

A stylized orange tree branch with a halftone texture, set against a dark blue background. A series of white dots forms a curved path that follows the branch's outline.

Tegen de stroom in

Evaluatie van de zevende EO Wijersprijsvraag
voor de Robuuste Ecologische Verbinding
de Beerze

J. Kruit
H. Bleumink

Tegen de stroom in

Evaluatie van de zevende EO Wijersprijsvraag
voor de Robuuste Ecologische Verbinding de Beerze

J. Kruit (Alterra)
H. Bleumink (Overland)

REFERAAT

Jeroen Kruit (Alterra), Hans Bleumink (Overland), 2008. *Tegen de stroom in. Evaluatie van de zevende EO Wijersprijsvraag voor de Robuuste Ecologische Verbinding de Beerze*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1779. 124 blz.

Deze evaluatie brengt in beeld of de gevolgde prijsvraag-aanpak voor de Beerze handvatten biedt voor het omgaan met complexe, integrale, ruimtelijke vraagstukken elders in het landelijke gebied. Deze zevende EO Wijersprijsvraag is de eerste prijsvraageditie geweest in het teken van zowel ideevorming als uitvoering. De meerwaarde van het doorlopen planvormingsproces voor het beekdal van de Beerze is beoordeeld en verklaard ten opzichte van een meer traditionele aanpak van beekherstel. Hierbij was de provinciale rol in het project vertrekpunt, met ruimtelijke kwaliteit, integraliteit, uitvoerbaarheid en uitstraling als beoordelingscriteria. Een prijsvraag-aanpak waarbij naast ideevorming ook een uitvoeringsgericht ontwerp wordt gerealiseerd, blijkt perspectief te bieden voor het vasthouden van de (vernieuwende) ideeën naar een mogelijke uitvoering toe. Een uitvoeringsgericht ontwerp is echter niet hetzelfde als een uitvoeringsgereed plan. Het betrekken van alle relevante partijen, helderheid over de beleidsstatus van de winnende prijsvraaginzending en duidelijkheid over wie in welke fase van het proces welke besluiten neemt, blijkt van groot belang om ervoor te zorgen de uitvoeringsambitie te doen gelden. De creativiteit en ruimte om vrij te denken die nodig is geweest voor het maken van het ontwerp zal ook gemobiliseerd moeten worden om tot een uitvoerbaar plan te komen.

Trefwoorden:

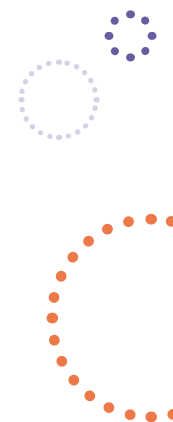
REV, prijsvraag, provincie, water, ILG.

ISSN 1566-7197

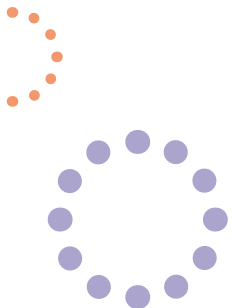
INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	6
Samenvatting	8
1 Inleiding	14
1.1 Aanleiding	15
1.2 Doel en vraagstelling	17
1.3 Aanpak en methodische keuzes	18
1.4 Afbakening	19
1.5 Leeswijzer	20
2 Gangbare planvorming voor beekherstel: De Kleine Beerze	22
2.1 Hoofdlijnen	23
2.2 Aanpak REV De Beerze	25
2.3 Deelproject De Kleine Beerze	26
3 Het prijsvraagtraject	30
3.1 Inleiding	31
3.2 Voortraject: opgaven voor het gebied	31
3.3 De voorbereidingsfase van de zevende EO Wijersprijsvraag 2004 (2004 - november 2005)	35
3.3.1 Verkenning van mogelijke prijsvraaggebieden (2004)	35
3.3.2 De werkconferenties (oktober 2004 - mei 2005)	37
3.3.3 Uitwerking prijsvraagopdracht en opzetten organisatie	42
3.4 Fase 1: Ideeënfase (december 2005 - juni 2006)	44
3.4.1 Openstelling prijsvraag en opwarmen streekjury (december 2005 - april 2006)	45
3.4.2 Beoordeling inzendingen en prijsuitreiking (mei - juni 2006)	45

INHOUDSOPGAVE -vervolg-

3.5	Fase 2: Uitwerkingsfase (juli 2006 - juni 2007)	49
3.5.1	Opdrachtformulering	49
3.5.2	Uitwerking door de ontwerpteams (november 2006 – februari 2007)	51
3.5.3	Naar de prijsuitreiking (maart 2007 - juni 2007).....	52
3.6	Op weg naar de uitvoering (juli 2007 - januari 2008)	56
4	Een analyse: bevindingen & succes- en faalfactoren	60
4.1	Ruimtelijke kwaliteit	61
4.1.1	Uitgangspunten	61
4.1.2	Bevindingen	62
4.1.3	Succes- en faalfactoren.....	63
4.2	Integraliteit	67
4.2.1	Uitgangspunten	67
4.2.2	Bevindingen	68
4.2.3	Succes- en faalfactoren.....	71
4.3	Uitvoerbaarheid	72
4.3.1	Uitgangspunten	72
4.3.2	Bevindingen	73
4.3.3	Succes- en faalfactoren.....	79
4.4	Uitstraling en doorwerking	89
4.4.1	Uitgangspunten	89
4.4.2	Bevindingen	91
4.4.3	Succes- en faalfactoren.....	94

5	Conclusies en aanbevelingen.....	96
5.1	Conclusies.....	97
5.1.1	<i>Ruimtelijke kwaliteit.....</i>	97
5.1.2	<i>Integraliteit.....</i>	98
5.1.3	<i>Uitvoerbaarheid.....</i>	99
5.1.4	<i>Uitstraling.....</i>	100
5.2	Aanbevelingen.....	100
5.2.1	<i>Complexe, integrale, ruimtelijke vraagstukken.....</i>	100
5.2.2	<i>Organisatorische integraliteit als uitgangspunt.....</i>	102
5.2.3	<i>Uitvoerbaarheid als doel.....</i>	103
5.2.4	<i>Ruimtelijke kwaliteit als streven.....</i>	106
5.2.5	<i>Uitstraling van het gebied vergroten.....</i>	106

BRONNEN

BIJLAGE I

BIJLAGE II

BIJLAGE III

AFKORTINGEN

RAPPORTEN IN DEZE REEKS

The image features a central white horizontal band containing the text 'VOORWOORD'. Above and below this band, a stylized orange hand is shown holding a white dotted arc. The hand is rendered with a halftone dot pattern, and the arc is composed of small white circles. The background is a solid dark blue color.

VOORWOORD

Het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) is niet alleen een nieuw financieringssysteem, maar vooral ook een nieuwe werkwijze en verandering in de bestuurlijke verhoudingen. Het rijk bemoeit zich de komende jaren niet met de uitvoering van beleid voor de inrichting van het landelijk gebied. Dat is nu aan provincies en hun partners in de gebieden. Wel wil het Ministerie van LNV de provincies en gebieden hierbij ondersteunen, onder meer door het financieren van onderzoek en kennisuitwisseling.

De reeks ILG en gebiedsprocessen past in deze faciliterende rol. De reeks bevat resultaten van toegepast onderzoek naar sturingsvragen rond de implementatie van het ILG. Deze vragen gaan op de eerste plaats over de ILG-systematiek als geheel: welke betekenis krijgt de nieuwe sturingsfilosofie in de praktijk, wat levert deze decentralisatie-operatie nu op en hoe kan de verantwoording over de resultaten het beste worden vormgegeven? Op de tweede plaats gaat het om meer praktische vragen van provincies en gebiedspartijen, bijvoorbeeld over de organisatie van de uitvoering, publiek-private samenwerking of het betrekken van ontwerpers bij integrale gebiedsontwikkeling.

Het voorliggende rapport evalueert de zevende EO-Wijersprijsvraag voor het ontwerp van de Robuuste Verbinding De Beerze in de provincie Noord-Brabant en trekt hieruit lessen

voor de provincie over de aanpak van andere complexe inrichtingsopgaven in het landelijk gebied. De auteurs concluderen dat de ontwerpprijsvraag heeft bijgedragen aan de kwaliteit van het ontwerp. Maar een belangrijke conclusie is ook dat een uitvoeringsgericht ontwerp iets anders is dan een uitvoeringsgereed plan. Er is daarom veel, méér dan toegepast in de zevende EO-Wijersprijsvraag, aandacht nodig voor een goed procesontwerp.

We danken de geïnterviewden voor hun onmisbare bijdrage aan dit onderzoek. De gesprekken toonden een grote betrokkenheid bij hun gebied en de voortgang van het proces. Daarnaast een woord van dank voor de begeleidingscommissie van het onderzoek bestaande uit Annelies Schoenmakers, Frank van der Steen, Marion Greidanus (allen provincie Brabant) en Dienne van der Werff (EO-Wijersstichting).

Aalke Drijfholt

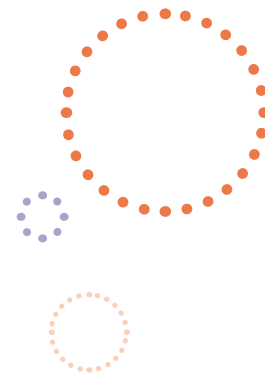
(LNV-thematrekker beleidsondersteunend onderzoek ILG en regionale vraagstukken)

Froukje Boonstra

(WUR-themacoördinator beleidsondersteunend onderzoek ILG en regionale vraagstukken)

The image features a central white horizontal band containing the text 'SAMENVATTING'. Above and below this band, a stylized orange hand is shown holding a white dotted arc. The hand is rendered with a halftone dot pattern, and the arc is composed of small white circles. The background is a solid blue color.

SAMENVATTING

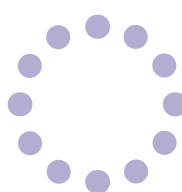

In de periode 2004 tot 2007 heeft de zevende EO Wijersprijsvraag zich afgespeeld in het beekdal van de Beerze. Dit was de eerste prijsvraageditie die in het teken stond van zowel ideevorming als uitvoering. De prijsvraag had de wateropgave als centraal thema. De ontwerpende benadering, integraliteit, competitie, meervoudig opdrachtgeverschap en interactie met de streek waren daarnaast belangrijke kernelementen. In de ideeënfase hebben dertien ontwerpteam een stroomgebiedsvisie voor de Robuuste Ecologische Verbinding (REV) voor het gehele beekdal van de Beerze geschetst. In de daarop volgende uitwerkingsfase hebben twee ontwerpteam een uitvoeringsgericht ontwerp gemaakt, onder andere voor het sleutelproject De Kleine Beerze. Voor de uitvoering van het winnende prijsvraagontwerp van de Grontmij voor de Kleine Beerze is op provinciaal niveau bestuurlijk draagvlak en aanvullende financiering gevonden. Ook heeft de provincie – in overleg met gebiedspartijen – de projectleiding voor de uitvoering op zich genomen. Inmiddels werkt een provinciaal projectleider samen met de Dienst Landelijk Gebied en wordt de organisatie van de uitvoering vormgegeven. In die zin kan gesteld worden dat de doelstelling van de EO Wijers Stichting om met de zevende prijsvraageditie meer dan voorheen aan te sturen op uitvoering, geslaagd is: ‘de zevende is geen zwevende’.

De provincie Noord-Brabant wil weten of de gevolgde prijsvraagpak voor de Beerze handvatten biedt voor het omgaan met complexe, integrale, ruimtelijke vraagstukken elders in het landelijke gebied van Brabant. Met deze evaluatie is de meerwaarde van het integrale planvormingsproces voor het beekdal van de Beerze beoordeeld en verklaard ten opzichte van een meer traditionele aanpak van beekherstel. Hierbij was de provinciale rol in het project vertrekpunt.

De volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:

- *Proces*: Welke fasen zijn in het ontwikkeltraject van de EO Wijersprijsvraag doorlopen? Op welke manier verschilt de prijsvraagpak met die van een meer gangbare aanpak van beekherstel?
- *Resultaat*: Wat is het resultaat van de gevolgde prijsvraagpak voor REV de Beerze in termen van ruimtelijke kwaliteit, integraliteit, uitvoerbaarheid en uitstraling?
- *Succes- en faalfactoren*: Hoe kunnen de geboekte resultaten op deze gebieden worden verklaard, met specifieke aandacht voor de provinciale rol in de verschillende fasen van het proces?
- *Aanbevelingen*: Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd voor de provincie op basis van de antwoorden op de vragen hierboven?

Terugkijkend op de prijsvraag constateren we dat de betrokken partijen over het algemeen positief zijn over het prijsvraagontwerp voor het sleutelproject De Kleine Beerze en over de wijze waarop alle partijen in het gebied bij het tot stand komen daarvan zijn betrokken. Het prestige van de EO Wijers prijsvraagorganisatie en de gevolgde interactieve aanpak van de Grontmij (prijsvraagwinnaar) heeft De Kleine Beerze als gebied meer doen leven bij de mensen en zowel regionaal als nationaal op de kaart gezet.

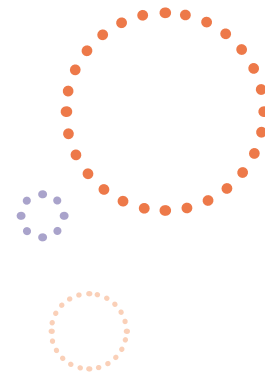
Wat betreft de uitvoeringskansen bestaat een tweeledig beeld. De kansen voor uitvoering zijn in principe vergroot door het meervoudig professioneel opdrachtgeverschap vanaf de start, het bestuurlijke vaandeldragerschap en de gerealiseerde beschikbaarheid van middelen. De onduidelijke informatie na de prijsuitreiking over de uitvoerbaarheid van het sleutelproject De Kleine Beerze en hoe deze zich verhoudt tot de (provinciale) visie op de gehele REV heeft echter tot veel onzekerheid en vragen geleid bij partijen in het prijsvraaggebied.

Niet de ontwerpende benadering of de gedegen landschapelijke analyse, maar de gerealiseerde ruimte voor vrijdenken en de ruimte voor een inhoudelijke en geografische verbreding van de opgave blijken van doorslaggevende betekenis voor de waardering van de kwaliteit van het eindresultaat. De bewust gezochte interactie met de streek, de

professionele en creatieve organisatie van die interactie en het betrekken van relevante partijen heeft gezorgd voor een groot gevoel van eigendom van het winnende prijsvraagontwerp voor de Kleine Beerze. Men waardeert de ruimtelijke kwaliteit (want het is onze kwaliteit) daarmee ook hoog.

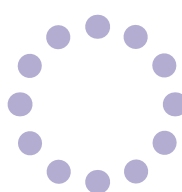
Het realiseren van een integrale opgave voor gebiedsontwikkeling is voor een groot deel het resultaat van de steeds verder uitgekristalliseerde opdrachtformulering in de competitieve aanloop tussen de regio's naar de prijsvraagnominatie. Het enthousiasme en de creativiteit van het Grontmijteam in de tweede fase van de zevende EO Wijersprijsvraag zijn doorslaggevend geweest om op gebiedsniveau bij veel partijen 'vastgeroeste' kaders los te weken. Goed op elkaar ingespeelde gebiedspartijen, het brede bestuurlijke netwerk en de doorpakkende reconstructiecommissie samen met het bestaande enthousiasme in de streek voor het eigen gebied blijken van groot belang te zijn geweest voor het geboekte resultaat. Daarbij zijn de juiste personen op de juiste plaats en de tijd die ze gelegitiemd konden vrijmaken van grote betekenis geweest voor het goed verlopen van het proces.

De aandacht voor het creëren van draagvlak voor het ontwerp van het sleutelproject De Kleine Beerze heeft naast

een grote betrokkenheid ook hoge verwachtingen geschapen. Draagvlak voor het ontwerp blijkt niet altijd draagvlak voor de uitvoering. De vraag is of op voorhand niet enthousiaste belanghebbenden voldoende zijn gemobiliseerd. De aanpak van de prijsvraag heeft een zekere spanning doen ontstaan tussen de beide schaalniveaus van fase 1 en 2 en het daaraan gekoppelde opdrachtgeverschap. Daarmee werd het doel van de prijsvraag onduidelijk: was het de uitwerking van de REV als geheel voeden of moest het vooral een uitvoeringsgericht plan voor het sleutelproject de Kleine Beerze opleveren? De overgang van de uitwerkingsfase naar de uitvoering is gepaard gegaan met veel organisatorische onduidelijkheid over welke partijen welke taken en verantwoordelijkheden hadden. Ook was de status van het Grontmij-ontwerp voor de Kleine Beerze en de relatie met stroomgebiedsvisie van de Grontmij op de REV als geheel niet helder. Doordat in de communicatie over het prijsvraagtraject de gekozen oplossingsrichting voor het sleutelproject De Kleine Beerze centraal is komen te staan zijn de visie en de onderliggende ontwerpprincipes voor de gehele REV, in feite de kern van de Grontmij-aanpak uit de eerste fase van de prijsvraag, op stroomgebiedniveau onvoldoende uit de verf gekomen. Deze visie is, na afronding van de prijsvraag, overigens wel opgenomen in het inmiddels bestuurlijk geaccordeerde Toekomstperspectief voor de gehele REV.

Met de zevende EO Wijersprijsvraag heeft de provincie Noord Brabant ingezet op vernieuwing, het overstijgen van sectorale belangen, het losweken van vastgeroeste denkpatronen en het realiseren van een ontwerp met uitvoeringspotentie. Hiermee heeft de provincie zichzelf in een zowel uitdagende als lastige positie gemanoeuvreed. De provincie Noord-Brabant en de EO Wijers Stichting zien in de prijsvraagaanpak vooral het voordeel van het nadenken over een gebiedsopgave op meerdere schaalniveaus tegelijk. Naast een inhoudelijke en geografische verbreding van de opgave leidt dat in potentie tot meer samenhangende plannen. Een frisse blik van buitenstaanders en vooral de beleidsruimte om over grenzen heen te kijken kunnen zeker helpen om tot meer integrale oplossingen te komen. De opdrachtgever blijft echter afhankelijk van de kwaliteit van de partijen die meedingen in de prijsvraag. Het is dan ook zaak met de opdrachtformulering die partijen te verleiden deel te nemen die de creativiteit en het enthousiasme hebben om de gewenste ambities mogelijk te maken. De prijsvraagaanpak is overigens niet de enige manier om van complexe inrichtingsopgaven tot samenhangende plannen te komen. De korte verkenning van het gangbare beekherstel traject voor De Kleine Beerze van Waterschap de Dommel laat zien dat daar naast interactie met belanghebbenden en ruimtelijke kwaliteit ook een verbreding van de

opgave is gerealiseerd. Naast water en natuur bevatte de visie ook doelstellingen en randvoorwaarden op het gebied van wonen, werken en recreatief medegebruik, landschap, archeologie en cultuurhistorie en landbouw. Deze visie is door verschillende geïnterviewde partijen als realistisch, acceptabel en technisch haalbaar gekwalificeerd.

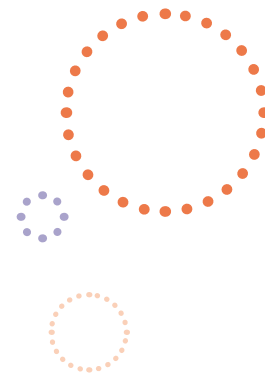

Een prijsvraag goed organiseren kost tijd en geld. Een stevige basis voor het meervoudig professioneel opdrachtgeverschap, een voorwaarde voor een prijsvraag als deze, helpt om mee te kunnen dingen naar de prijsvraagnominatie. De aanwezigheid van een concrete opgave en bij voorkeur het afwezig zijn van recente planvormingstrajecten vergroten de kansen op succes. Veel externe soms moeilijk te beïnvloeden omstandigheden blijken van belang geweest voor het beleefde succes van het EO Wijersprijsvraagtraject voor het Beerzedal. De juiste mensen op de juiste plek, hun betrokkenheid en de beschikbaar gestelde tijd, de trots op de eigen streek bij de inwoners, de creativiteit en het enthousiasme van de uitvoerder lijken bijna onmogelijk op voorhand te organiseren voorwaarden voor een goed procesverloop. Wel degelijk organiseerbaar is een voortdurende herijking en heldere afstemming met betrokken opdrachtgevende partijen tijdens het prijsvraagproces en een tijdige en heldere informatievoorziening naar alle betrokkenen (bestuurders,

ambtenaren, inwoners en grondeigenaren). Dit blijkt van groot belang wanneer de uitvoeringsambities groot zijn. Maak ook duidelijk wie welke taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden heeft in elke fase van het proces.

De prijsvraagpak zoals die van de zevende EO Wijersprijsvraag, waarbij naast ideevorming ook een uitvoeringsgericht ontwerp wordt gerealiseerd, biedt zeker perspectief voor het vasthouden van de (vernieuwende) ideeën naar een mogelijke uitvoering toe. De media-aandacht die een prestigieuze prijsvraag als de EO Wijers genereert maakt het ook aantrekkelijk voor bestuurders om zich eraan te verbinden. Een prijsvraag met uitvoeringsambitie dwingt de prijsvraagdeelnemers naast het vrij denken ook om partijen op één lijn te krijgen. Een uitvoeringsgericht ontwerp is echter niet hetzelfde als een uitvoeringsgereed plan. Wanneer de uitvoeringsambities in het prijsvraagtraject voorop staan is het zaak alle relevante gebiedspartijen alsmede de bestaande (sectorale) beleidskaders bij het proces te betrekken. Maak van tevoren duidelijk wat de beleidsstatus is van de winnende prijsvraaginzending en wie wanneer besluit over de betekenis van het winnende prijsvraagontwerp voor de verdere planvorming.

In reguliere projecten, zoals het beekherstelproject voor De Kleine Beerze, gaat planvorming gelijk op met de grond-

verwerving voor de uitvoering. Belangrijk voordeel is dat wanneer de uitvoering in zicht komt al snel eerste concrete stappen gezet kunnen worden. Binnen de prijsvraag waarbij juist over de sectorale belangen heen is gewerkt blijkt grondaankoop een lastig dilemma. Een uitvoeringsgericht ontwerp staat echter sterker als ook de kaders voor uitvoering daarvan geschetst worden. De creativiteit en ruimte om vrij te denken die nodig is geweest voor het maken van het integrale ontwerp zal ook gemobiliseerd moeten worden om tot een uitvoerbaar plan te komen. Dit zou eigenlijk een expliciet onderdeel moeten zijn van de uitvoeringsfase.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Voor het maken van een uitvoeringsgericht inrichtingsplan voor de Robuuste Ecologische Verbinding (REV) in het beekdal van de Brabantse Beerze is een vernieuwende aanpak gevolgd. Van 2004 tot 2007 is in het gebied het prijsvraagtraject van de zevende EO Wijersprijsvraag doorlopen.

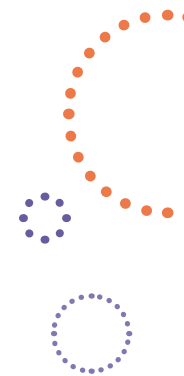
De zevende EO Wijersprijsvraag was de eerste prijsvraageditie die in het teken stond van zowel ideevorming als uitvoering. De wateropgave stond daarbij als thema centraal. Kernelementen in deze prijsvraag waren: een ontwerpende benadering, integraliteit, competitie, meervoudig opdrachtgeverschap en interactie met de streek. In de zomer van 2007 is het winnende ontwerp, opgesteld door Grontmij, verkozen en gepresenteerd.

Voor de uitvoering van het winnende ontwerp is op provinciaal niveau bestuurlijk draagvlak gevonden – gedeputeerde Paul Rupp is vaandeldrager – én is er aanvullende financiering gevonden. Ook heeft de provincie – in overleg met gebiedspartijen – de projectleiding voor de uitvoering op zich genomen. Inmiddels werkt de provinciaal projectleider samen met de Dienst Landelijk Gebied en wordt de organisatie van de uitvoering vormgegeven. In die zin kan gesteld worden dat de doelstelling van de EO Wijers Stichting om met de zevende prijsvraageditie meer dan voorheen aan

te sturen op uitvoering, geslaagd is: ‘de zevende is geen zwevende’ (zie ook het kader).

De provincie heeft veel geïnvesteerd in de prijsvraag – personeel en financieel. De prijsvraag heeft in ruimtelijk en procesmatige opzicht veelbelovende resultaten opgeleverd. De provincie Noord-Brabant wil weten of de gevolgde aanpak voor de Beerze handvatten biedt voor het omgaan met complexe, integrale, ruimtelijke vraagstukken elders in haar landelijke gebied.

Die kennisvraag past enerzijds bij de sturingsfilosofie van de Provincie Noord-Brabant in het kader van de nieuwe wet op de ruimtelijke ordening, waarbij maatwerk en ruimtelijke kwaliteit sleutelbegrippen zijn. Anderzijds past deze kennisvraag bij de programmalijn Mooi Brabant uit het Bestuursakkoord 2007-2011, dat de focus heeft op mooie dingen toevoegen en lelijke dingen wegnemen. Daarbij staan het ontwerp en de ontwerpende aanpak centraal.

De zevende EO Wijersprijsvraag

De EO Wijers Stichting is in 1985 opgericht. Doel van de stichting is het ontwerpen op een bovenlokaal schaalniveau te stimuleren door het regelmatig uitschrijven van (ideeën)prijsvragen. De ruimtelijke vraagstukken in onze maatschappij vragen namelijk een visionaire ontwerpende benadering die uitstijgt boven die van lokale en incidentele oplossingen. Tot 2004 had de stichting zes (ideeën)prijsvragen georganiseerd die veel invloed hebben gehad op het vakdebat en op de emancipatie van het regionale ontwerpen. In 2004 besloot de stichting een nieuwe inhoud te geven aan haar oorspronkelijke doelstellingen vanuit de vaststelling dat de bovenlokale ontwerpogave in Nederland goed tot ontwikkeling is gekomen. Maar waar het in de voorgaande edities aan schortte was vooral de doorwerking van de prijsvraagresultaten naar de praktijk. De oorzaak daarvan was – volgens de stichting – het ontbreken van een duidelijke opdrachtgever (probleemeigenaar) op regionaal niveau. De nadruk voor de nieuw te organiseren zevende prijsvraagronde werd daarom verschoven naar opdrachtgeverschap en uitvoering. 'De zevende geen zwevende' was dan ook het motto van de zevende prijsvraagronde. Inhoudelijk stond tijdens de zevende EO Wijersprijsvraag het thema water centraal. Naast de prijsvraag voor Beerze Reusel (waarover deze evaluatie gaat) was

het IJmeer het tweede gebied in de zevende EO Wijersprijsvraag. De zevende EO Wijersprijsvraag resulteerde voor Beerze Reusel in een nieuwe prijsvraagformule ten opzichte van de eerste zes edities: een ideeënprijsvraag in twee fasen voor het beekdal van de Beerze met de Reconstructiecommissie Beerze Reusel als bevlogen en meervoudig opdrachtgever. De eerste fase betrof een prijsvraag zoals de stichting al in de zes vorige prijsvragen had uitgeschreven, gericht op het verkrijgen van het beste idee: een openbare ideeënfase. De tweede fase was echter een experiment in de historie van de EO Wijersprijsvraag. Deze fase moest namelijk de uitvoering dichterbij brengen. Daarom werd ingezet op het verkrijgen van de beste uitwerking van de genomineerde ideeën uit de eerste fase: een besloten uitwerkingsfase. De EO Wijers Stichting was opdrachtgever van de ideeënfase. De provincie Noord-Brabant was opdrachtgever van de uitwerkingsfase. In beide prijsvraagfasen werkten de provincie Noord-Brabant, de Reconstructiecommissie Beerze Reusel en de EO Wijers Stichting nauw samen. Deze uitwerkingsfase heeft inmiddels een vervolg gekregen in een uitvoeringsfase onder opdrachtgeverschap van de provincie Noord-Brabant.

1.2 Doel en vraagstelling

De provincie Noord-Brabant wil weten of de gevolgde prijsvraagaanpak voor de Beerze handvatten biedt voor het omgaan met complexe, integrale, ruimtelijke vraagstukken elders in het landelijke gebied van Brabant. In het projectvoorstel is dat als volgt geoperationaliseerd: [Doel van de evaluatie is] 'het beoordelen en verklaren van de meerwaarde van het integrale planvormingsproces voor het beekdal van de Beerze ten opzichte van een meer traditionele aanpak van beekherstel, met specifieke aandacht voor de provinciale rol in het project.' Om deze vraag te beantwoorden zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. *Proces*

Welke fasen zijn in het ontwikkeltraject van de EO Wijersprijsvraag doorlopen? Op welke manier verschilt de prijsvraagaanpak met die van een meer gangbare aanpak van beekherstel?

2. *Resultaat*

Wat is het resultaat van de gevolgde prijsvraagaanpak voor REV de Beerze in termen van ruimtelijke kwaliteit, integraliteit, uitvoerbaarheid en uitstraling?

3. *Succes- en faalfactoren*

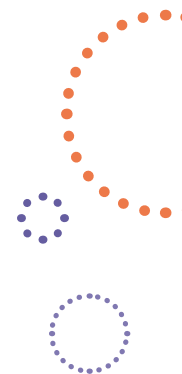
Hoe kunnen de geboekte resultaten op deze gebieden worden verklaard, met specifieke aandacht voor de provinciale rol in de verschillende fasen van het proces?

4. *Aanbevelingen*

Welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd voor de provincie op basis van de antwoorden op 1, 2 en 3?

Voor de beoordeling van de resultaten zijn in overleg met de opdrachtgever de volgende criteria vastgesteld:

- *Ruimtelijke kwaliteit*: hoe percipiëren betrokkenen de met het ontwerp beoogde ruimtelijke kwaliteit?
- *Integraliteit*: bestuurlijk-organisatorische en inhoudelijke samenhang.
- *Uitvoerbaarheid*: is het ontwerp voldoende duidelijk, beschikken de beoogde uitvoerders over voldoende middelen en is er voldoende draagvlak voor de uitvoering?
- *Uitstraling*: in hoeverre hebben de kernelementen (ontwerp, integrale benadering, betrokkenheid streek, competitie) geleid tot meer bekendheid en draagvlak in de streek en vinden ze elders navolging?

1.3 Aanpak & methodische keuzes

Om deze vragen te beantwoorden zijn de volgende informatiebronnen benut:

1. Een documentenanalyse van bestaande literatuur rond de zevende EO Wijersprijsvraag voor het Beerzedal, inclusief de voorbereidingsfase (het betreft ondermeer de prijsvraagopdracht, juryrapporten, nieuwsbrieven en (interne) evaluaties van de prijsvraag (zie voor een overzicht van de gebruikte literatuur de literatuurlijst);
2. Negen diepte-interviews met vertegenwoordigers van betrokken partijen (zie voor een overzicht van de respondenten bijlage 1; zie voor een overzicht van de interviewvragen bijlage 2).
 - In alle interviews is nadrukkelijk gevraagd naar de 'meerwaarde' c.q. de resultaten van de prijsvraag. Waar nodig is aangegeven op welke punten de prijsvraagaanpak verschilt van de 'gangbare' aanpak.
 - Opgemerkt moet worden dat de interviews zijn afgenomen in januari 2008, op het moment dat de eerste stappen op weg naar de uitvoering werden gezet. Dat heeft de kleur van de gesprekken in sommige gevallen mogelijk beïnvloed, wat niet wil zeggen dat de gesprekken geen bruikbare informatie voor de analyse hebben opgeleverd.
3. Een quick scan van het oorspronkelijke ontwerp voor De Kleine Beerze (gebaseerd op documenten en interviews). In de quick scan wordt de 'gangbare' aanpak van het waterschap voor beekherstel geschetst. Doel van de quick scan is om het bijzondere karakter van het prijsvraagtraject reliëf te geven:
 - Het betreft hetzelfde gebied met (nagenoeg) dezelfde opgaven als het winnende Grontmij-ontwerp. Verschillen in aanpak en oplossingen zijn zo beter met elkaar in verband te brengen. Volgens Dick Boland van Waterschap De Dommel is het project representatief voor de aanpak van andere beekherstelprojecten van het waterschap;
 - De planvorming is nagenoeg in dezelfde periode tot stand gekomen, waarbij veelal dezelfde personen betrokken waren. Een beschrijving van het planvormingsproces draagt zodoende ook bij aan een beter begrip van de context waarbinnen de prijsvraag was georganiseerd;

- Naast een eindrapport (met opgaven, verantwoording en het uiteindelijke ontwerp) bleek er voor dit specifieke traject in het kader van het WaterTekens-project veel secundaire informatie verzameld te zijn over procesgang, belangen en visies van verschillende belangengroepen op verschillende momenten in het proces, en een beschouwing over het uiteindelijke ontwerp.

De resultaten van de quick scan zijn van een andere kwaliteit – meer globaal en minder divers – dan die van de beschrijving van de prijsvraag. Dat betekent dat het niet mogelijk is de planvorming (en het ontwerp) voor het oorspronkelijke ontwerp in het kader van deze evaluatie één op één te vergelijken met het prijsvraagtraject en het winnende Grontmij-ontwerp. Wel kunnen een aantal verschillen tussen beide aanpakken in kaart worden gebracht.

De evaluatie is begeleid door een begeleidingsgroep. De begeleidingsgroep bestond uit: Frank van der Steen (Provincie Noord-Brabant), Annelies Schoenmakers (Streekhuis de Kempen), Marion Greidanus (Provincie Noord-Brabant) en Dienne van der Werf (EO Wijersstichting). Het commentaar van de begeleidingsgroep is verwerkt in de tekst als het niet strijdig is met onze eigen bevindingen. Alleen in die gevallen dat er verschil van inzicht bestaat is dat ook zo weergegeven.

1.4 Afbakening

- De beschrijving van het proces eindigt met een beknopte doorkijk naar de uitvoeringsfase. De uitvoeringsfase zelf is geen onderdeel van de evaluatie.
- Opgemerkt moet worden dat in de interviews met name gesproken is met leden van de streekjury en leden van de Bestuurlijke Werkgroep de Beerze. Vertegenwoordigers van ZLTO en BMF zijn niet geïnterviewd. Wel is gesproken met Theo Coppens (voormalig varkenshouder, nu paardenhouder en lid van de streekjury voor het aspect verbrede plattelandsontwikkeling) en Ine van der Gaarden (als vrijwilliger betrokken bij IVN Eindhoven – Vessem en lid van de streekjury voor het aspect natuur).
- Er is met personen gesproken die direct bij de prijsvraag betrokken waren. Hierdoor is het moeilijk te beoordelen of het ‘gedachtegoed’ van de prijsvraag ook bij niet betrokkenen doorwerkt in hun dagelijkse praktijk.

1.5 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk 2 geeft een beknopt beeld van de gangbare planvorming voor beekherstel aan de hand van de Waterschapsvisie voor De Kleine Beerze, het oorspronkelijke waterschapsontwerp voor De Kleine Beerze dat min of meer parallel aan de ontwerpprijsvraag tot stand is gekomen (2005 – medio 2006).

Hoofdstuk 3 geeft een historische schets van het prijsvraagtraject, vanaf het moment waarop de regio Beerze Reusel in beeld kwam als mogelijke prijsvraagopgave (in 2004) tot en met de uitreiking van de prijs voor het uitwerkingsplan voor De Kleine Beerze (medio 2007). Het hoofdstuk bevat ook een doorkijk naar de uitvoering.

Hoofdstuk 4 gaat in op de vraag welke resultaten geboekt zijn met het prijsvraagtraject: de meerwaarde. Daarbij wordt ingegaan op ruimtelijke kwaliteit, integraliteit, uitvoerbaarheid en uitstraling. Deze criteria zijn gekozen omdat het zowel voor de provincie als de EO Wijers Stichting belangrijke aspecten van de doelstelling én de prijsvraagopdracht waren. In dit hoofdstuk worden per criterium

bevindingen uiteengezet en de succes- en faalfactoren verklaard.

Hoofdstuk 5 bevat samenvattende conclusies en aanbevelingen voor de provincie Noord-Brabant in relatie tot de organisatie van eventuele nieuwe prijsvragen in het landelijk gebied, met name gericht op de provinciale rol.

Overstromingsvlakte voor de Groote Beerze in de Logste Velden (foto: Karel Tomei)

A stylized orange hand, rendered with a halftone dot pattern, is shown holding a white dotted line that forms a semi-circular arc. The hand is positioned at the top left, with the dotted line curving downwards and to the right. The background is a solid blue color.

2

GANGBARE PLANVORMING
VOOR BEEKHERSTEL:
DE KLEINE BEERZE

Om het bijzondere karakter van het prijsvraagtraject reliëf te geven schetsen we in dit hoofdstuk de gangbare planvorming voor beekherstel door Waterschap de Dommel, zoals toegepast voor het beekherstelproject De Kleine Beerze in de periode 2005-2006. Het betreft hetzelfde gebied als waarvoor de Grontmij in 2006-2007 het winnende ontwerp heeft gemaakt. De Kleine Beerze was één van de vier uit te werken sleutelprojecten in de EO Wijersprijsvraag.

Gebiedsbegrenzing en opgaven voor het gangbare traject kwamen voor een groot deel overeen met die voor het sleutelproject De Kleine Beerze in de prijsvraag (denk aan de opgaven voor waterberging, verdrogingsbestrijding, EHS / EVZ en de kaders voor de REV, recreatieve ontwikkeling, landschap, cultuurhistorie etc – zaken dus, die in het reconstructieplan waren vastgelegd).

Grootste verschil was dat in het sleutelproject van de prijsvraag nadrukkelijk de ruimte bestond om de gebiedsbegrenzing te verruimen én de randvoorwaarden waren opgenomen om meer vanuit ‘gebiedsontwikkeling’ te redeneren; in de gangbare aanpak – waarvoor Waterschap de Dommel de trekker en eerstverantwoordelijke was – bleef de opgave zowel inhoudelijk als geografisch ‘beperkt’ tot watergerelateerde zaken. Zo was in het sleutelproject van de prijsvraag een koppeling tussen rode en groene ontwikkelingen moge-

lijk (‘rood voor groen’); in gangbare beekherstelprojecten blijven dergelijke aspecten bewust buiten beeld.

2.1 Hoofdpijnen

Globaal bestaat beekherstel / de aanleg van de REV uit drie fases: voorbereiding, (interactieve) planvorming, vaststelling en uitvoering.

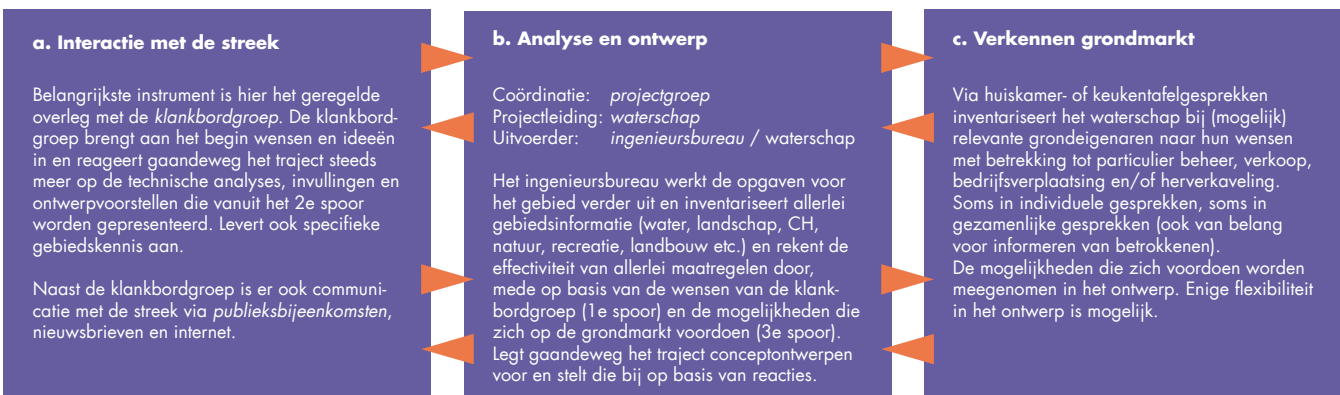
Fase 1: voorbereiding (door projectleider waterschap)

1. *Opgaven in beeld.* Bij de start van een project zijn er opgaven, in het reconstructieplan verwoord. Deze worden in een opdrachtdocument in kaart gebracht. Vaak is dit document de basis voor een overeenkomst met een ingenieursbureau, dat het ontwerp voor zijn rekening neemt.
2. *Spelers in kaart brengen: formeren projectgroep.* De projectgroep bestaat uit partijen die fungeren als (gezamenlijke) opdrachtgever, of in ieder geval vanuit hun (bestuurlijke) taak ook doelen in dat gebied moeten realiseren. Vaak gaat het om de provincie, de betrokken gemeenten, de beoogde terreinbeheerder en soms ook DLG. In feite wordt in deze groep de koers bepaald; het waterschap is de projectleider.

-
3. Formeren *klankbordgroep*. Waterschap De Dommel hecht veel waarde aan het vroeg betrekken / informeren van belanghebbenden / betrokkenen. In de klankbordgroep zitten vertegenwoordigers van belanghebbende partijen in het gebied, zoals landbouw, heemkundigen, natuur, bewoners en recreatie.
 4. In beeld brengen *stakeholders* (grondeigenaren die mogelijk kunnen bijdragen aan het realiseren van de opgaven via particulier beheer, ruil of aankoop).

Fase 2: planvorming

Het planproces verloopt via drie parallelle sporen:

Het resultaat van de planvormingsfase is een **visie** (of soms ook meerdere varianten) die door de projectgroep (en vaak ook de klankbordgroep) wordt onderschreven.

Het resultaat van de planvormingsfase is een visie (of soms ook meerdere varianten) die door de projectgroep (en vaak ook de klankbordgroep) wordt onderschreven.

Door het derde spoor ontstaat een realistisch plan: er kan in het plan gedeeltelijk rekening worden gehouden met de wensen van de grondeigenaren en er kan worden ingespeeld op de mogelijkheden die zich voordoen op de grondmarkt (in sommige gevallen kan een meander bijvoorbeeld ook op de linkeroever worden gerealiseerd, terwijl deze eerst op de rechteroever was geprojecteerd). Uitgangspunt blijft uiteraard het halen van de doelen. Als essentiële gronden niet verworven kunnen worden loopt de uitvoering vertraging op; de grondverwerving / kavelruil vindt plaats op vrijwillige basis.

Fase 3: van visie naar uitvoering

De visie (of de scenario-analyse) wordt aangeboden aan de relevante bestuurlijke fora (in ieder geval het DB van het waterschap). Vervolgens wordt de visie verder uitgewerkt tot een Programma van Eisen en een Voorlopig Ontwerp (VO). Als de grondverwerving voldoende gevorderd is (zo'n 70%) wordt het VO in detail uitgewerkt tot een Definitief Ontwerp (DO). Het DO wordt bestuurlijk vastgesteld, waarna het de inspraak ingaat. Eventuele inspraakreacties worden ver-

werkt, waarna het DO definitief wordt vastgesteld. Op basis daarvan wordt een bestek gemaakt. Vervolgens wordt het vergunningtraject doorlopen (denk aan ontgrondingen etc; deels is dat al eerder opgestart). Als alle grondverwerving rond is kan gestart worden met de uitvoering.

In normale, niet al te complexe situaties, duurt het gehele traject, van voorbereiding tot en met inrichting, ongeveer een jaar of 4 tot 5. In Spoordonk – ook in het beekdal van De Beerze – lag een opgave voor beekherstel, natte natuurparel en EHS, die zo breed was dat ook aan de doelstellingen van de REV waren voldaan. Om het plan te realiseren zijn er percelen gekocht c.q. geruild met acht boeren. Dit traject is gestart in 2004; de inrichting startte in 2008.

2.2 Aanpak REV De Beerze

Voor REV De Beerze had het waterschap geen overkoepelende visie of uitvoeringsstrategie geformuleerd. Sinds 2004/2005 is het in de praktijk gebruikelijk dat het waterschap een inschatting maakt of en hoe met een verbreding van de gebruikelijke waterdoelstellingen (natte natuurparels, beekherstel en natuurontwikkeling) de REV-doelstellingen kunnen worden gerealiseerd. Jan van Rijen, destijds stroom-

gebiedsmanager van het waterschap, formuleerde dat zo: *‘We hebben wel kralen, maar we hebben geen snoer. We hebben geen totaalvisie van waar het met de Beerze uiteindelijk naar toe moet.’*

2.3 Deelproject De Kleine Beerze

De planvorming voor De Kleine Beerze verliep volgens de aanpak zoals geschetst in §2.1. In deze paragraaf geven we de belangrijkste bevindingen weer.

(Interactieve) planvorming: 2005 tot 2006

De planvorming voor De Kleine Beerze vond plaats van begin 2005 tot medio 2006. In die periode liep ook het prijsvraagtraject (dat was medio 2004 gestart; begin 2005 werd duidelijk dat REV de Beerze hoogstwaarschijnlijk een van de twee prijsvraagopdrachten zou worden).

Begin 2005 formuleerde het waterschap een ‘projectopdracht’ (Boland, 2005). Naast inhoudelijke opdrachten bevatte het document ook de doelstelling om een ‘breed gedragen’ inrichtingsplan te maken.

Medio 2005 startte DHV (beste uit offertetraject) met het interactieve planvormingstraject. Er werd een *projectgroep* geformeerd (met DHV en verschillende disciplines vanuit het

waterschap) en een *klankbordgroep* waarin de verschillende overheden, belangengroepen en maatschappelijke organisaties in het gebied waren vertegenwoordigden (inclusief bijvoorbeeld natuur- en milieu, ZLTO en heemkundegroepen). De klankbordgroep is zes keer bijeen gekomen. Verder zijn er gesprekken geweest met boeren van wie de grond aangekocht of uitgeruild zou kunnen worden (zogenaamde *huiskamergesprekken*).

Bewoners en direct belanghebbenden konden hun stem laten horen via twee *openbare (drukbezochte) publieksbijeenkomsten*, aan het begin en het eind van het planvormingstraject (hieruit kwam de wens naar voren voor meer wandel- en fietsmogelijkheden langs de beek; dit is meegenomen in het verdere planproces).

Naast het interactieve spoor werkten DHV en waterschap aan het verzamelen en analyseren van gebiedsgegevens (natuur, hydrologie, landschap, cultuurhistorie etc). Bij de integratie van deze onderdelen tot een samenhangend plan was een landschapsarchitect betrokken.

In het WaterTekens-project wordt geconcludeerd dat betrokkenen tevreden waren over het proces. De meeste deelnemers herkenden hun wensen in het plan en hadden het gevoel met de aanlevering van kennis en wensen bij te hebben gedragen aan de invulling van de visie. Hierdoor was in de klankbordgroep commitment voor het plan ontstaan.

Wel was de eigenlijke ruimte voor de inbreng van wensen en ideeën vrij beperkt; veel lag al vast.

Inhoud van het plan

Op 28 juni 2006 verscheen 'Een Robuuste Kleine Beerze', de visie van Waterschap De Dommel op het beekherstel van De Kleine Beerze tussen Vessem en Landgoed Baest. Naast water en natuur bevatte de visie ook doelstellingen en randvoorwaarden op het gebied van wonen, werken en recreatief medegebruik, landschap, archeologie en cultuurhistorie en landbouw (zie bijlage 5).

De kern van een succesvolle realisatie van de opgaven is het reserveren van voldoende ruimte voor water en natuur, stelt de visie. Daarnaast vormt de versterking van recreatieve verbindingen en de relatie tussen de woonkernen/bewoners en het beekdal een uitdaging.

Over het algemeen, stelt het WaterTekens-project, was men tevreden met de ruimtelijke visie; velen vonden dat er een mooi plan was uitgekomen. Dat geldt voor het waterschap, Brabants Landschap en nagenoeg alle andere betrokken partijen, met uitzondering van de landbouw (zie hieronder). Wel waren er hier en daar nog vragen over bijvoorbeeld de wenselijkheid van waterberging op schraalgraslanden in het Molenbroek, maar in zijn algemeenheid wordt de 'oude' visie door verschillende geïnterviewde partijen

(Brabants Landschap, IVN, Waterschap De Dommel) als realistisch, acceptabel en technisch haalbaar gekwalificeerd.

Problemen rond grondvererving

Agrariërs in het gebied hadden wel problemen met het plan, met name waar de REV-doelen (en grondclaims) verder gingen dan de eerder afgesproken doelen voor natuurontwikkeling en waterberging / beekherstel. Het waterschap (en ook de reconstructiecommissie) verzag problemen met de grondvererving. Een belangrijk probleem was dat boeren veel huiskavel zouden moeten inleveren (waardoor -gecompliceerde- bedrijfsverplaatsing in beeld kwam) en het gebied sterk verdroogd was waardoor de oorspronkelijke slechtere (want nattere) beekdalgronden juist de beste waren geworden (vruchtbaar, goed ontwaterd en in de zomer nog nat genoeg). Dat hele gebied zou nu vernat worden. Verder speelde ook de trage aankoop van gronden door DLG, het opbouwen van grondposities en allerlei afstemmingsproblemen rond grondaankoop. Gebiedscoördinator Annelies Schoenmakers kwalificeerde de situatie als een vastgelopen proces.

Vervolgtraject

De oorspronkelijke waterschapsvisie voor De Kleine Beerze is vastgesteld door het waterschapsbestuur en gepresenteerd aan de streek, maar de vervolgstappen in de realisatie (Voorlopig Ontwerp - Definitief Ontwerp; die gaan pas de inspraak in) zijn niet gezet omdat de grondverwerving onvoldoende ver gevorderd was.

Al in de zomer van 2005 was definitief duidelijk geworden dat REV De Beerze als geheel beekdal mee zou doen als één van de twee ontwerpogaven voor de zevende EO Wijersprijsvraag. In het voorjaar van 2006 werd de eerste fase van de ideeënprijsvraag opengesteld en in de zomer van 2006 – toen de waterschapsvisie voor De Kleine Beerze gereed kwam – werd duidelijk dat één van de prijswinnaars, de Grontmij, met De Kleine Beerze als sleutelproject aan de slag wilde gaan.

Volgens projectleider Dick Boland van Waterschap De Dommel waren de verwachte knelpunten met de grondverwerving juist een belangrijke reden om De Kleine Beerze als sleutelproject uit het prijsvraagtraject naar voren te schuiven. De prijsvraag bood, met andere woorden, een uitgelezen kans om hieraan een impuls te geven, in de hoop de uitvoering te versnellen (zie verder hoofdstuk 3).

A decorative graphic featuring a stylized orange hand holding a pen, rendered in a halftone dot pattern. A white dotted line curves across the top and bottom of the page, framing the central text.

3 HET PRIJSVRAAGTRAJECT

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een historische schets van het prijsvraagtraject, vanaf het moment waarop Beerze Reusel in beeld kwam als mogelijke prijsvraagopgave (in 2004) tot en met de uitreiking van de prijs voor het uitvoeringsgerichte ontwerp voor De Kleine Beerze (medio 2007). Het hoofdstuk bevat ook een doorkijk naar de uitvoering (tot januari 2008).

Het hoofdstuk begint met een paragraaf over de relevante opgaven voor het gebied en het voortraject (met name de planvorming in het kader van de reconstructie zandgronden).

In de beschrijving van het proces wordt vooral aandacht besteed aan de steeds specifiekere formulering van de (ontwerp)opdracht en aan de articulatie van het opdrachtgeverschap. Bij aanvang van het prijsvraagtraject presenteerde de reconstructiecommissie Beerze Reusel zich als meervoudig opdrachtgever met interesse voor ontwerp en speelde de notie dat er een ontwerpopdracht rond water gevonden moest worden. In de loop van het traject zijn beide aspecten steeds verder ingevuld – wat heeft geresulteerd in een concreet uitvoeringsgericht ontwerp voor een concreet gebied (De Kleine Beerze).

Naast het uiteindelijke ontwerp zelf, heeft het traject ook

geresulteerd in een nieuwe prijsvraagformule (waarvan een ideeënprijsvraag met een ideeënfase en een uitwerkingsfase en de combinatie tussen vak- en streekjury de belangrijkste onderdelen zijn). Ook daaraan wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed.

3.2 Voortraject: opgaven voor het gebied

De Reconstructie Zandgronden

In de provincie Noord-Brabant was sinds begin 1998 in regionale commissies hard gewerkt aan reconstructieplannen, die de basis zouden moeten vormen voor een grootscheepse herinrichting van het Brabantse platteland. Daarmee moest de ‘gestapelde problematiek’ van het landelijk gebied (ammoniak, stank, mest, water, natuur, landbouwontwikkeling, recreatie, etc.) op een samenhangende manier worden aangepakt. Aanleiding voor de reconstructie was de varkenspestcrisis van 1997, maar in de loop van de tijd zijn de doelstellingen verbreed tot een integrale en gebiedsgerichte herinrichting van het landelijk gebied. Voor de reconstructie werd een aparte wet in het leven geroepen (de Reconstructiewet), die van toepassing was op de oostelijke en zuidelijke zandgebieden (de zogenaamde concentratiegebieden) in Limburg, Brabant, Gelderland, Overijssel en Utrecht.

Tabel 2.1 Chronologisch overzicht van het reguliere planvormingstraject en het prijsvraagtraject voor De Kleine Beerze / REV De Beerze.

Prijsvraagtraject 7e EO Wijersprijsvraag REV De Beerze			
		2004	
EO Wijers publicatie "Ruimte voor Realisatie"	-07		
1ste werkconferentie - presentatie vier gebieden	01-10		
2de werkconferentie – ruimtelijke strategie Beerzedal	26-11		
		2005	
Strategisch overleg met Dirk Sijmons	10-01		
3de werkconferentie – integrale gebiedsopgave	28-01		
4de werkconferentie - dubbele prijsvraagbeiding	01-04		
5de werkconferentie - definitieve nominatie	27-05		
Opgave gereed	-11		
Start ideeënfase	-12		
		2006	
Gemeenteraadsverkiezingen			
Sluitingsdatum ideeënfase	01-05		
Beoordeling door vak- en streekjury	-05		
Opstellen juryrapport en organisatie prijsuitreiking	-06		
(Reguliere) Visie Waterschap kleine Beerze gereed	28-06		
Prijsuitreiking ideeënfase	30-06		
Formuleren vervolgopdracht	07/08		
Ontwerpteams presenteren plan van aanpak aan bestuurlijke werkgroep	-09		
Start uitwerkingsfase	-11		
		2007	
Spiegeldag	23-01		
Sluitingsdatum uitwerkingsfase	01-03		
Beoordeling vak- en streekjury	-03		
Opstellen juryrapport en voorbereiding prijsuitreiking	04/05		
EO Wijers Stichting op bezoek bij Paul Rüpp	-05		
Nieuw provinciaal college			
Prijsuitreiking uitwerkingsfase + intentieverklaring			
De Kleine Beerze	13-06		
Excursie reconstructiecommissie met Grontmij	28-06		
Grontmij 'op tournee'	06/07		
Plan van aanpak uitvoering REV en Kleine Beerze opstellen	07/08/09		
Opening tentoonstelling prijsvraag	13-09		
Presentatie project op Kempenlanddag	23-09		
Vaststellen plan van aanpak in reconstructiecommissie	11-10		
Jan Baan (Brabants Landschap) kritisch geluid	-11		
Bijeenkomst Klankbordgroep De Kleine Beerze	13-11		
Bezoeken aan grondeigenaren door grondverwerper	-12		
		2008	
Jan Buys provinciaal projectleider REV de Beerze	01-01		
Bezoeken aan grondeigenaren door grondverwerper	-01		
ZLTO trekt zich terug uit klankbordgroep	14-02		
Toenadering provincie tot ZLTO	02-03		

In het kader van de Reconstructie Zandgronden is er hard gewerkt aan de vertaling van algemene landelijke en provinciale doelen voor ondermeer water, natuur, landschap, recreatie, leefbaarheid en landbouwontwikkeling naar een gebiedsspecifieke invulling, inclusief globale (en soms gedetailleerde) begrenzingen. Zeker in Brabant vormde de integrale zonering van het buitengebied in drie verschillende ontwikkelingszones een belangrijke pijler onder de plannen (landbouwontwikkelingsgebieden, verwevingsgebieden en extensiveringsgebieden).

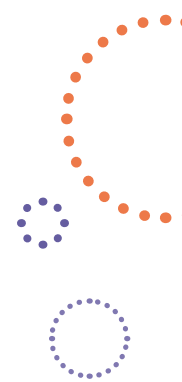
De planvorming duurde langer dan beoogd, maar begin 2004 lag er een redelijk uitgekristalliseerd (en uitonderhandeld) plan dat kon rekenen op draagvlak van alle belangrijke betrokken partijen (provincie, landbouworganisatie ZLTO, BMF / terreinbeheerders, waterschappen en gemeenten). Alle (landelijke en provinciale) doelen voor het buitengebied werden daarin benoemd en (ruimtelijk) geconcretiseerd en voor alle opgaven waren budgetten, termijnen en trekkers aangewezen. De plannen zouden later de basis vormen voor de uitvoeringsafspraken in het kader van de ILG (Investeringsbudget Landelijk Gebied).

In het reconstructiegebied Beerze Reusel verliep de samenwerking tussen de relevante partijen beter dan gemiddeld in Brabant; de reconstructiecommissie was goed op elkaar ingespeeld en had in de persoon van Sjef Jonkers een

hoog gewaardeerde voorzitter. Het gebied had als eerste in Brabant een uitvoeringsorganisatie op de rails staan, waarin alle partijen serieus deelnamen: het Streekhuis in Hilvarenbeek.

Nieuwe opgave: REV de Beerze

Tijdens het reconstructieproces zijn op verschillende momenten nieuwe opgaven in beeld gekomen. De eerste grote extra opgave – die in 1997 en 1998 nog niet in beeld was – was regionale waterberging (naar aanleiding van het *Nationaal Bestuursakkoord Water*). Dat vroeg (rond 2001 - 2002) om extra ruimte, bovenop de ruimte voor de EHS, die over het algemeen goed in de reconstructieplannen was opgenomen. In 2003 kwam er in het kader van de net gepresenteerde *Nota Ruimte* een extra ruimteclaim bij: de Robuuste Ecologische Verbinding De Beerze - globaal van de Belgische grens tot aan Den Bosch (in heel Nederland werden zeven REV's aangewezen). Ook deze REV is opgenomen in de reconstructieplannen voor de drie reconstructiegebieden Beerze Reusel, Meierij en Boven-Dommel in het stroomgebied van de Beerze (begrensd binnen een zekere bandbreedte; de extra ruimteclaim was in aantallen hectares vastgelegd).

Opgaven voor de Beerze

Voor het beekdal van de Beerze speelden de reconstructie-doelstellingen op het gebied van natuur en water. Globaal ging het om de volgende doelstellingen:

- *Waterberging*; Om verhoogde afvoeren op te vangen zijn er in het *Nationaal Bestuursakkoord Water* (NBW) afspraken gemaakt over de aanpak van het regionale watersysteem. Als algemeen uitgangspunt geldt: eerst water vasthouden, dan bergen en als laatste afvoeren. Voor De Kleine Beerze betekent dit het vertragen van water via bijvoorbeeld hermeandering en vasthouden van water in de haarvaten en het vergroten van de ruimte voor waterberging. Hoge afvoeren mogen niet afgewenteld worden op de benedenstrooms gelegen Beerze en Dommel.
- *Verdrogingsbestrijding*: In Brabant zijn in het kader van de aanpak van verdroging zogenaamde natte natuurparels aangewezen; dit zijn (natuur)gebieden waar verdroging prioritair wordt aangepakt. Onlangs zijn voor deze gebieden aankoopplannen opgesteld, waarmee de grondverwerving versneld kan worden gerealiseerd. In het beekdal van De Kleine Beerze liggen twee natte natuurparels (met een derde op de plek waar Kleine en Grootte Beerze samenkomen).
- *Aanleg Ecologische Verbindingszone (EVZ)*: Dit zijn

stroken van gemiddeld 25 meter breed, vaak langs een waterloop. EVZ's verbinden natuurgebieden met elkaar. Vaak wordt gewerkt met stapstenen (wat bredere gebieden die verbonden zijn door smallere stroken, samen gemiddeld 25 meter breed). Natuur staat hier voorop. In de reconstructieplannen zijn de zoekgebieden aangegeven. Daarbinnen is ruimte voor keuzes, afhankelijk van kansen op de grondmarkt.

- *Beekherstel*: Deze projecten zijn vaak een combinatie van waterberging, waterkwaliteit en natuur (doelsoorten), vaak via hermeandering. Hierbij gaat het om gebieden van 50 – 100 meter breed.

Daarnaast is op het eind van het reconstructieproces de Beerze aangewezen als *Robuuste Ecologische Verbinding* (REV). Binnen de robuuste verbinding wordt gezocht naar meekoppeling van andere functies zoals waterberging en recreatie. Circa 40% van de robuuste verbinding wordt gerealiseerd via agrarisch en/of particulier natuurbeheer en 60% via aankoop en overdracht aan terreinbeherende organisaties. In de praktijk gaat het om het realiseren van bepaalde doelsoorten binnen een zone van 200 – 250 meter breed. In Brabant zijn die gebieden al in reconstructieverband (globaal) nader begrensd. Op gebiedsniveau is nadere uitwerking vereist. De aanwijzing als REV betekende een extra ruimteclaim bovenop al eerder vastgestelde om-

zetting van landbouwgrond naar water- en natuurfuncties. Naast de hier genoemde water- en natuurdoelen zijn voor het beekdal van de Beerze ook doelen geformuleerd op het gebied landschap, cultuurhistorie en recreatief en agrarisch (mede)gebruik van het beekdal.

Verantwoordelijkheden

In het Reconstructieplan Beerze Reusel werd Waterschap De Dommel aangeduid als de hoofdverantwoordelijke / trekker voor de realisatie van de REV. De reden hiervoor was dat er in het beekdal veel opgaven voor water en watergerelateerde natuur lagen, waarvoor het waterschap al de trekker was. In de planvorming was het waterschap ook verantwoordelijk voor het meenemen en realiseren van de nevendoelen voor de gebieden, zoals landschapsversterking, cultuurhistorie en recreatief medegebruik, uiteraard in overleg met de relevante gebiedspartijen.

Overigens was destijds – rond 2005 – nog niet geheel duidelijk hoe die trekkersrol van het waterschap er precies uit zou moeten zien en hoe de planvorming en uitvoering georganiseerd zou worden. Het waterschap voorzag dat de uitvoering van de REV op weerstand vanuit de agrarische sector zou kunnen rekenen (er was immers sprake van een extra ruimteclaim, terwijl de grondverwerving voor reguliere EHS- en wateraankopen al moeizaam verliep).

Het waterschap wilde de extra REV-taken wel op zich nemen, onder de voorwaarde dat dat niet zou leiden tot vertraging van de uitvoering van de gangbare waterschapstaken (waarover het waterschap in het kader van de ILG met de provincie prestatie-afspraken had gemaakt) c.q. de ILG-afspraken zouden worden bijgesteld.

3.3 De voorbereidingsfase van de zevende Eo Wijersprijsvraag (2004 – november 2005)

3.3.1 Verkenning van mogelijke prijsvraaggebieden (2004)

Voor de EO Wijers Stichting was de prijsvraagpak voor de zevende editie van de EO Wijersprijsvraag nieuw. Voorheen stonden ontwerpideeën centraal. Omdat ontwerpideeën in de praktijk vaak stuk bleken te lopen op de uitvoering (zo bleek uit een interne evaluatie van de stichting), wilde de EO Wijers Stichting in de zevende prijsvraag nadrukkelijk ook de uitvoering aan de prijsvraagopdracht toevoegen. Om de uitvoering te garanderen was een heel belangrijke voorwaarde dat het opdrachtgeverschap goed ontwikkeld moest zijn (uit de Wijersevaluatie kwam naar voren dat goed ontwikkeld opdrachtgeverschap én een helder omschreven opdracht de belangrijkste voorwaarden voor

succesvolle uitvoering waren). Hoofdthema voor de zevende editie was ontwerpen met de wateropgave.

Het is belangrijk om te beseffen dat bij de eerste 'manoeuvres' rond de zevende EO Wijersprijsvraag nog onduidelijk was hoe de prijsvraag eruit zou zien, om welke gebieden het zou gaan en hoe de waterthematiek geconcretiseerd zou worden. Eerste uitdaging van de EO Wijers Stichting was om gebieden te vinden die mee wilden doen, waar een wateropgave speelde en waar een goede kans bestond voor goed gearticuleerd (meervoudig) opdrachtgeverschap. Met andere woorden: meer dan in vorige edities was de zevende prijsvraag ook voor de EO Wijers Stichting zelf een interessant zoekproces naar de vorm en inhoud van de prijsvraag.

In 2004 kwam in het Managementberaad Ruimtelijke Ontwikkeling (MBRO) van het IPO de vraag op tafel of er geschikte projecten waren voor de zevende EO Wijersprijsvraag (in het MBRO zitten alle directeurs RO van de provincies; het IPO is medefinancier van de EO Wijers Stichting). Joep Thönissen, destijds directeur Ruimtelijke Ontwikkeling en Handhaving van de provincie Noord-Brabant, schoof toen reconstructiegebied Beerze Reusel naar voren als mogelijk prijsvraaggebied. De voordracht van Beerze Reusel had met name te maken met de al ver

uitgekristalliseerde samenwerking in het gebied en het goed gearticuleerde opdrachtgeverschap (als enige gebied in Brabant had Beerze Reusel immers met het Streekhuis al een op uitvoering gerichte organisatie op de rails staan). Juist het opdrachtgeverschap en de uitvoeringsgerichtheid waren belangrijke voorwaarden voor de EO Wijers Stichting. De keus voor REV de Beerze als ontwerpogave was nog niet gemaakt; alleen was bekend dat het om een wateropgave ging, en die was naar verwachting wel te vinden in het gebied.

Ook andere gebieden met een wateropgave waren inmiddels aangemeld: het Groene Hart, de IJsseldelta en het IJmeer. Voor de EO Wijers Stichting bood dat voldoende perspectief en er werd een gezamenlijke 'zoektocht' gestart naar de verdere invulling van de prijsvraagopgave en de articulatie van het opdrachtgeverschap. Via vijf werkconferenties konden de gebieden stapsgewijs hun opgaven uitwerken en daarmee hun kandidatuur ontwikkelen – want uiteindelijk zou de vakjury van de EO Wijers Stichting beslissen of een gebied geschikt was als ontwerpogave. Alleen dan kon het gebied ook daadwerkelijk als prijsvraagopgave voor de zevende editie worden voorgedragen.

3.3.2 De werkconferenties (oktober 2004 – mei 2005)

In de voorbereidingsfase, van oktober 2004 – mei 2005, werd stapsgewijs toegewerkt van globaal idee (voor vier aangedragen prijsvraaggebieden) naar een uitgekristalliseerde prijsvraagopdracht voor twee gebieden. Bij de start was nog onduidelijk hoe de prijsvraag zo kon worden vormgegeven dat er aan het eind een uitvoeringsgericht

ontwerp zou liggen. In Beerze Reusel werd gaandeweg de getrapte prijsvraag 'uitgevonden' (een ideeënprijsvraag met een openbare ideeënfase en een besloten uitwerkingsfase) die beoordeeld zou worden door een (nationale) vakjury en een streekjury. Bij aanvang van de werkconferenties moest de opgave nog verder worden uitgewerkt (voor Beerze Reusel was de REV nog niet in beeld).

Tabel 2.2 Stroomschema

		Vorbereidingsfase	Ideeënfase	Uitwerkingsfase
Opdrachtgever prijsvraag		EO Wijers Stichting	EO Wijers Stichting	Provincie
Meervoudig opdrachtgever ruimtelijke opgave	eindverantwoordelijk	Reconstructiecommissie Beerze Reusel	Bestuurlijke Werkgroep (verbreed)	Provincie
	gedelegeerd	Bestuurlijke werkgroep (alleen Beerze Reusel)		Reconstructiecommissie Bestuurlijke Werkgroep (verbreed)
Jurering	eindverantwoordelijk	Vakjury EO Wijers	Vakjury EO Wijers	Streekjury
	advisering		Streekjury	Vakjury EO Wijers
Projectleiding		Projectteam	Projectteam	Projectteam
Ondersteuning		Bureau EO Wijers Bestuur EO Wijers	Bureau EO Wijers Bestuur EO Wijers	Bureau EO Wijers Begeleidingsteam Streekjury Expertteam streekjury

In Beerze Reusel was een klein (en aanvankelijk ad-hoc) projectteam in het leven geroepen, bestaande uit Sjef Jonkers (de voorzitter van de reconstructiecommissie), Anne Jansen (provinciaal projectleider voor de prijsvraag) en Frank van der Steen (provinciaal landschapsarchitect). Dit team had een dubbele opdracht: aan de ene kant moest het team de vakjury overtuigen van de kwaliteiten van het gebied; aan de andere kant moest ook de Bestuurlijke Werkgroep de Beerze overtuigd worden van de kansen van de ontwerpprijsvraag voor het gebied.

Eerste werkconferentie (1 oktober 2004, provinciehuis Utrecht)

Op de eerste werkconferentie waren namens Beerze Reusel Anne Jansen, Sjef Jonkers en Frank van der Steen aanwezig. Op die eerste werkconferentie presenteerde de vier gebieden zich aan elkaar en aan de vakjury: het Groene Hart, de IJsseldelta, het IJmeer en Beerze Reusel. De regio Beerze Reusel had een verhaal dat sterk leunde op de reconstructieopgaven voor het gebied en de ambitie om die opgaven ook echt uit te voeren (het gebied zat toen nog midden in de afronding van het reconstructieplan; in april 2005 zou het plan uiteindelijk goedgekeurd worden). De jury zei verheugd te zijn dat er in de persoon van Sjef Jonkers een 'gezicht' van het 'meervoudig opdrachtgever-

schap' aanwezig was (namelijk de voorzitter van de reconstructiecommissie Beerze Reusel) en dat er een zandgebied onder de vier deelnemers was, met een heel eigen problematiek. Maar tegelijkertijd was bij de jury ook een vrij technisch en beleidsmatig beeld ontstaan van het reconstructiekader, waardoor getwijfeld werd aan de kansen voor een echt ontwerp.

Desondanks is er tijdens die eerste bijeenkomst een vonk overgeslagen toen Rien van den Berg (Het Bureau EO Wijers Stichting), Hans Leefflang (directeur EO Wijers Stichting), Sjef Jonkers en Frank van der Steen met elkaar in gesprek kwamen. Rien van den Berg: *"Het was in een seconde gebeurd – een Magisch Moment."* Leefflang en Jonkers kenden elkaar nog van een eerder project waarin het ontwerp een belangrijke rol had gespeeld, en in de persoon van Sjef Jonkers herkende de stichting een bestuurlijk opdrachtgever die oog had voor het belang van het ontwerp – wat erg ongebruikelijk is. Omdat het samengaan van ontwerpers, ontwerporgaan en opdrachtgeverschap de crux was voor de zevende prijsvraag, leek de regio Beerze Reusel een goede kans te maken om deel te gaan nemen. Rien van den Berg trad vanaf dat moment namens de EO Wijers Stichting op als contactpersoon richting Beerze Reusel, en zou daarin steeds meer een adviserende en begeleidende rol gaan spelen. Feitelijk werd Rien van den Berg onderdeel van het

provinciale projectteam.

Tweede werkconferentie (26 november 2004, Fort Vechten)

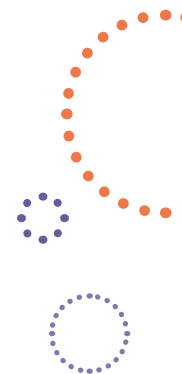
Na de eerste bijeenkomst hadden twee gebieden zich terug getrokken: het Groene Hart en de IJsseldelta. Beerze Reusel en het IJmeer gingen verder. Het projectteam (Jansen, Jonkers en Van der Steen) had voor het stroomdal van de Beerze een ruimtelijke (ontwerp)strategie bedacht, waarin het aaneenrijgen van afzonderlijke kralen tot een kralensnoer de kern was.

Maar in plaats van lof te oogsten werd Beerze Reusel door juryvoorzitter Dirk Sijmons hard aangepakt, met name omdat hij de ontwerpambities van het gebied beoordeelde op basis van het gortdroge reconstructieplan. De tweede kandidaat - het IJmeer - leek juist op meer sympathie te kunnen rekenen. Voor de Brabantse delegatie was dit een enorme domper.

Om een dreigend debacle af te wenden werd op 10 januari 2005 een strategisch overleg met juryvoorzitter Dirk Sijmons georganiseerd. Hierbij waren niet alleen Jonkers, Jansen en Van der Steen aanwezig, maar ook Rien van den Berg, die een lans brak voor het gebied. Sijmons toonde zich dit keer onder de indruk en zei dat het gebied - als het op de ingeslagen weg door zou gaan - een goede kans zou maken om het tot een succesvol einde te brengen.

Om inderdaad op die ingeslagen weg door te kunnen gaan werd het projectteam uitgebreid met waterintegralist Jan van Rijen (stroomgebiedsmanager Waterschap De Dommel) en processtrateeg Bas Verbruggen (BügelHajema Adviseurs Amersfoort, voorheen provincie Noord-Brabant). Het aanjaagteam was, met andere woorden, uitgebreid met die andere belangrijke speler in de ontwerpogave: het waterschap.

Op 19 januari 2005 vond onder leiding van Bas Verbruggen de eerste workshop plaats voor de leden van de Bestuurlijke Werkgroep de Beerze, ter voorbereiding op de derde werkconferentie. Dat was belangrijk om draagvlak voor de prijsvraag te krijgen; niet iedereen uit de werkgroep was in het begin even enthousiast. Bas Verbruggen, die als procesbegeleider optrad, heeft daarin een belangrijke rol gespeeld door mensen los te weken van hun oude denkpatronen, de institutionele kaders en hun achterbannen - het gangbare denk- en werkpatroon, kortom, dat er in acht jaar reconstructieplanvorming was ingesleten. Ook Sijf Jonkers speelde daarbij een belangrijke rol, door zowel in de werkgroep als in de reconstructiecommissie steeds te wijzen op het toonaangevende karakter van de EO Wijersprijsvraag. Als Beerze Reusel onderwerp van zo'n prijsvraag zou worden, was alleen dat al een grote overwinning - en dat werkte. Een betrokkene zegt daar-

over: *“Dat gaf meteen een hele bijzondere glans aan alles wat er gebeurde.”*

Derde werkconferentie (28 januari 2005, watermolen Spoordonk)

Met de input van de werkgroep werd de ontwerpopdracht verder ingevuld. De werkgroep had in de eerste plaats drie belangrijke ‘contexten’ benoemd voor de ontwerprij: dorpen, natuur en – uiteraard - water. Met name voor stroomgebiedsmanager Van Rijen was het versterken van de nog zwakke band tussen bewoners (in de dorpen) en de beken in het gebied een belangrijk opgave (in fysiek en mentaal opzicht stonden de dorpen met hun rug naar de beek). In de tweede plaats was aangegeven welke kansen en bedreigingen zich voordeden (ook in relatie tot de mogelijk tegengestelde belangen tussen verschillende partijen) en hoe die eventuele belangentegenstellingen overwonnen zouden kunnen worden door uit te gaan van integrale gebiedsontwikkeling. Dat betekende dat er uit zou worden gegaan van een breder gebied (het gehele beekdal) en dat ook andere opgaven dan alleen water, landbouw en natuur een rol zouden kunnen (en moeten) spelen in de uiteindelijke ontwerpen. Denk daarbij aan versterking van recreatie, leefbaarheid, landschappelijke toegankelijkheid, verbreding van de plattelandseconomie, burgerinitiatieven en mogelijk

ook verruimde mogelijkheden voor rood-voor-groen constructies. In de derde plaats had de werkgroep aangegeven welke partijen bij de prijsvraag aan tafel moesten zitten en welke gebieden (binnen het eigen reconstructiegebied) in aanmerking zouden komen als sleutelproject bij de verdere uitwerking van de prijsvraag.

De derde werkconferentie in Spoordonk was een thuiswedstrijd en de jury, de EO Wijers Stichting en de Umeer-afvaardiging werden getraakteerd op een tocht door het gebied én op een wervelende presentatie. Frank van der Steen schrijft over die derde conferentie: ‘Ons meervoudig opdrachtgeverschap voor dit traject stond niet meer ter discussie’. Het was, met andere woorden, duidelijk dat de reconstructiecommissie – waarin alle relevante partijen waren vertegenwoordigd – achter de plannen voor de ontwerprij stond, én het eens was over de (globale) inhoud van de ontwerprij.

De jury was lovend en adviseerde om te bekijken hoe de streek (bewoners, boeren en ondernemers) beter betrokken konden worden, zodat het Beerze-gevoel nog meer onderstreept kon worden (die aanbeveling zou later vooral doorklinken in de samenstelling van de streekjury en de grote aandacht voor nieuwe interactieve planvormingmethoden in de tweede fase – zie onder).

In de maanden erop werd gewerkt aan het uitwerken van de prijsvraagopdracht. In maart 2005 werd een tweede workshop met de werkgroep georganiseerd, waarin de ideeën van het projectteam werden besproken. Belangrijkste voorstel van dit team was om de prijsvraag in twee fasen op te splitsen:

- een *openbare ideeënfase* voor de REV. Het zou daarbij met name gaan om het opstellen van een visie voor het hele stroomgebied, waarbij via een regionaal ontwerp en een 'ruimtelijke expressie' voor een van de sleutelprojecten het realiteitsgehalte en uitvoerbaarheid van de visie als het ware aannemelijk gemaakt werd.
- een *besloten uitwerkingsfase*, waarbij een aantal winnaars van de eerste fase de opdracht kregen voor de uitwerking van hun idee / visie in een uitvoeringsgericht ontwerp voor één van de sleutelprojecten.

Daarnaast werd het idee gepresenteerd van een gecombineerde jurering: door de vakjury (onder verantwoordelijkheid van de EO Wijers Stichting en voorzitterschap van Dirk Sijmons) en door een streekjury (bestaande uit 'betrokken bestuurders' en 'begeesterde Beerzenaren').

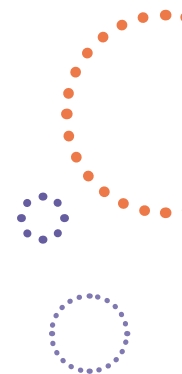
Bestuurlijke Werkgroep de Beerze ging akkoord met die aanpak maar benadrukte dat er (vooral in de tweede fase) sprake zou moeten zijn van betrokkenheid van de streek en het verkrijgen van draagvlak. Ook werden toetsingscriteria

voor de streekjury aangedragen.

Vierde werkconferentie (1 april 2005, atelier Amsterdam Almere)

Tijdens de vierde werkconferentie (wederom met IJmeer en Beerze Reusel) presenteerden Jonkers, Jansen en Van der Steen de voorstellen voor de Beerze-prijsvraag. Die bestond uit een ideeënprijsvraag op drie schaalniveaus (stroomgebied, REV en sleutelproject) én een zogenaamde 'maatwerkprijsvraag', waarbij het organiseren van betrokkenheid centraal zou moeten staan. De vakjury was vol lof over de voortvarendheid waarmee projectteam en reconstructiecommissie aan de slag waren gegaan.

Het projectteam ging daarop verder met de ontwikkeling van een geschikte prijsvraagformule. Zo ontstond het idee voor een ontwikkelprijsvraag in drie fasen: een offertefase (de ideeënfase), een ontwikkelfase (de uitwerkingsfase) en een realisatiefase (de uitvoering). De hoofdprijs zou het uitvoeren van het winnende ontwerp van één van de sleutelprojecten zijn. De voorstellen werden besproken in Bestuurlijke Werkgroep de Beerze. De werkgroep was enthousiast, maar benadrukte ook dat er relaties moesten zijn met lopende projecten, er in alle fasen overleg moest zijn met de stakeholders en dat de realisatie van de REV voorop moest blijven staan.

Vijfde werkconferentie (27 mei 2005, Wageningen)

Met een grote (bestuurlijke) delegatie was 'Brabant' afgereisd naar Wageningen: Watergraaf Peter Glas was aanwezig, Sjef Jonkers werd vervangen door vice-voorzitter Frits Pijnenburg en gedeputeerde Paul Rüpp had een videoboodschap laten opnemen. De reacties waren positief. Er was een breed gedragen beeld dat Beerze Reusel door kon gaan met het organiseren van de prijsvraag (de prijsvraag-aanpak voor het IJmeer werd trouwens ook gehonoreerd). Het was tekenend toen Hans Leeflang aan het eind van de conferentie aan beide winnaars (IJmeer en Beerze Reusel) een fles champagne wilde overhandigen. Zonder aarzeling nam vice-voorzitter Pijnenburg die fles in ontvangst – een bewijs van het helder uitgekristalliseerde meervoudig professionele opdrachtgeverschap voor de regio Beerze Reusel, vertelden veel betrokkenen achteraf – terwijl voor het IJmeer niemand op leek te willen staan.

Al na de derde werkconferentie – toen de vakjury vol lof was geweest over de aanpak van Beerze Reusel, had Sjef Jonkers de trots verwoord door te zeggen dat 'Beerze Reusel de EO Wijersprijsvraag heeft gewonnen' – en dat gevoel was na de vijfde werkconferentie alleen maar sterker. Het gebied kon nu echt aan de slag.

3.3.3 Uitwerking prijsvraagopdracht en opzetten organisatie

In het verlengde van de werkconferenties heeft het projectteam in de tweede helft van 2005 een concrete prijsvraagopgave geformuleerd, inclusief een daarbij behorende organisatie. Al snel werd duidelijk dat de ontwikkelprijsvraag wellicht op Europese regelgeving en allerlei juridische aspecten zou stuiten. Daarom werd ervoor gekozen af te zien van de derde fase van de ontwikkelprijsvraag, de concrete uitvoering als hoofdprijs. Wel bleef het nadrukkelijk de bedoeling het winnende ontwerp uit te (laten) voeren, indien mogelijk, door de prijswinnaar. Voor veel respondenten bleef echter het beeld bestaan dat de toekomstige winnaar de uitvoering van het winnende ontwerp als hoofdprijs zou winnen, en werd pas laat duidelijk dat dit niet automatisch het geval zou zijn. De uiteindelijke opgave voor deze ideeënprijsvraag is ondertekend door de Reconstructiecommissie Beerze Reusel (*Ideeënprijsvraag Beerze Reusel; Robuuste ecologische verbinding langs de Beerze* – december 2005). Het document bevat ondermeer een beschrijving van de verschillende functies en (te ontwikkelen) waarden in het gebied, de ontstaansgeschiedenis van het landschap, de beleidskaders (reconstructieopgaven) en de mede daarop gebaseerde opgaven voor de REV (zie §2.2), uitgewerkt op drie niveaus: het stroomgebied van de

Beerze, de REV en vier sleutelprojecten, De Grootte Beerze, De Kleine Beerze, Bovenloop Grote Beerze en Dorpen aan de beek.

In de voorbereidingsfase was al in kaart gebracht welke partijen belangen in het gebied hadden, en welke kansen en bedreigingen zij voor het prijsvraagtraject zagen (zie bijlage 4) – en ook dat was input voor de inzenders.

Op basis van dit document is samen met vertegenwoordigers van de EO Wijers Stichting een wervende prijsvraagtekst opgesteld voor de prijsvraagkrant, die eind december 2005 door de stichting is gepubliceerd.

Organisatie

De projectorganisatie bestond aanvankelijk (en volgens de prijsvraagopgave) uit:

- de Reconstructiecommissie Beerze Reusel (de feitelijke meervoudige opdrachtgever);
- het projectteam Prijsvraag Beerze Reusel;
- de Bestuurlijke Werkgroep de Beerze (een subcommissie van de Reconstructiecommissie Beerze Reusel en verantwoordelijk voor de uitvoering van REV de Beerze). De werkgroep bestond verder uit wethouders en ambtenaren van de gemeenten Eersel, Bladel en Oirschot en ambtelijke vertegenwoordigers van de ZLTO, Brabants Landschap en de Brabantse Milieufederatie

(BMF). Voorzitter was Noud Janssen van Waterschap De Dommel.

Jurering

Stichting en streek hebben –eveneens in het najaar van 2005- een ‘formule’ ontwikkeld voor de (organisatie van de) jurering. De werkgroep had in een eerder stadium al aangegeven grote waarde te hechten aan inbreng c.q. jurering vanuit de streek. Ook de vakjury had aangegeven grote waarde te hechten aan inbreng vanuit de streek. Om aan die wensen tegemoet te komen werd besloten naast de vakjury een streekjury in het leven te roepen. Daarbij werd de volgende formule bedacht:

- In de *ideeën* fase brengt de streekjury een advies uit aan de vakjury, waarbij de streekjury met name kijkt naar de mate waarin de inzendingen aansluiten bij lopende planvorming, kunnen rekenen op draagvlak in de streek en naar meer concrete uitvoeringsaspecten. De vakjury beoordeelt de inzendingen vooral op vakinhoudelijke aspecten. De vakjury is eindverantwoordelijke.
- In de *uitwerkings* fase worden de rollen omgedraaid: de vakjury adviseert de streekjury. De streekjury heeft de eindverantwoordelijkheid voor de aanwijzing van de uiteindelijke winnaar. De verdeling van de aan-

dachtvelden tussen vak- en streekjury blijft grotendeels gelijk.

De streekjury werd eind 2005 samengesteld. Er werd gekozen voor een 'gemengde' samenstelling van de streekjury:

- Een *onafhankelijke voorzitter*: Sjef Jonkers (geen stemrecht in de streekjury);
- Een *betrokken secretaris*: Frank van der Steen was als provinciaal projectleider (en trekker van het aanjaagteam);
- Vijf '*Betrokken bestuurders*' van de belangrijkste 'opdrachtgevers': Waterschap De Dommel, de gemeenten Eersel, Oirschot en Bladel en de provincie Noord-Brabant.
- Vijf '*Begeesterde Beerzenaren*' uit het gebied – betrokken burgers - voor de aandachtsvelden natuur, landbouw, verbrede plattelandsontwikkeling, sociaal-culturele aspecten en cultuurhistorie & landschap. Er werd gekozen voor streekkenners, mensen met kennis van en hart voor de streek. De overweging hiervoor was tweeledig. In de eerste plaats waren belangenorganisaties als Brabants Landschap, BMF en ZLTO vertegenwoordigd in de reconstructiecommissie en de bestuurlijke werkgroep Beerze Reusel. In de tweede plaats was de verwachting dat deze 'bewoners' met name lokale

kennis zouden kunnen inbrengen. En in hun bijdrage minder vanuit belangen en meer vanuit de te realiseren kwaliteiten zouden redeneren, zodat ontwerp kwaliteit en kansen voor het gebied in de beoordeling van de streekjury beter gewaarborgd zouden zijn.

In het tweede besloten deel van het prijsvraagtraject zijn twee (ambtelijke) werkgroepen ingesteld voor de ondersteuning van de streekjury (begeleidingsgroep en expertteam). Bijlage 3 geeft een overzicht van de samenstelling van de verschillende jury's en werkgroepen.

Ondertussen: gangbaar planvormingstraject gestart voor Kleine Beerze

Inmiddels was het waterschap datzelfde najaar gestart met een intensief traject van interactieve planvorming voor de herinrichting van De Kleine Beerze, waarin ook de opgave voor de REV werd meegenomen (zie §2.3).

3.4 Fase 1: Ideeënfase (december 2005 – juni 2006)

Het eerste deel van de prijsvraag - de ideeënfase - was voor de EO Wijers Stichting in feite bekend terrein: al zes keer eerder had de stichting ontwerpers uitgenodigd om

voor regionale ontwerpogaven hun ontwerp(idee)en in te dienen. Bij een ideeënprijsvraag kan iedereen reageren (meestal worden er aan de indieners wel een aantal eisen gesteld); de inzendingen zijn anoniem, zodat de jury niet beïnvloed wordt door de naam van de inzenders – zo ook in dit geval.

In deze paragraaf wordt ingegaan op deze eerste prijsvraagfase en de beoordeling van de inzendingen.

3.4.1 Openstelling prijsvraag en opwarmen streekjury (december 2005 – april 2006)

In december 2005 werd de zevende EO Wijersprijsvraag uitgeschreven. De prijsvraagkrant werd breed verspreid onder ontwerpend Nederland, er was publiciteit in de vakpers en de stichting had een website geopend waarop de prijsvraagopgaven en wedstrijdprogramma's van de prijsvragen voor Umeer en Beerze Reusel beschikbaar waren. Eind januari 2006 werd een informatiemarkt georganiseerd door de stichting voor geïnteresseerde advies- en ontwerp bureaus. Tijdens deze goed bezochte middag presenteerden beide gebieden zich voor de vakwereld en konden ontwerpers vragen stellen aan een degelatie van streekjury en reconstructiecommissie.

Rond die informatiemarkt had het projectteam een eerste bijeenkomst georganiseerd voor de streekjury. In Middelbeers

maakten de kersverse leden kennis met elkaar en werden door het projectteam geïntroduceerd in de wereld van de prijsvraag voor de Beerze.

In maart 2006 waren er gemeenteraadsverkiezingen. Dat resulteerde in de gemeenten Eersel, Bladel en Oirschot in nieuwe wethouders RO, die alle drie nog niet tot de detail in hun buitengebied waren ingevoerd. Daarom organiseerde het projectteam in april -vlak voor de jurering van de ideeënfase- een extra bijeenkomst voor de streekjury, waarin kennis werd gemaakt met de wethouders Van de Loo, Gossens en Van Hooff. De streekjury werd getraakteerd op een enthousiast verhaal van Henk van Blerck -secretaris van de vakjury- over wat de jury te wachten stond tijdens de jurering. Op 1 mei 2006 waren voor de prijsvraag van de Beerze 13 inzendingen binnen.

3.4.2 Beoordeling inzendingen en prijsuitreiking (mei – juni 2006)

De beoordeling van de 13 inzendingen door de streekjury betekende voor de drie nieuwe wethouders feitelijk een 'stoomcursus buitengebied' (*"in sneltreinvaart maakten de wethouders zich de reconstructie eigen"*).

De beoordeling van de inzendingen vond getrappt plaats: de streekjury beoordeelde de inzendingen, op aansluiting bij bestaande plannen, draagvlak en uitvoerbaarheid in de

streek en formuleerde op basis daarvan een advies aan de vakjury – die het vakinhoudelijke en eindoordeel zou vellen. Uit de interviews komt een beeld naar voren van een zeer intensief traject op verrassende locaties zoals Hilvaria Studio's in Hilvarenbeek. De plannen lagen op de grond en de streekjury liep tussen de plannen rond, waardoor er volgens sommige respondenten een sfeer ontstond waarin mensen loskwamen van hun dagelijkse werk en hun belangen. Sjet Jonkers schrijft daarover (In stroomversnelling, 2007): *“In de eerste prijsvraagronde doorliep de streekjury in een week tijd in hink-stap-sprong het beoordelingsproces, vond zeven plannen onvoldoende aansluiten bij de prijsvraagopgave en de beoordelingscriteria, en droeg er zes voor aan de vakjury.”*

Er was binnen de streekjury enige discussie over de (te nomineren) inzendingen, maar uiteindelijk kon de streekjury vier inzendingen nomineren – waarvan er één tamelijk omstreden was.

De samenwerking tussen streek- en vakjury was een spannend traject. Volgens Van den Berg werkte Het Bureau van de EO Wijers Stichting in die tijd achter de schermen hard om te zorgen voor een goed samenspel, en dat werkte. Dat de streekjury niet het eindoordeel hoefde te vellen bleek achteraf een gelukkige keuze: zo kon de streekjury in haar rol groeien zonder meteen de eindverantwoordelijkheid

te hoeven dragen. De vakjury onderschreef de keuze van de streekjury, op één uitzondering na: de vierde, meest omstreden nominatie, viel af om vakinhoudelijke redenen. Er werden twee genomineerden aangewezen die hun stroomgebiedsvisie in de volgende fase mochten uitwerken (Witteveen+Bos, met de inzending 'Waterdrager', en Grontmij, met de inzending 'De Beerze op Waterbasis'). Een derde inzending, 'XOX Auberge de Kempen', van Terra Incognita en BMC, kreeg een eervolle vermelding en mocht een onderzoeksopdracht uitvoeren. Bij deze derde inzending ging het niet om een stroomgebiedsvisie, maar om nieuwe rood voor groen-achtige arrangementen en vereveningsconstructies. Daarom kon 'Auberge' niet meedingen naar de uiteindelijke hoofdprijs, die aan het eind van de tweede fase uitgereikt zou worden.

Op 30 juni 2006 werden de prijswinnaars (ook voor het IJmeer) feestelijk bekend gemaakt op Landgoed Zonnestraat te Hilversum. Het traject voor het IJmeer was daarmee afgerond (de voedingsbodem voor een uitvoeringsprijsvraag ontbrak). Met Beerze Reusel ging de EO Wijers Stichting het experiment aan om met twee genomineerde ontwerpteams uitvoeringsgerichte ontwerpen te maken voor sleutelprojecten in het beekdal van de Beerze.

Streekjury Beerze Reusel beoordeelt de uitwerkingsplannen Waterdrager en De Beerze op waterbasis (foto's: Verbeeld)

Zie pagina 47

Ondertussen: gangbaar planvormingstraject voor Kleine Beerze

Inmiddels was het interactieve ontwerptraject voor De Kleine Beerze grotendeels afgerond. De visie was door het waterschapsbestuur vastgesteld, maar nog niet de inspraak ingegaan (zie verder §2.3).

3.5 Fase 2: Uitwerkingsfase (juli 2006 – juni 2007)

De tweede fase van de prijsvraag had een experimenteel karakter: voor het eerst in de geschiedenis van de EO Wijers Stichting werd – binnen het kader van de prijsvraag - de stap gezet van idee naar uitvoering. De uiteindelijke ‘opdrachtgever’ voor de prijsvraag was in deze fase niet meer de EO Wijers Stichting maar de provincie Noord-Brabant. De EO Wijers Stichting behield een adviesrol. Het karakter van de tweede fase was heel anders dan dat van de eerste fase. De eerste fase was openbaar. Jury, vakgenoten en vertegenwoordigers uit de streek formuleerden samen de prijsvraagopgave met het doel vakkundige en innovatieve deelnemers te interesseren. Deelnemers aan de prijsvraag waren anoniem, per definitie niet betrokken bij het formuleren van de opgave en hadden geen contact met

de streek tijdens hun ideeontwikkeling.

De tweede fase was besloten: alleen de genomineerden van de eerste fase konden aan de prijsvraag meedoen. Er was directe interactie tussen de deelnemende ontwerpteams, de provincie, de streek en leden van de EO Wijers Stichting bij het formuleren van de prijsvraagopgave. De streek werd bovendien nadrukkelijk bij deze uitwerkingsfase betrokken. De rollen van vak- en streekjury waren omgekeerd: de vakjury zou in de uitwerkingsfase de streekjury adviseren.

3.5.1 Opdrachtformulering

Voordat de drie ontwerpteams aan de slag konden met de uitwerking van hun ideeën moest de prijsvraagopgave, het precieze wedstrijdprogramma en de ruimtelijke begrenzing van de sleutelprojecten verder worden uitgewerkt. Zoals gezegd gingen de teams van Grontmij en Witteveen+Bos aan de slag met een ruimtelijke uitwerking en kreeg het team van Terra Incognita en BMC een onderzoeksopdracht om vermarktungs- en vereveningsconcepten uit te werken. Voor de Bestuurlijke Werkgroep de Beerze was het voor deze tweede fase belangrijk dat de ontwerpen in beleidsmatig, praktisch en financieel opzicht zo realistisch waren dat ze een flinke stap richting uitvoering zouden maken en dat de ontwerpen zouden kunnen rekenen op draagvlak in de streek. Vooral dat laatste was van belang. De werk-

groep hoopte namelijk dat een aansprekend ontwerp oude belangentegenstellingen kon overwinnen en betrokkenen zou kunnen enthousiasmeren om daadwerkelijk aan de uitvoering van ambitieuze plannen te gaan werken. Door uit te gaan van integrale gebiedsontwikkeling – en niet alleen van sectorale water- en natuurdoelen – hoopte de werkgroep het magere draagvlak voor de REV op te kunnen lossen en de te verwachten grondverwervingsproblemen aan te pakken – want het was inmiddels duidelijk geworden dat juist daar uitvoeringsproblemen waren te verwachten.

In augustus 2006 werden de drie ontwerpteams door de werkgroep uitgenodigd om hun inzendingen te presenteren. De hoorzitting was bedoeld om op basis van de randvoorwaarden vanuit het beleid met de teams de vervolgoopdracht te formuleren, de ruimtelijke begrenzing van de sleutelprojecten te bepalen en relevante belanghebbenden te identificeren.

De Grontmij gaf aan haar uitwerking te willen doen voor het sleutelproject van De Kleine Beerze; Witteveen en Bos wilde haar uitwerking doen voor De Grote Beerze. In beide gebieden had het waterschap al interactieve planvormingstrajecten opgestart; voor De Kleine Beerze lag er inmiddels een redelijk uitgewerkt plan. Om de continuïteit en de (eerdere) inbreng van betrokkenen te waarborgen en

al verzamelde informatie over te dragen aan beide ontwerpteams, werd besloten om de klankbordgroepen voor Grote en Kleine Beerze 'over te dragen' aan de ontwerpteams. De oorspronkelijke planvormings- en uitvoeringstrajecten werden daarmee (tijdelijk) stopgezet. Het waterschap (en ook de reconstructiecommissie) hoopte dat de prijsvraag uiteindelijk een impuls en mogelijk ook een versnelling in de uitvoering zou opleveren. De grondverwerving voor het REV-deel van De Kleine Beerze – waarvoor de planvorming al grotendeels was afgerond – was namelijk nog onvoldoende ver gevorderd (zie ook §2.3). Door de opgave inhoudelijk en geografisch breder te trekken en koppelingen te zoeken met andere belangen (zoals rode ontwikkelingen), hoopte het waterschap de verwachte moeizame grondverwerving een impuls te geven. Het was niet de bedoeling alles over te doen, maar om voort te bouwen op wat er al was en daar een nieuw licht over te laten schijnen. Volgens projectleider Dick Boland – verantwoordelijk voor het waterschapsplan voor De Kleine Beerze – was het waterschap zich goed bewust van de 'breuk' met het eerdere traject. Dat is volgens Boland met de streek (c.q. klankbordgroep) besproken; het waterschap heeft aangegeven dat er met het prijsvraagtraject wellicht een slimmer en beter plan gemaakt zou kunnen worden. Als aan het eind inderdaad zou blijken dat het plan beter was, werd er met dat nieuwe

plan verder gegaan; anders bleef het bestaande gehandhaafd. Verder stelde het waterschap dat de te realiseren doelen en de ruimteclaim niet zouden veranderen door de prijsvraag.

Om de continuïteit te waarborgen werd de klankbordgroep uit het oude project de basis voor de nieuwe klankbordgroep (er werden nog andere partijen aan toegevoegd). Het was niet de bedoeling alles over te doen, maar om voort te bouwen op wat er al was en daar een nieuw licht over te laten schijnen.

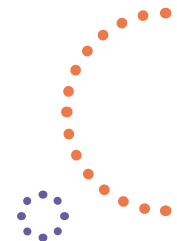
Tijdens de hoorzitting werd duidelijk dat er een frictie was tussen ontwerpvrijheid en bestaande kaders. De Grontmij-directeur constateerde dat (de uitwerking van) hun genomineerde stroomgebiedsvisie op enkele punten op gespannen voet zou staan met bestaande beleidskaders. Als de werkgroep wilde dat het plan helemaal zou passen binnen de bestaande kaders, zo stelde hij, had het Grontmij-ontwerp niet genomineerd moeten worden. Jonkers stelde dat het reconstructieplan voldoende ontwerpvrijheden bood. Uiteindelijk werd een voor beide partijen acceptabele modus gevonden.

In september presenteerden de drie ontwerpteams hun plannen van aanpak ter goedkeuring aan de werkgroep.

De ontwerpteams van Grontmij en Witteveen+Bos kregen tot 1 maart 2007 om uitvoering te geven aan hun plan van aanpak, waarbij ze vrij waren om hun eigen (al of niet interactieve) proces te organiseren voor het opstellen van hun uitwerkingsplannen. Het team van 'Auberge de Kempen' kreeg de opdracht hun onderzoeksresultaten uitwerking te geven in de plannen van de twee andere teams en kreeg daarvoor enkele weken extra tijd.

3.5.2 Uitwerking door de ontwerpteams (november 2006 – februari 2007)

De aftrap voor het daadwerkelijke ontwerpwerk werd begin november gedaan met de organisatie van startbijeenkomsten voor de sleutelprojecten Grote en Kleine Beerze, waarbij de ontwerpteams konden kennismaken met belanghebbenden uit de streek (waarbij ondermeer de klankbordgroepen uit het voortraject aanwezig waren). Beide avonden konden rekenen op veel belangstelling. Om voeling met de voortgang te houden organiseerde de het projectteam eind januari 2007 een Spiegeldag. De genomineerde ontwerpteams presenteerden hun conceptuitwerkingen in het veld, waarbij de EO Wijers Stichting, de vak- en streekjury, de werkgroep en diverse adviseurs van de provincie aanwezig waren. Ook kreeg het ontwerpteam van 'Auberge de Kempen' de kans om op interactieve wijze

de deelnemers aan de Spiegeldag mee te laten doen in hun onderzoek.

Ieder ontwerpteam organiseerde gedurende de uitwerkingsfase diverse sessies, waarvoor bewoners, betrokkenen en professionals (van ondermeer overheden) werden uitgenodigd.

Door velen wordt deze periode – van november 2006 tot maart 2007 – als heel intensief en enthousiasmerend omschreven.

Opmerkelijk in de interviews is de unaniem positieve aandacht voor de interactieve en creatieve manier waarop de Grontmij – die de prijsvraag uiteindelijk zou winnen - het ontwerpproces in de vier maanden van de uitwerkingsfase heeft vormgegeven. Over de andere twee ontwerpteam is in de interviews bijna niet gesproken. Auberge de Kempen organiseerde diverse workshops over verevening, die door sommige respondenten als interessant worden getypeerd en door anderen als weinig vernieuwend. Witteveen+Bos koos voor een ontwerp waarbij het grondgebruik – en niet de grondgebruikers – centraal stond, zodat het volgens de ontwerpers ook weinig zin had om uitgebreid met de grondgebruikers te overleggen – terwijl het draagvlak voor de streekjury en de reconstructiecommissie nu juist één van de belangrijkste criteria was. Ook betekende het

Witteveen+Bos-ontwerp een zo rigoureuze koerswijziging ten opzichte van het reconstructieplan (landbouwontwikkelingsgebied werd extensiveringgebied) dat het realiteitsgehalte van het plan uiteindelijk als (te) laag zou worden beoordeeld.

Uit de interviews komt het beeld naar voren dat de Grontmij al vanaf het begin een straatlengte voorlag op Witteveen+Bos, en die voorsprong alleen maar vergrootte. Met hun onconventionele participatiemethoden – zoals een zondagmiddagwandeling door het gebied – en een grote dosis enthousiasme wist de Grontmij veel bewoners voor hun ideeën te winnen. En dat was precies wat de reconstructiecommissie beoogde.

3.5.3 Naar de prijsuitreiking (maart 2007 – juni 2007)

Op 1 maart 2007 leverden Grontmij en Witteveen+Bos hun ontwerpen in. Auberge de Kempen had enig uitstel gekregen. In de weken daarna voorzag het expertteam de ontwerpen van een objectieve beschrijving – hoewel dat team (volgens het uiteindelijke juryrapport) haar voorkeur voor de Grontmij-inzending nauwelijks kon verhullen. En inderdaad zouden zowel de vakjury (in adviserende zin) als de streekjury (als eindverantwoordelijke) eind maart tot een gelijklopende (en unanieme) beoordeling komen: het Grontmij-ontwerp was het meest integrale en complete

verhaal, met een goede realisatiekans.

In het juryrapport wordt over het Grontmij-ontwerp ondermeer het volgende geschreven: *“Het ontwerp heeft aan kracht gewonnen door contact te maken met de topografie van het landschap en met opvattingen die leven in de streek. De ontwerpers hebben de stap gemaakt van beekontwikkeling naar gebiedsontwikkeling. De vernieuwing zit volgens de streekjury niet alleen in de interactieve manier van draagvlak ontwikkelen met een breed deelneemersveld, maar ook in het in het principe dat elk gebied ‘zijn eigen broek ophoudt’ waarvoor het robuuste beeksysteem gevoed wordt met zuiver regen- en kwelwater.”*

Over het ontwerp van Witteveen+Bos was de jury minder te spreken. De uitwerking van de oorspronkelijke visionaire en veelbelovende stroomgebiedsvisie uit de ideeënfase, was volgens de jury te dicht op de hydrotechnische schema's gebleven, waardoor het ontwerp in de praktijk geen kans maakte op uitvoering. Wel werd aangeraden om te bekijken of een aantal onderdelen uit het plan – zoals de schoonwaterfuncties in infiltratiegebieden en de alternatieven voor grondwaterwinning - opgenomen kunnen worden in de verdere uitwerking van het Grontmij-ontwerp.

De inzending van Auberge de Kempen werd door de jury als teleurstellend ervaren. *“Auberge de Kempen heeft niet de vernieuwende arrangementen opgeleverd die de*

planvorming een flinke duw naar de uitvoering kunnen geven.”

In april werkte de streekjury aan het juryrapport waarin aanbevelingen voor de daadwerkelijke uitvoering van het Grontmij-ontwerp werden geformuleerd:

- Voor een succesvolle uitvoering zijn een *sterke regie en sturing* nodig. Op korte termijn moet daarom de regie- en sturingsrol én de uitvoeringsstrategie verkend worden. Er is bezinning nodig op de afbakening van taken tussen provincie en reconstructiecommissie (omdat de betekenis van het project de belangen van het gebied Beerze Reusel overstijgen; de streekjury bedoelde hier dat de provincie een prominentere rol zou moeten gaan spelen in de uitvoering);
- Voor een succesvolle start is het nodig om een *intentieverklaring* op te stellen tussen de partijen met 'uitvoerend vermogen', te weten de provincie, het waterschap en de gemeenten.
- Er is een *bestuurlijk vaandeldrager* nodig (waarbij de streekjury haar voorkeur uitsprak voor de provinciaal gedeputeerde Ruimtelijke Ontwikkeling).
- Er moet worden doorgegaan met *burgerparticipatie*, bijvoorbeeld door de 'Begeesterde Beerzenaren' blijvende te betrekken in klankbordgroepen.

- Voor de uitvoering is een lange adem en stevig doorpakken een vereiste; dat kan gestalte krijgen in een *aanjaagteam*, bestaande uit een aantal sleutelfiguren en een duo als projecttrekker, één voor de inhoud en één voor het proces.
- Voor de korte termijn is het nodig rond het project nationale en regionale *persaandacht* te organiseren; voor de langere termijn moet een *communicatiestrategie* ontwikkeld worden.
- Tot slot moeten de mogelijkheden van de *nieuwe Wro* zo goed mogelijk benut worden.

Reconstructiecommissievoorzitter Sjef Jonkers, Annelies Schoenmakers, Frank van der Steen en Tineke Klitsie benutte - in samenwerking met de EO Wijers Stichting - de tijd tot aan de prijsuitreiking om alvast met deze aanbevelingen aan de slag te gaan. Er lag immers een plan dat uitvoeringsrijp leek te zijn en kon rekenen op enthousiasme in de streek. Bovendien waren er in de streek hoge verwachtingen gewekt die waargemaakt moesten worden. Het was zaak het ijzer te smeden als het heet was. Daarnaast was de provincie als verantwoordelijke opdrachtgever voor de prijsvraag een inspanningsverplichting aangegaan om het winnende ontwerp verder tot uitvoering te brengen. Door enkele strategisch belangrijke aanbevelingen – vaandeldragen en intentieverklaring - op te pakken zou voorafgaand

aan de prijsuitreiking de basis voor de uitvoering zijn gelegd – en dat lukte aardig.

In het voorjaar van 2007 kwam op nationaal niveau de term 'Mooi Nederland' in zwang (verschillende adviezen gingen in op het versterken van de landschappelijke kwaliteit en het inzetten van ontwerpende disciplines bij grote ruimtelijke opgaven; LNV kwam met nieuw landschapsbeleid, VROM met het programma Mooi Nederland en OC&W met Mooier Nederland).

Die aandacht kwam ook terug in de collegebesprekingen in Brabant. Paul Rüpp was begin mei als gedeputeerde teruggekeerd op RO en werkte aan de hoofdlijnen van de programmaliijn Mooi Brabant, uit het Bestuursakkoord 2007-2011, waarin extra geld werd gereserveerd voor majeure ontwerpogaven.

Hoewel Rüpp – zij het op afstand - betrokken was geweest bij het hele voortraject van de prijsvraag, was hij aanvankelijk terughoudend toen Sjef Jonkers namens streekjury en reconstructiecommissie om extra geld, bestuurlijke provinciale aandacht én de projectleiding over de uitvoering van het winnende ontwerp kwam vragen. Ook vanuit het directieteam van ROH was er aanvankelijk weerstand, maar Sjef Jonkers wist medejurylid Tineke Klitsie ervan te overtuigen dat de opgave te groot was voor de drie betrokken ge-

Prijsuitreiking zevende EO Wijzersprijsvraag en ondertekening intentieverklaring Kleine Beerze (foto's: Olaf Smit)

meenten en dat het te gek voor woorden was als zo'n kans zou blijven liggen. Toch bleef er weerstand bestaan binnen de directie, omdat het winnende ontwerp op gespannen voet leek te staan met ILG-afspraken over financiering, de beoogde doelen, realisatietempo etc..

Na een overleg met onder andere Noud Janssen, Sjef Jonkers en Corné Paris en Rien van den Berg van de EO Wijers Stichting – die wezen op de kwaliteit van het winnende ontwerp – begon gedeputeerde Paul Rüpp de realisatiekansen in te zien en de relatie te leggen met het bestuursakkoord. De uitvoering van De Kleine Beerze bleek naadloos in Mooi Brabant te passen. Er kon geld gereserveerd worden voor de uitvoering, er was een bestuurlijke vaandeldrager en de provincie garandeerde dat de provincie zelf verantwoordelijk zou worden voor de uitvoering.

Op 13 juni 2007 was de prijsuitreiking van de uitwerkingsfase in het Jheronimus Bosch Art Centre in Den Bosch. Dit feestelijke slot van de zevende EO Wijersprijsvraag werd gecombineerd met de ondertekening van een intentieverklaring voor de uitvoering van het winnende plan van Grontmij voor De Kleine Beerze. Die intentieverklaring werd ondertekend door Paul Rüpp namens de provincie Noord-Brabant, Ton Jenniskens namens het bestuur van Waterschap De Dommel, de wethouders Van Hooff en Van de Loo namens

de gemeenten Eersel en Oirschot en Sjef Jonkers namens de Reconstructiecommissie Beerze Reusel.

Rond de prijsuitreiking werd veel – vooral regionale en lokale – publiciteit gegenereerd. Het juryrapport 'In Stroomversnelling' werd tijdens de prijsuitreiking gepresenteerd en er werd een tentoonstelling georganiseerd over de prijsvraag. Ook verschenen in (landelijk) vakbladen artikelen over de prijsvraag.

De Grontmij – die wist dat de opdrachtverlening voor de uitvoering van het gehele project vanwege Europese regels moeilijk lag – ging 'op tournee' langs verschillende gemeenten en gemeenteraden (bijvoorbeeld door excursies te organiseren over het winnende ontwerp), óók bedoeld om met de hoofdprijs in de hand vervolgoopdrachten binnen te halen.

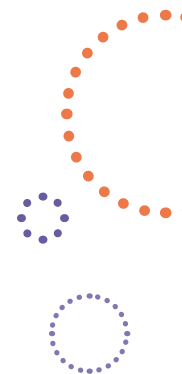
3.6 Op weg naar de uitvoering (juli 2007 – januari 2008)

De reacties op de prijsvraag en het winnende ontwerp waren over het algemeen positief. Toch ontstond er naar aanleiding van de prijsuitreiking in het gebied enige commotie, omdat het Grontmij-ontwerp gepresenteerd werd als

het uit te voeren plan, terwijl toen al duidelijk was dat er nog het nodige moest gebeuren in de verdere uitwerking en concretisering; maar die boodschap was niet duidelijk overgekomen. Daarnaast schrokken sommige betrokkenen ook van de inhoud van het plan. Hoewel de Grontmij veel – en op vernieuwende manieren – had overlegd met betrokkenen, had zij het uiteindelijke ontwerp dat zij op basis van die input had samengesteld, uiteraard niet meer teruggekoppeld met de betrokkenen. Het bleef immers een prijsvraag. Bovendien was de doorlooptijd van vier maanden te kort geweest om ook nog een terugkoppeling te organiseren. Daarnaast had de Grontmij in het interactieve traject met name overlegd met grondeigenaren en betrokkenen in het beekdal. Het uiteindelijke ontwerp had ook grote ruimtelijke gevolgen voor de flanken van het beekdal. Het resultaat was dat bedrijven op die flanken in de krant lazen (of via gemeenteraadsleden hoorden) dat hun bedrijf verplaatst zou moeten worden of te maken zou krijgen met verdergaande beperkingen. Dat zette kwaad bloed. De betrekkelijk langdurige radiostilte tussen het inleveren van de plannen (1 maart) en de prijsuitreiking (13 juni) was een belangrijke oorzaak van het enigszins inzakkende enthousiasme voor de prijsvraag. Dat zou nog versterkt worden doordat vlak na de prijsuitreiking de vakantie begon, zodat er effectief pas in september 2007 een start kon

worden gemaakt met de voorbereidingen voor de uitvoering. In oktober 2007 werd het plan van aanpak bestuurlijk vastgesteld.

Achter de schermen werd in het najaar van 2007 hard gewerkt aan het opzetten van de uitvoeringsorganisatie. Annelies Schoenmakers – gebiedscoördinator van Beerze Reusel – speelde in afwachting van de aanstelling van een provinciaal projectleider de rol van interim-projectleider. In de tweede helft van dat najaar kwam vanuit DLG ondersteuning in de persoon van Kees Roelofsma, de andere helft van het beoogde projectleidersduo. Binnen de provincie was het lastiger een goede projectleider te vinden, al was het alleen maar vanwege formeel-organisatorische aspecten – maar per 1 januari 2008 trad Jan Buys als provinciaal projectleider aan. Toch leidde dat provinciale ‘dralen’ bij gebiedspartijen, zoals Brabants Landschap, het waterschap en gemeenten, tot enige ongerustheid over de slagkracht en uitvoeringscapaciteit van de provincie. De provincie was in het landelijk gebied immers nooit uitvoerder van projecten, en de vraag klonk steeds duidelijker of de provincie die taak eigenlijk wel aankon en daarvoor wel de geëigende partij was. Volgens Annelies Schoenmakers, gebiedscoördinator en interim-projectleider voor De Kleine Beerze, is er in dat najaar

wel degelijk veel gebeurd; de uitvoeringsorganisatie is toen op hoofdlijnen op de rails gezet. Er is een projectgroep geformeerd, een klankbordgroep en een kwaliteitsteam dat in de gaten moet houden of de beoogde kwaliteiten tijdens de uitvoering niet uit beeld verdwijnen – en die voorbereidingen kosten nu eenmaal tijd. Waar het voornamelijk aan geschort heeft, volgens Schoenmakers, is de communicatie met gebiedspartijen over de voortgang van de uitvoering – en daardoor is veel onduidelijkheid ontstaan. Die onduidelijkheid is ook terug te vinden in de interviews (die in januari 2008 zijn afgenomen): geen enkele respondent is in staat een duidelijk beeld te schetsen van de uitvoeringsorganisatie en de planning.

Naast zorgen en onduidelijkheid over de uitvoeringsorganisatie en –capaciteit, kwam er ook inhoudelijke kritiek op het Grontmij-ontwerp. In november 2007 liet Jan Baan (Brabants Landschap) in een interview in Brabants Dagblad weten weinig te zien in het ontwerp, met name omdat het volgens hem niet getuigde van al te veel realiteitszin: de grondclaims in het ontwerp waren nog groter dan te toch al ambitieuze doelen voor de EVZ. Ook de boeren in het gebied begonnen zich steeds meer te roeren. In februari 2008 trok de ZLTO zich terug uit de klankbordgroep voor de uitvoering van het Grontmij-ontwerp omdat de ZLTO niet

de indruk had dat er serieus met bezwaren en argumenten werd omgegaan. *“Provincie en gemeenten blazen hoog van de toren dat het een prachtig ontwerp is en dat de streek enthousiast is. Maar de streek weet van niks. Er is niks gecommuniceerd met de mensen waar het over gaat”*, vatte Wim van de Heijning van de ZLTO de kritiek in een krantenartikel samen. In een brief aan gedeputeerde Rüpp stelde de ZLTO dat het leek of ontwerp van de Grontmij definitief was. Maar er lag ook nog een plan van het waterschap voor het gebied van de Beerze.

Deze kritiek is deels te verklaren door het feit dat de ZLTO en Brabants Landschap voornamelijk bij de prijsvraag waren betrokken via de bestuurlijke werkgroep de Beerze, die juist in de uitwerkingsfase slecht functioneerde. Daardoor kwamen beide partijen op afstand van het proces te staan; andere partijen waren ook via andere, wel goed functionerende overlegorganen (streekjury, projectteam) betrokken. Gedeputeerde Rüpp heeft naar aanleiding van de kritiek van de ZLTO een brief gestuurd, waarin hij toenadering zocht met de ZLTO en de boeren in het gebied, aldus Jonkers. Rüpp gaf aan dat er zo spoedig mogelijk een bijeenkomst van de huidige klankbordgroep zou worden georganiseerd en dat er snel een informatiebijeenkomst voor het gebied zou worden belegd. Tevens liet hij weten dat hij in 2009 de eerste resultaten verwachtte.

4 EEN ANALYSE: BEVINDINGEN & SUCCES- EN FAALFACTOREN

In dit hoofdstuk wordt ingegaan in op de vraag wat de resultaten (bevindingen) zijn van de gevolgde aanpak van de zevende EO Wijersprijsvraag voor REV de Beerze in termen van ruimtelijke kwaliteit, integraliteit, uitvoerbaarheid en uitstraling. Vervolgens wordt aangegeven hoe de geboekte resultaten kunnen worden verklaard (succes- en faalfactoren), met specifieke aandacht voor de provinciale rol in de verschillende fasen van het proces. Al dan niet geboekte resultaten (meerwaarde) en de verklaring daarvoor (succes- en faalfactoren) worden per criterium uitgewerkt (ruimtelijke kwaliteit, integraliteit, uitvoerbaarheid en uitstraling).

Het prijsvraagtraject heeft geresulteerd in een 'formule' voor het opzetten van uitvoeringsgerichte ontwerpprijsvragen voor regionale opgaven in het landelijk gebied. De articulatie van de opdracht en het opdrachtgeverschap (en de manier waarop dat kan plaatsvinden), het werken met een vak- en streekjury en de getrapte aanpak – een ideeënprijsvraag in twee fasen met een openbare ideeënfase en een besloten uitwerkingsfase - zijn belangrijke onderdelen van die formule. In de praktijk is gebleken dat die formule tot een uitvoeringsgericht ontwerp kan leiden. Dit onderdeel wordt niet verder uitgewerkt omdat het niet tot de onderzoeksopdracht behoort.

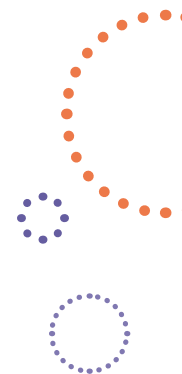
4.1 Ruimtelijke kwaliteit

Hoe beoordelen betrokkenen de met het ontwerp beoogde ruimtelijke kwaliteit?

4.1.1 Uitgangspunten

Belangrijke aanleiding voor de reconstructiecommissie Beerze Reusel om mee te doen met de prijsvraag was de verwachting dat het winnende ontwerp tot meer ruimtelijke kwaliteit zou leiden dan de gangbare aanpak voor beekherstel / natuurontwikkeling (opgeplust tot REV). Voor de EO Wijers Stichting is de promotie van het ontwerp op (boven) regionaal niveau en de aandacht voor ruimtelijke kwaliteit één van de belangrijkste doelstellingen. Belangrijke aspecten daarin waren:

- Meer ruimte om vrij te denken en de inbreng van ontwerpers vroeg in het proces kan leiden tot creatievere oplossingen;
- Een verbreding van de vraag (zowel inhoudelijk als geografisch) kan nieuwe en integrale (ontwerp)oplossingen genereren. Denk ook aan de samenhang van oplossingen op de verschillende schaalniveaus;
- Door integraler te werken en uit te gaan van één samenhangend landschapssysteem, komen andere afwegingen aan bod, wat leidt tot een ontwerp met meer kwaliteit.

4.1.2 Bevindingen

1. De prijsvraag heeft geleid tot een ontwerp met hoge ruimtelijke kwaliteit

Uit het juryrapport 'In Stroomversnelling' en de interviews komt naar voren dat de ruimtelijke kwaliteit van het Grontmij-ontwerp als hoog wordt gekwalificeerd.

Slechts op één punt is er – ook in het juryrapport – kritiek op de ruimtelijke kwaliteit: de toevoeging van 'rode elementen', zoals landgoederen en woningen. In het ontwerp zijn die met name gemotiveerd vanuit het idee dat met de opbrengsten daarvan de extra groene ontwikkelingen (zoals extra grondaankopen) gefinancierd kunnen worden ('rood voor groen'). Rode ontwikkelingen zouden volgens het juryrapport (en veel respondenten) alleen toegestaan moeten worden als ze direct bijdragen aan het realiseren van extra ruimtelijke kwaliteit; dat is nu onvoldoende gemotiveerd.

2. De prijsvraag heeft geleid tot een ander ontwerp dan in gangbare projecten

De prijsvraag heeft een *ander* soort plan opgeleverd dan gangbare planvormingstrajecten voor beekherstel. Het oorspronkelijke waterschapsplan voor De Kleine Beerze verschilt van het Grontmij-ontwerp. Opvallende (nieuwe) zaken van het Grontmij-ontwerp zijn:

- moeras- c.q. veenontwikkeling in het Molenbroek;
- de hoger opgeleide beek (de bypass voor natte perioden) in combinatie met het bijna laten verdwijnen van de beek in het Molenbroek / de druppelende beek in de zomerperiode;
- het principe van de vloeivelden, het boerenwaterbeheer en het extensiever agrarisch gebruik; teruggrijpen op het historische grondgebruik;
- scheiding van watersystemen aan de kant van de Landshotse Heide;
- de grotere ruimtelijke aandacht voor de oost-west verbindingen;
- de grotere aandacht voor de recreatieve ontsluiting van het gebied.

Deze verschillen kunnen voor een belangrijk deel verklaard worden uit de keuze van de referentieperiode. In het 'reguliere' waterschapsontwerp is hermeandering het uitgangspunt (een *natuurlijke beek*). In een zone erom heen vindt natuurherstel plaats volgens een soort knopenbenadering: grotere gebieden (vaak natte natuurparels) verbonden door stroken (50 – 100 meter breed).

Het nieuwe Grontmij-ontwerp is geënt op een *middeleeuws systeem* van boerenwaterbeheer, met veel gevoel voor kleinschalige maatwerkmaatregelen, opgeleide beken, vloeivelden, scheiding van waterstromen en extensief grondgebruik

(geïnspireerd op ideeën van Gert-Jan Baaijens). Rien van den Berg zegt daarover: *“Zeker bovenstreams is het in de zomer een systeem dat druppelt. Dat is een breuk met het traditionele beeld van een beek; er zit daar zeker een potentieel verschil met ecologen, die juist een stromende beek willen...”*

Juist op het vlak van de keuze voor die referentieperiode liggen inhoudelijke bedenkingen van verschillende partijen, met name voor wat betreft het realiteitsgehalte van het Grontmij-ontwerp (zie §4.3).

4.1.3 Succes- en faalfactoren

Succesfactoren

Succesfactor 1: Vrij denken en loslaten van beleidskaders doorslaggevend

Naast de keuze voor een andere referentieperiode is het ‘vrijdenken’ één van de belangrijkste meerwaarden van het project geweest, wat van grote invloed is geweest op het uiteindelijke ontwerp. Onder vrijdenken wordt ondermeer verstaan: het loskomen van bestaande denkkaders en beperkingen als geld en beleidskaders niet meteen als uitgangspunt nemen. Tineke Klitsie zegt daarover bijvoorbeeld: *“Door zichzelf de ruimte te geven is er tot andere,*

onverwachte oplossingen gekomen. Dat zou een waterschap nooit opnemen in hun plan. Die zouden toch vooral redeneren vanuit de heilige huisjes van de Kaderrichtlijn Water.” Noud Janssen van het waterschap erkent dat: *“De prijsvraag heeft zeker veel pluspunten gehad. Er zijn ideeën ontwikkeld waar we als gebied nooit opgekomen waren. Uit de sessies is een soort vrije ideeënbank ontstaan; ideeën zijn bij elkaar gekomen. En wat de Grontmij heel goed heeft gedaan is de mensen meenemen in de groei van hun eigen ideeën en inzichten. Deelnemers zijn buiten hun eigen vakje gaan denken.”* Ine van der Gaarden: *“Er kwamen als het ware ongebreidelde plannen uit. Dat was leuk. Pas later zijn er berekeningen gemaakt. Die benadering levert andere beelden en uitkomsten op dan als je redeneert vanuit geld.”*

Hoewel belanghebbenden in gangbare beekherstelprojecten ook de ruimte hebben om hun wensen kenbaar te maken en nieuwe ideeën naar voren te brengen, gebeurt dat in de praktijk niet of nauwelijks. Dat komt deels doordat dergelijke projecten sterk worden ingekaderd door de opdrachten uit het reconstructieplan, maar misschien nog wel meer door oude vastgeroeste denkpatronen, die zich in de loop van het reconstructieproces hadden ontwikkeld. Ine van der Gaarden zegt daar bijvoorbeeld over: *“In het reconstructieproces hebben we allemaal afspraken gemaakt: als een*

EVZ op de kaart staat, dan is er geld voor, als 'ie er niet opstaat is er geen geld. In standaardprojecten probeer je ook wel vrij te denken, daar is ook wel ruimte voor, maar het is in de praktijk maar heel minimaal, je gaat uit van wat haalbaar is. Ik ken de regels zo goed, ik loop al zo lang mee, dat ik mezelf grenzen op leg. Dat is misschien – ook voor mijzelf – wel de belangrijkste les geweest: ik leg mezelf te veel grenzen op."

Succesfactor 2: Inhoudelijke en geografische verbreding tot integrale gebiedsontwikkeling

Het Grontmij-ontwerp betrof in geografisch opzicht een groter gebied dan de oorspronkelijke REV-opgave en behelsden meer functies, zoals woningbouw. Dick Boland, van Waterschap De Dommel zegt daarover: *"Het oude plan van het waterschap reikte tot daar waar er een directe relatie was met water – want dat was onze verantwoordelijkheid; in de prijsvraagopdracht is dat breder getrokken."*

Die vernieuwing is vooral het resultaat van de voorbereidingsfase geweest, waarin de EO Wijers Stichting en de reconstructiecommissie stapsgewijs de opdracht hebben uitgewerkt en aangescherpt. Waar aanvankelijk vooral aandacht was voor de (nauwere) begrenzing van de REV (inclusief de bijbehorende sectorale natuur- en wateropgaven), werd

het (voor projectteam en Bestuurlijke Werkgroep de Beerze) steeds duidelijker dat de opgave voor het gebied hem zat in een brede herontwikkeling van het gehele beekdal, met de landschappelijke samenhang van het systeem als basis – integrale gebiedsontwikkeling. Rien van den Berg: *"[men is] zich er steeds meer van bewust geworden dat de Beerze van een ecologische opgave is veranderd in een verbindende identiteit voor de streek."*

Succesfactor 3: In het Grontmij-ontwerp zijn min of meer gangbare ontwerpprincipes consequenter doorgevoerd

De Grontmij-aanpak verschilt van het oorspronkelijke ontwerp door het consequenter doorvoeren van bepaalde ontwerpprincipes (die ook in het oorspronkelijke ontwerp aanwezig waren, maar daarin minder consequent zijn doorgevoerd). Het gaat om:

- *De vernieuwende en enthousiasmerende manier waarop de Grontmij de participatie van de streek heeft vormgegeven.* Hoewel het waterschap ook veel aandacht aan de participatie van betrokkenen besteedt, is de Grontmij een stap verder gegaan. Dat manifesteerde zich door burgerparticipatie ook zonder de aanwezigheid van overheden te organiseren, door onconventionele technieken te gebruiken (zoals een zondagmiddagwandeling met partners) en vooral ook

door heel veel enthousiasme te tonen (over de bijeenkomsten van de klankbordgroep in het oorspronkelijke planproces werd in het WaterTekens-project opgemerkt dat de sfeer nogal mat was).

- *Het 'hydrologische' principe dat elk gebied zijn eigen broek moet ophouden.* Ook hier geldt dat de Grontmij een bestaand principe, dat ook door Waterschap De Dommel veelvuldig wordt toegepast, consequenter en verdergaander heeft toegepast dan in praktijk de normaal gesproken gebeurt (dit is het Nationaal Bestuursakkoord Water-principe van 'vasthouden, bergen, afvoeren').

Succesfactor 4: Organisatie van creativiteit

Samenvattend kan gesteld worden dat de prijsvraag erin geslaagd is mensen los te weken van hun gangbare denkpatronen. Belangrijke elementen daarin zijn geweest:

- de prestige van de EO Wijersprijsvraag waardoor mensen in beweging kwamen;
- het met de prijsvraag binnenhalen van kennis en visies in het gebied (voor opgave en ideeënbank)
- de rol van Bas Verbruggen, die als onafhankelijk procesbegeleider in de voorbereidingsfase de leden van de bestuurlijke werkgroep heeft losgeweekt van de 'vastgeroeste' reconstructie-ideeën;

- de enthousiasmerende en creatieve interactieve planvorming van het Grontmijteam.

Opvallend is dat de respondenten de ontwerpende benadering en het ontwerpen op basis van een gedegen landschappelijke analyse – zaken die van te voren als belangrijke toevoegingen van de prijsvraag werden gezien – als minder belangrijke verklaringen zien voor het realiseren van de ruimtelijke kwaliteit. Ook in gangbare projecten gebeurt dit al vaak.

- *Ontwerpende benadering is verder uitgewerkt maar is geen wezenlijk verschil met gangbare aanpak.* In het prijsvraagtraject is de ontwerpende benadering van belang geweest. Maar de inzet van ontwerpers / ontwerp is niet het meest onderscheidende onderdeel geweest van de prijsvraag. In de eerste plaats spelen ontwerpers / ontwerpen ook in gangbare waterschapsprojecten een rol. Zo is bij het waterschapsproject voor De Kleine Beerze een landschapsarchitect betrokken geweest. Het belangrijkste verschil is de ruimte die de ontwerper heeft gekregen. In het Grontmij-ontwerp is er meer ruimte gecreëerd om van de bestaande (beleids) kaders af te wijken. In het waterschapsplan voor De Kleine Beerze is ontworpen binnen de beleidskaders

en de (nauwere) gebiedsafbakening. Provincie, Brabants Landschap en het waterschap hebben het belang van de inzet van ontwerpers in hun eigen beleid vastgelegd. In haar recente strategiedocument (2006-2007) heeft het waterschap haar eigen programma Mooi Water geformuleerd, met meer aandacht voor landschap en ruimtelijke kwaliteit. Daarin geeft het waterschap aan meer te willen werken vanuit gebiedsontwikkeling. De provincie Noord-Brabant heeft in 2007 in haar bestuursakkoord de programmaliijn Mooi Brabant vastgesteld, waarin 14 projecten zijn benoemd waarmee de provincie op een ontwerpmanier aan de slag wil (waarvan REV de Beerze -met De Kleine Beerze- er één is). Voor grote projecten wil de provincie bijvoorbeeld een supervisor aanstellen of kwaliteitsteams gaan aanstellen die de ruimtelijke kwaliteit in de gaten moet houden. Tineke Klitsie zegt: *“Of het ontwerpaspect [voor REV De Beerze] nu heel veel meerwaarde heeft gehad? Of dat vernieuwend is geweest? DLG komt steeds vaker naar ons toe met de vraag of we als provincie iets globaler in onze opdrachten kunnen zijn omdat ze daarmee meer ontwerpruimte krijgen. De aandacht voor ontwerp is er wel degelijk bij DLG (...). En we hebben dat al veel vaker gedaan, in de Peel bijvoorbeeld, bij de beeldkwaliteitsplannen voor*

de landbouwontwikkelingsgebieden. Daar wordt ook echt mee gewerkt.”

Brabants Landschap benadrukt dat zij de ontwerpmanier in strategisch en ambitieuze projecten toepassen; net als de provincie geeft Brabants Landschap de voorkeur aan de inzet van een toonaangevende supervisor (zoals Adriaan Geuze voor de groene corridor van het centrum van Eindhoven naar Oirschot).

- *Gedegen landschappelijke analyse is belangrijk, maar vindt ook in gangbare projecten plaats.* Een belangrijke veronderstelling was dat een gedegen landschappelijke analyse in veel gangbare projecten ontbreekt. Door daarentegen uit te gaan van één samenhangend landschapssysteem komen andere afwegingen aan bod, wat leidt tot een ontwerp met meer kwaliteit. In het Grontmij-ontwerp (en ook al in het voortraject van opdrachtformulering) is inderdaad veel aandacht besteed aan de beschrijving en analyse van de (historische) samenhang in het landschapssysteem van de Beerze als geheel en in dat van de sleutelprojecten. Op beekdalniveau en voor de REV was dat inderdaad nieuw. Een belangrijk inzicht was volgens sommigen dat niet alleen de noordzuidstructuur belangrijk is (het beekdal), maar ook de oostwestverbindingen (de dekzandruggen die door de beken worden doorsne-

den). Die oostwest gerichte landschapsstructuren zijn van groot belang, omdat ze een belangrijke schakel kunnen zijn in het verbinden van de Brabantse natuur, die meer dan elders te maken heeft met versnippering. In het Grontmij-ontwerp speelt de verbinding tussen die oost-west- en noord-zuidverbinding (met het Molenbroek als verbindende schakel) een belangrijke rol.

Op projectniveau is dat inzicht niet geheel nieuw. In het oorspronkelijke waterschapsplan is een gedegen landschappelijke analyse gemaakt, waarin ook de noordzuid en de oostwest verbindingen zijn terug te vinden, inclusief het oorspronkelijke (geo)hydrologische en ecologische functioneren van het gebied. Volgens Hans Schep werkt Brabants Landschap al geruime tijd vanuit die noord-zuid en oost-westgedachte en aan ontsnippering.

Het grootste verschil zit hem dan ook in de ruimtelijke uitwerking daarvan. In het oorspronkelijke waterschapsplan heeft men zich gehouden aan de bestaande beleidskaders en is men niet verder gegaan dan het 'invullen' van de gereserveerde hectares. In het Grontmij-ontwerp is er meer grond opgenomen voor het realiseren van de oost-west verbindingen. Dit is een belangrijke verklaring voor de grotere grondclaim in het Grontmij-ontwerp ten opzichte van het oorspronkelijke plan.

4.2 Integraliteit

Beoordeling van de met het prijsvraagtraject beoogde bestuurlijk-organisatorische en inhoudelijke samenhang

4.2.1 Uitgangspunten

In veel gangbare processen wordt ontworpen vanuit een optelsom van sectorale doelstellingen (inhoud) en vanuit een versnipperde bestuurlijke en organisatorische aansturing waarin sectorale belangen en compromissen een belangrijke stempel drukken op het uiteindelijke ontwerp(proces). Daarmee gaan kansen verloren, zoals (bestuurlijk) draagvlak, uitvoeringsmogelijkheden, ruimtelijke kwaliteit en financiering.

De ambitie van de zevende EO Wijersprijsvraag en de provincie Noord-Brabant was om zowel op inhoudelijk als organisatorisch vlak integraler te werken. Dit is in het prijsvraagtraject vertaald in:

- *De articulatie van de opdracht:* door een steeds helderder beeld en beschrijving van de opdracht voor het gebied, het zoeken naar de samenhang tussen de verschillende onderdelen, waarbij de uiteindelijke plannen wel moeten voldoen aan de 'geest' van allerhande wetgeving en beleid, maar niet per se aan de 'letter' daarvan en het streven naar inhoudelijke integraliteit.

Ook de samenhang tussen schaalniveaus was een belangrijk onderdeel van de integraliteit (visie voor de REV als geheel – uitwerking sleutelproject);

- *De articulatie van het meervoudig professioneel opdrachtgeverschap*: wat met name tot uitdrukking is gekomen in de rol van de reconstructiecommissie Beerze Reusel (Bestuurlijke Werkgroep de Beerze) -organisatorische integraliteit-, maar ook bijvoorbeeld in het vaandelragerschap van commissievoorzitter Sjef Jonkers en de Brabantse gedeputeerde Paul Rupp (bestuurlijke borging).

Ook zou deze bredere (integralere) benadering bij kunnen dragen aan het oplossen van praktische problemen. Door het aanboren van nieuwe, aansprekende oplossingen zou het vastgelopen proces wellicht kunnen worden vlotgetrokken.

4.2.2 Bevindingen

1. Het Grontmij-ontwerp is inhoudelijk en geografisch breder dan het gangbare ontwerp

In §4.1 is al uitgebreid ingegaan op de ‘inhoudelijke’ integraliteit van het plan. Belangrijk daarin is het feit dat de opdracht in de loop van de tijd integraler is geformuleerd. Van het realiseren van de REV en de waterdoelen is de stap

gezet naar integrale gebiedsontwikkeling.

Het Grontmij-ontwerp is breder van opzet dan de oorspronkelijke REV-opgave en het prijsvraagontwerp verschilt in geografisch opzicht ook daadwerkelijk van het oorspronkelijke ontwerp (dat reikte tot aan de water- en natuuropgaven). Recreatie, cultuurhistorie, landschap en rode ontwikkelingen spelen in het Grontmij-ontwerp een prominentere rol dan in het oorspronkelijke (gangbare) plan. Er is meer ontworpen vanuit het landschap als geheel (waardoor de grondclaim en de uitvoeringskosten van het ontwerp ook hoger zijn geworden). Tineke Klitsie vat dat als volgt samen: *“Die integrale benadering is ook in het ontwerp en in de streek gebeurd. In de reconstructie wordt alles toch eigenlijk heel sectoraal benaderd. Nu ligt er een plan voor gebiedsontwikkeling. Door het groter te maken en dingen te verknopen zijn er andere oplossingen in beeld gekomen. Normaal heb je vijf plannen die het bij elkaar opgeteld net niet zijn.”*

Bij de respondenten is er verschil van inzicht over de vraag of die verbreding (in die vorm) uiteindelijk wenselijk is, met name in het licht van de uitvoerbaarheid (zie §4.3).

2. Grenzen opgezocht van sectorale beleidskaders

In het ontwerpproces van Grontmij is bewust naar de grenzen gezocht van sectorale beleidsdoelen en regel-

geving, met het doel meer vanuit de gebiedsdoelen en –karakteristieken te ontwerpen. Ontwerpprincipes als ‘water vasthouden’ zijn consequenter doorgevoerd dan in gangbare ontwerpen. Hierdoor staat het ontwerp op een aantal punten op gespannen voet met bestaande regels (archeologie, habitatrictlijn / natuurdoelen). Er is meer ruimte gereserveerd voor natuurontwikkeling en functieverandering en op onderdelen is de begrenzing van de integrale zoning aangepast. Over het algemeen wordt aangegeven dat het Grontmij-ontwerp in de uitwerking getoetst zal moeten worden op de beleidskaders en regelgeving, maar men verwacht dat die toetsing niet tot onoverkomelijke problemen zal leiden. In het juryrapport stelt de streekjury dat *“de winst van het interactieve proces [van de Grontmij] is dat de uitwerking een flinke draai aan het vigerende beleid geeft, zonder dat dit bij de provincie, het waterschap of betrokken gemeente tot ernstige fricties heeft geleid.”*

3. Binnen betrokken organisaties bij de prijsvraag was er meer betrokkenheid vanuit verschillende disciplines dan in gangbare projecten

Zeker voor de provinciale organisatie geldt dat er bij het prijsvraagproject meer disciplines betrokken zijn geweest dan in gangbare beekherstelprojecten (waarbij de provincie normaal gesproken als ‘regisseur / opdrachtgever’ ook

betrokken is; meestal als lid van de projectgroep – normaal vanuit de werkvelden water en natuur). In het prijsvraagtraject speelden vanuit de provincie deskundigheid vanuit reconstructie en landschap een veel prominentere rol. Normaal gesproken speelt deze discipline vanuit de provincie nauwelijks een rol van betekenis in gangbare beekherstelprojecten.

Intern heeft projectleider Frank van der Steen veel aandacht besteed aan het uitdragen van de (tussen)resultaten. Tijdens de planvorming in de uitwerkingsfase zijn veel provinciale werkvelden betrokken, ondermeer via de Spiegeldag, (januari 2007) workshops en door deelname aan het expertteam (maart 2007). In het onderzoekstraject van Auberge de Kempen is een workshop (rond verevening) georganiseerd voor provinciale plantoetsers (water, natuur, RO, landschap, cultuurhistorie, etc.).

Of deze betrokkenheid ertoe geleid heeft dat de betreffende afdelingen nu ook achter het Grontmij-ontwerp staan en het beleid inhoudelijk op elkaar af is gestemd, is in het kader van dit onderzoek niet te zeggen; we hebben niet gesproken met de betrokken afdelingen. Ook de direct betrokken provinciale medewerkers kunnen niet aangeven hoe hun sectorale collega’s tegen het plan aankijken. Dat Rüpp bestuurlijk vaandeldrager voor het project is, betekent uiteraard wel dat er druk zal zijn om binnen de provincie

tot (integrale) afwegingen te komen.

Voor de (kleine) gemeenten was de interne integraliteit een voor de hand liggende aangelegenheid, óók omdat een ambtenaar (en de verantwoordelijke wethouder) vaak meerdere (samenhangende) beleidsdossiers behandelt.

Bij de prijsuitreiking van de prijsvraag in juni 2007 gaf de Grontmij aan dat het project er ook in hun eigen organisatie toe had bijgedragen om alle beschikbare eigen expertise te benutten.

4. Er is veel afstemming geweest tussen verschillende partijen; alle relevante partijen zijn bij de prijsvraag betrokken geweest

Vanaf het begin is er veel aandacht geweest voor het meervoudig professioneel opdrachtgeverschap. Via de reconstructiecommissie – die zeker in het begintraject optrad als meervoudig opdrachtgever - zijn alle relevante gebiedspartijen (overheden en maatschappelijke organisaties) betrokken geraakt bij de prijsvraag. Deze partijen waren het in de reconstructie al eens geworden over de opgaven en de globale gebiedsbegrenzungen in relatie tot de REV; er lag dus een stevige basis. Bestuurlijke Werkgroep De Beerze fungeerde als een subcommissie van de reconstructiecommissie. Hierin zaten de partijen die verantwoordelijk waren voor de uitvoering van de REV en inhoudelijk het meest

direct betrokken waren bij de ontwerpogave (waterschap, provincie, gemeenten, ZLTO, Brabants Landschap en BMF). Via de streekjury waren zogenaamde 'Begeesterde Beerzenaren' bij het project betrokken, die de stem van de streek en bepaalde kennisvelden vertegenwoordigden (streekkenners). Tevens is er in het interactieve proces van de Grontmij veel ruimte geweest voor de inbreng van 'gewone' burgers en bewoners. Onder leiding van Frank van der Steen en Sjef Jonkers is een intensief (en goed georganiseerd) overleg- en ontwerpproces opgezet, waarbij de verschillende sporen zijn samengebracht.

Theo Coppens zegt daarover: *"Het enthousiasme in de streek over het eigen gebied is heel belangrijk geweest als vehikel om samen te willen werken aan het plan. Het prijsvraagtraject heeft dit proces van samen werken heel goed vormgegeven. De Grontmij, als uitvoerder van de prijsvraag, is heel goed in staat geweest om in de huid van het publiek te kruipen. Zo werden tegenstellingen in de streek niet uitvergroot maar juist bij elkaar gebracht. Dit is heel essentieel geweest voor het succes van het project."*

4.2.3 Succes- en faalfactoren

Succesfactoren

Succesfactor 1: De prijsvraag en het ontwerp zijn gebouwd op het fundament van de reconstructie

In het kader van de Reconstructie Zandgronden hadden de belangrijkste gebiedspartijen (overheden en maatschappelijke organisaties) al zo'n zeven jaar intensief in de reconstructiecommissie met elkaar overlegd over de (overheids) doelen voor het gebied, en over de ruimtelijke vertaling en concretisering van die doelen. Ook was er in de reconstructiecommissie gesproken over de gewenste ontwikkelingsrichtingen en de belangen en wensen van de verschillende partijen. In de loop van het prijsvraagtraject zijn de laatste puntjes van het reconstructieplan op de i gezet en is het plan met groot maatschappelijk draagvlak vastgesteld. Dit was de basis voor belangrijke voorwaarden voor een uitvoeringsgerichte aanpak zoals de EO Wijers Stichting die voorstond:

- een goed op elkaar ingespeelde meervoudige opdrachtgever op regionaal niveau (de reconstructiecommissie). De reconstructiecommissie Beerze Reusel functioneerde goed en had als eerste commissie in Brabant een (slagvaardige) uitvoeringsorganisatie op de rails

staan, waarin alle relevante overheden participeerden (het Streekhuis); de betrokken partijen kenden elkaar goed, waren goed op elkaar ingespeeld en wisten wat ze aan elkaar hadden. De reconstructiecommissie had een breed bestuurlijk netwerk binnen de provincie;

- een (in technisch opzicht) heldere omschrijving van de opdracht voor het gebied (REV de Beerze met doelstellingen voor water, milieu, natuur, recreatie en landschap);
- een uitvoeringsopdracht voor de REV (de intentie en het geld waren aanwezig om de REV ook daadwerkelijk uit te voeren).

Succesfactor 2: Professioneel projectteam voor sturing op inhoud en proces van de prijsvraag

Een belangrijke voorwaarde om een gecompliceerd en langdurige prijsvraagtraject tot een goed einde te brengen, is de aanwezigheid van een professioneel projectteam met bestuurlijke back-up die het project verder kan brengen en kan 'verkoppen'. Genoemd zijn met name:

- Het projectteam onder leiding van provinciaal projectleider Frank van der Steen. De provincie (en ook de andere partners) hebben veel tijd geïnvesteerd in het opzetten en begeleiden van het prijsvraagtraject, waardoor de juiste mensen zijn betrokken, de opdracht

ten helderder zijn geformuleerd en aan het eind van het traject extra geld, bestuurlijke aandacht en een intentieverklaring gepresenteerd konden worden. Veel lof was er voor de enthousiaste, deskundige en zorgvuldige manier waarop het projectteam (en met name projectleider Frank van der Steen) het gehele prijsvraagtraject heeft opgezet, begeleid en afgerond.

- Reconstructievoorzitter Sjef Jonkers, als bestuurder met oog voor het belang van ontwerp, én als enthousiasmerend 'gezicht' van het meervoudig professionele opdrachtgeverschap. Jonkers heeft veel geïnvesteerd in het organiseren van commitment.
 - Bas Verbruggen, die als onafhankelijk procesbegeleider zeker in de voorbereidingsfase van de prijsvraag de leden van de bestuurlijke werkgroep heeft losgeweekt van de 'vastgeroeste' reconstructie-ideeën.
 - Het enthousiasme en de creativiteit van het Grontmij-team die op gebiedsniveau de 'loswekende' rol van Bas Verbruggen heeft voortgezet.
 - De enthousiaste betrokkenheid van gebiedspartijen, ondermeer via klankbordgroepen én uiteraard via de streekjury.
-

4.3 Uitvoerbaarheid

Beoordeling van de duidelijkheid van het ontwerp, de beschikbaarheid bij de beoogde uitvoerders over voldoende middelen en het draagvlak voor de uitvoering?

4.3.1 Uitgangspunten

Belangrijke aanleiding voor de provincie (c.q. de reconstructiecommissie) om mee te doen aan de prijsvraag was de constatering dat er voor de REV en het oorspronkelijke ontwerp van het waterschap voor De Kleine Beerze onvoldoende draagvlak leek te zijn, in ieder geval voor wat betreft de REV-grondverwervingstaak die verder ging dan de eerder vastgestelde begrenzing van de EHS en beekherstel. Voor de EO Wijers Stichting stond de zevende prijsvraag meer dan voorheen in het teken van de uitvoerbaarheid. De stichting wilde zich met de zevende prijsvraag niet meer alleen richten op aansprekende regionale ontwerpen, maar ook op de uitvoering daarvan. Voorafgaand aan het prijsvraagtraject was uit analyses naar voren gekomen dat in eerdere jaargangen van de prijsvraag het (zwakke meervoudige) opdrachtgeverschap vaak een belangrijke oorzaak was van de stagnerende uitvoering van de winnende ontwerpen. In het prijsvraagtraject is daarom veel aandacht besteed aan:

- De articulatie van het meervoudig opdrachtgeverschap (met name tot uitdrukking gekomen in de actieve betrokkenheid van de reconstructiecommissie);
- De bestuurlijke borging (met trekkers als Jonkers, Rüpp en Glas) van het proces en het verankeren van de resultaten in Mooi Brabant van het Bestuursakkoord 2007-2011;
- De nadruk in de uitwerkingsfase op interactieve planvorming c.q. draagvlak;
- Publicitaire en bestuurlijke aandacht, waarmee een nieuw elan en een nieuw enthousiasme in de streek aangeboden zou kunnen worden.

Het is belangrijk te beseffen dat provincie en reconstructiecommissie juist de vergroting van de uitvoerbaarheid als belangrijk argument hebben gebruikt om gebiedspartijen (en ook het waterschap) te overtuigen van deelname aan het prijsvraagtraject. Anders dan bij de andere drie criteria van dit onderzoek, kan geconcludeerd worden dat nagenoeg alle partijen in de loop van het project hoge verwachtingen hebben gekregen over de versnelling van de uitvoering (c.q. het oplossen van uitvoeringsproblemen), die met de prijsvraag behaald zou kunnen worden. Het beeld is ontstaan – en zich in ieder geval rond de prijsuitreiking is gaan vastzetten – dat het Grontmij-ontwerp voor De Kleine

Beerze op een aantal uitwerkingen na een uitvoeringsgereed plan was, waarvoor veel draagvlak en enthousiasme in de streek bestond.

4.3.2 Bevindingen

1. De prijsvraag heeft geresulteerd in een globale visie voor de REV en een ontwerp voor een concreet deelgebied.

- Het prijsvraagtraject heeft geleid tot een visie voor de ontwikkeling van de gehele REV en een uitvoeringsgericht ontwerp voor een deel van REV: De Kleine Beerze.
- In het ontwerp voor De Kleine Beerze is geprobeerd zo concreet mogelijk te worden. Hoewel het prijsvraagontwerp niet geheel uitvoeringsgereed was, bood het goede aanknopingspunten om het binnen afzienbare tijd uit te werken en met de uitvoering te starten.
- Er is bij verschillende (maar niet alle) partijen enthousiasme voor het Grontmij-ontwerp voor De Kleine Beerze ontstaan.
- In de afrondende fase van het prijsvraagtraject is geanticipeerd op de verdere uitwerking en uitvoering van het winnende ontwerp voor De Kleine Beerze.
- Inmiddels is een start gemaakt met de (organisatie van de) uitvoering. Er is een uitvoeringsorganisatie in het leven geroepen en er zijn twee projectleiders aangesteld.

2. Er zijn belangrijke stappen gezet in de financiële en bestuurlijke borging van de uitvoering van het Grontmij-ontwerp; de uitvoering wordt momenteel voorbereid en in gang gezet.

Op het eind van het prijsvraagtraject is veel aandacht besteed aan de beleidsmatige, bestuurlijke en financiële borging van de uitvoering van het winnende Grontmij-ontwerp. Gebaseerd op de aanbevelingen van de streekjury, voor de verdere organisatie van de uitvoering en de manier waarop de beoogde kwaliteit tijdens de uitvoering geborgd kan worden, gaat het om de volgende zaken:

- het ontwerp is opgenomen in de programmalijn Mooi Brabant van het Bestuursakkoord 2007-2011;
- gedeputeerde Paul Rüpp heeft zijn naam als vaandeldrager verbonden aan de uitvoering van het sleutelproject De Kleine Beerze;
- de provincie heeft extra geld gereserveerd voor de uitvoering van het sleutelproject en heeft de projectleiding op zich genomen;
- belangrijke partijen (provincie, betrokken gemeenten, waterschap en de reconstructiecommissie) hebben tijdens de prijsuitreiking op 13 juni 2007 een bestuurlijke intentieovereenkomst getekend voor de uitvoering van het sleutelproject De Kleine Beerze.

3. Er is veel aandacht geweest voor het creëren van draagvlak voor het ontwerp van De Kleine Beerze.

Een belangrijke opdracht die de twee finalisten voor de tweede fase van de EO Wijersprijsvraag voor het Beerzedal meekregen van de reconstructiecommissie was dat er voor een uitvoeringsgericht ontwerp – en dat was immers het doel – veel aandacht aan het betrekken van relevante partijen besteed moest worden, zodat het plan zou kunnen rekenen op draagvlak; een belangrijke voorwaarde voor uitvoering.

Uit de interviews wordt duidelijk dat er met name in de periode van november 2006 tot maart 2007, toen de Grontmij samen met de streek werkte aan het ontwerp, veel enthousiasme is ontstaan. Binnen praktische grenzen (van beschikbare tijd) heeft het Grontmij-team zo goed mogelijk getracht met alle relevante partijen in contact te komen. Gezien het competitiekarakter was het niet mogelijk het ontwerpresultaat voor te leggen aan de betrokkenen. Met andere woorden: binnen de praktische grenzen is er zo goed mogelijk gestreefd naar een breed draagvlak – en gezien de enthousiaste reacties leek dat ook in brede mate aanwezig.

4. Desondanks is er kritiek op het Grontmij-ontwerp en zijn er zorgen over de uitvoerbaarheid. ZLTO en Brabants Landschap uiten in de uitvoeringsfase kritiek op plan en organisatie.

Vanwege de bovenstaande drie constateringën leefde rond de prijsuitreiking het idee dat de uitvoering van het Grontmij-ontwerp weliswaar nog om de nodige uitwerkingen vroeg, maar dat de uitvoerbaarheid van het plan groot was en de uitvoering snel opgepakt kon worden. In de loop van het najaar van 2007 zijn er ook andere geluiden gekomen:

- Er is in het openbaar kritiek gekomen over de status en het realiteitsgehalte van het winnende ontwerp. Zo bekritiseerde Jan Baan, directeur van Brabants Landschap, het plan in een interview in *Brabants Dagblad*.
- De ZLTO trok zich in februari 2008 terug uit de klankbordgroep voor De Kleine Beerze. Deze partij had het gevoel had dat er onvoldoende naar hen en de individuele boeren in het gebied werd geluisterd.

In enkele interviews is er naast waardering voor de bereikte resultaten ook zorg over de uitvoerbaarheid en het realiteitsgehalte van het ontwerp voor de Kleine Beerze. Hans Schep van het Brabants Landschap is daarin het meest expliciet, waar ook andere respondenten uitten op verschillende punten hun zorgen. Het gaat dan met name over de volgende zaken:

- *Het plan sluit niet overal aan op vigerende wetgeving en beleid (natuurdoelen, archeologie)*. Verschillende respondenten benadrukken dat het Grontmij-ontwerp op gespannen voet kan staan met bestaande wet- en regelgeving, zoals archeologie en habitatrichtlijn (weidevogels, drijvende waterweegbree). Dat het plan niet getoetst is, was volgens hen te wijten aan de korte planvormingsperiode en niet aan het Grontmij-team. Anderen wijten het aan de te ruime opdrachtverlening (zie ook moment waarop Grontmij bij aanvang van de projectprijsvraag nadrukkelijk de ontwerpruimte claimde). De respondenten zijn het erover eens dat genoemde zaken verder uitgezocht moeten worden; de genoemde problemen zijn volgens de respondenten niet onoverkomelijk. Wellicht moeten elders natuurwaarden gecompenseerd worden; anderen verwachten dat er tijdens de verdere uitwerking onderdelen in de toetsing zullen sneuvelen, waardoor het uiteindelijke plan meer op een gangbaar plan zou kunnen gaan lijken.
- *Hogere grondclaim / gebrek aan draagvlak bij grondeigenaren*: Noud Janssen (waterschap) en Ine van Gaarden (vrijwilliger IVN) maken zich zorgen over de toegenomen ruimteclaim en complexiteit van het prijsvraagplan, waardoor het wellicht juist moeilijker wordt het plan te realiseren. Hans Schep: *“De ruimte-*

claims voor de REV waren al heel hoog. Nu ligt er een nog ambitieuzer plan, dat weerstand oproept, waardoor de haalbaarheid uit beeld verdwijnt en ook de haalbaarheid van de gewone doelen in de wielen wordt gereden. Ik vind het dan ook onverstandig om met zo'n plan nog weer een extra claim te leggen op landbouwgrond, terwijl je nu al niet in staat bent om alle gronden aan te kopen [...] Als het niet lukt om de gronden allemaal aan te kopen zul je de plannen toch behoorlijk moeten aanpassen of versoberen. En dat zie ik wel gebeuren. En dan komt op een gegeven moment de vraag in beeld: is het dan nog wel allemaal de moeite waard?" Tineke Klitsie daarentegen zegt: "Wat doorslaggevend is geweest is dat dit een plan is dat we modulair kunnen uitvoeren. Het is ambitieus, maar het zou wel uitvoerbaar kunnen zijn."

- **Kritiek op de referentieperiode:** Brabants Landschap heeft vragen bij het realiteitsgehalte van de voor het plan gehanteerde referentie. Hans Schep: "In afvoerlose laagtes, zonder waterstromen, geloven we niet. Inmiddels is de nieuwe visie ook door onze beheerscommissie besproken en het oordeel was dat het plan op de korte en middellange termijn minder realistisch is. Uiteindelijk denk ik dat we uitkomen op een meer realistische referentie, mét beek." Ook Noud Jans-

sen van Waterschap De Dommel heeft vragen bij het verdwijnen van de beek: "Voor het gebied zelf zou het wellicht mogelijk zijn, maar voor het gehele bovenstroomse gebied lijkt me dat niet haalbaar. [...] In de winter is de waterafvoer zo groot dat je altijd die bypass – die als iets tijdelijks bedoeld was – nodig zult blijven houden."

- **Kritiek op de inhoudelijke hydrologische overwegingen van het plan:** Noud Janssen van het waterschap vindt dat de grondwateronttrekking door Brabant Water, op de oostflank van het beekdal, niet goed in het plan is meegenomen, terwijl dat een belangrijke oorzaak van de hydrologische problemen in het gebied is (voor de westkant speelt dit probleem niet). Brabants Landschap vindt dat het plan in hydrologisch opzicht te optimistisch is: voor werkelijk herstel, zoals nu gesuggereerd wordt, is het landgebruik in het beekdal te intensief (landbouw, woonkernen). De waterkwaliteit is te laag om het moerassysteem te voeden (zowel in noord-zuid als oost-west richting). Hans Schep: "Als je wilt dat het systeem echt goed gaat functioneren, dan heb je ook op de flanken veel meer grond nodig dan nu al voorzien." Als dat niet kan, en je wilt voorkomen dat er verontreinigd water in het moerasgebied terecht komt, stelt Schep, moet je door gekunstelde technische

maatregelen watersystemen gaan scheiden. Dat maakt het systeem kwetsbaar en duur.

- *Zorgen over de financiering:* met name omdat er inhoudelijke bezwaren zijn tegen de rood-voor-groen constructies in het Grontmij-ontwerp, waarmee groene ontwikkelingen betaald moeten worden. In het juryrapport 'In Stroomversnelling' was dat al aangekaart: *'De streekjury is echter wel van mening dat deze rode toevoegingen alleen bestaansrecht hebben als ze ruimtelijke kwaliteit toevoegen aan het landschap. Daarnaast vindt de streekjury het belangrijk dat eerst het nut en de noodzaak hiervan worden aangetoond.'* Waterschap en Brabants Landschap vinden de voorgestelde rode ontwikkelingen in het Grontmij-ontwerp vanuit ruimtelijke kwaliteit geredeneerd niet wenselijk. Ine van der Gaarden vat het probleem als volgt samen: *"Geld was geen criterium bij het ontwerp, maar is het natuurlijk wel bij de uitvoering. Ik ben faliekant tegen rood voor groen."*

5. Na de prijsuitreiking was er onduidelijkheid over de status van het Grontmij-ontwerp

Bij de prijsuitreiking op 13 juni 2007 is om verschillende redenen het beeld ontstaan dat het Grontmij-ontwerp (weliswaar met enige uitwerkingen) in de gepresenteerde

vorm zou worden uitgevoerd (intentieverklaring, reservering provinciaal geld, betrokkenheid Rüpp, verslaglegging in de pers, 'tournee' van de Grontmij).

In de interviews valt op dat de respondenten niet eenduidig kunnen aangeven wat – begin januari 2008 - de precieze status is van het Grontmij-ontwerp en hoe de verdere vaststellingsprocedure eruit zal zien. Ook is er een duidelijk verschil van inzicht in de 'aard' van het ontwerp. De gemeenten Oirschot en Eersel erkennen dat het plan nog wel door de gemeenteraad geaccordeerd moet worden, maar willen het (in het kader van hun nieuwe bestemmingsplannen buitengebied) al wel opnemen als *toetsingskader* voor het wel of niet toestaan van bepaalde (landbouwkundige) ontwikkelingen. Het Grontmij-ontwerp betekent in een aantal deelgebieden een inperking van de agrarische ontwikkelingsmogelijkheden ten opzichte van het juist vastgestelde reconstructieplan. ZLTO en Brabants Landschap wijzen op de het feit dat er nog geen inspraak op het plan mogelijk is geweest en dat onduidelijk is hoe dat georganiseerd zal worden. ZLTO wijst erop dat er geen contact is geweest met de direct betrokken grondeigenaren.

Reconstructievoorzitter Jonkers geeft aan dat de situatie voor De Kleine Beerze in maart 2008 redelijk duidelijk is: *"Voor De Kleine Beerze is de stand van zaken, dat er een winnende inzending van een prijsvraag ligt, waarover de*

betrokken overheden hebben afgesproken dat zij op basis van dat ontwerp de gebiedsontwikkeling vorm willen gaan geven. Daarmee is het ontwerp nog niet uitgewerkt in een vastliggend plan. Het ontwerp wordt de komende periode vertaald in een concreet inrichtingsplan met alle daarbij behorende procedures.” Voor de gehele REV-visie is de situatie wel onduidelijk. Volgens Jonkers is nog niet uitgekristalliseerd in hoeverre de provinciale visie op de REV overlapt met het Grontmij-ontwerp voor de REV. Belangrijke vraag is welk resultaat van de prijsvraag in de provinciale visie zal worden meegenomen.

Noud Janssen analyseert achteraf dat het Grontmij-ontwerpen onrecht is gepresenteerd als uitvoeringsgereed plan, terwijl het volgens hem niet meer is dan een ontwerpvisie die gebruikt had kunnen worden voor verdere discussie met de streek. Janssen: *“Wat de prijsvraag eigenlijk had moeten opleveren was een ideeënbank; het is nog helemaal geen plan waarmee je de boer op kunt. [...] Ik vind dat je pas op deze manier met een plan naar buiten mag treden als je de intentie hebt om het ook daadwerkelijk op die manier te gaan uitvoeren. Maar de rode ontwikkelingen en de verdere beperkingen voor de landbouw zijn nog helemaal niet definitief. [...] Ik vind dat je dan als bestuurder een pas op de plaats moet maken. We kunnen ontwikkelingen in een gebied niet zomaar stilleggen.”*

6. In de besluitvorming van de reconstructiecommissie over het Grontmij-ontwerp is het oorspronkelijke waterschapsplan niet meegewogen

Tijdens de uitvoeringsfase is het plan van aanpak voor de REV -waarin ook de uitvoering van het plan voor De Kleine Beerze is opgenomen- in oktober 2007 vastgesteld door de reconstructiecommissie Beerze Reusel. In die besluitvorming is niet overwogen hoe om te gaan met het oorspronkelijke plan van Waterschap De Dommel voor De Kleine Beerze. Volgens Brabants Landschap en ZLTO heeft de reconstructiecommissie geen expliciete discussie gevoerd over de (belofde) afweging tussen het oorspronkelijke waterschapsplan en het Grontmij-ontwerp. Toen De Kleine Beerze als sleutelproject naar voren werd geschoven heeft het waterschap met de betrokkenen (in de klankbordgroep) besproken dat aan het eind van de prijsvraag bekeken zou worden met welk plan verder gegaan zou worden. Die afweging is – voor zover bij Brabants Landschap bekend – niet gemaakt.

4.3.3 Succes- en faalfactoren

Succesfactoren

Een belangrijk resultaat is dat er in de periode van de prijsvraag van een globaal idee stap voor stap is toegewerkt naar een uitvoeringsgericht ontwerp voor De Kleine Beerze, waarvoor bestuurlijk draagvlak, beleidsmatige borging en extra financiering is zeker gesteld. In de streek is veel enthousiasme voor het plan ontstaan. Daarvoor kunnen de volgende succesfactoren worden benoemd.

Succesfactor 1: De prijsvraag en het ontwerp zijn gebouwd op het fundament van de reconstructie

Zie §4.2.3

Succesfactor 2: Professioneel projectteam

Zie §4.2.3

Succesfactor 3: Enthousiasme, creativiteit en professionaliteit van het Grontmij-team heeft aanstekelijk gewerkt en in de streek gezorgd voor veel steun voor het plan

Buiten het feit dat de streek al enthousiast was over haar eigen gebied is het Grontmij-team als uitvoerder van de prijsvraag in staat geweest in de huid van de streek te kruipen. Tegenstellingen werden daardoor niet uitgemeten, maar juist

bij elkaar gebracht. Daarbij werkte het enthousiasme en de onconventionele manier van communiceren (presenteren) van het Grontmij-team zeer verfrissend.

Succesfactor 4: Ontwerp is op bestuurlijk niveau geborgd

Het feit dat het ontwerp in de programmalijn Mooi Brabant (Bestuursakkoord 2007-2011, provincie Noord-Brabant) is opgenomen, dat gedeputeerde Paul Rupp vaandeldrager voor de uitvoering van het sleutelproject is geworden, er extra geld is gereserveerd voor de uitvoering en dat er een intentieverklaring is ondertekend voor de uitvoering is belangrijk resultaat van het prijsvraagtraject. Ook hebben bijgedragen:

- een enthousiaste en duidelijke vaandeldrager in de persoon van Sjef Jonkers;
- een opdrachtgever (provincie Noord-Brabant) die de eindverantwoordelijkheid voor de tweede fase op zich wilde nemen en de intentie had om tot uitvoering te komen;

Succesfactor 5: De prestige van de EO Wijersprijsvraag en de betrokkenheid van toonaangevende bureaus en ontwerpers heeft op cruciale momenten bijgedragen aan bereidheid verder te gaan met het ontwerp

Op verschillende momenten is de prestige van de EO

Wijersprijsvraag (en dat van de betrokken toonaangevende ontwerpers) ingezet om een stap voorwaarts te zetten in het prijsvraagtraject (tijdens de werkconferenties om bestuurlijke werkgroep te overtuigen van de mogelijkheden; voorafgaand aan de prijsuitreiking van de uitwerkingsfase om Rüpp te overtuigen van het belang van extra provinciale inzet).

Faalfactoren

Naast de behaalde resultaten staan twijfels over de praktische uitvoerbaarheid van het Grontmij-ontwerp en is na de prijsuitreiking de vormgeving van de uitvoering onvoldoende vlot verlopen. Brabants Landschap heeft zich als toekomstige terreinbeheerder zeer kritisch uitgelaten over de wenselijkheid van het plan en de ZLTO heeft zich teruggetrokken uit het overleg. Er was onduidelijkheid over de status van het Grontmij-ontwerp en over de uitvoeringsfase. Voor een deel heeft dat te maken met ongelukkige communicatie over het ontwerp en met het opzetten van een uitvoeringsorganisatie, wat nu eenmaal tijd vraagt (budget, personeel, organisatie; zie faalfactor 1). Toch zijn er terugkijkend ook meer structurele faalfactoren aan te wijzen die voor een belangrijk deel op het vlak van het opdrachtgeverschap liggen (faalfactoren 2, 3 en 4).

Faalfactor 1: Het ontbreken van goede communicatie tijdens de uitwerkingsfase over de status van het winnende prijsvraagontwerp, het opdrachtgeverschap en de sprong naar de uitvoering

Tijdens de uitwerkingsfase is onduidelijkheid ontstaan over de status van de prijsvraagontwerpen, het opdrachtgeverschap en de organisatie van de prijsvraag door onvoldoende daarover te communiceren met de betrokken partijen, met name met de reconstructiecommissie. In de laatste periode van de uitwerkingsfase is met name de bestuurlijke werkgroep op afstand van de prijsvraag komen te staan. Dat is onder andere te wijten aan onvoldoende communicatie over het prijsvraagtraject in relatie tot het vervolg: hoe gaan we met het winnende ontwerp de uitvoering in? Dat is ook te wijten aan het feit dat er in deze laatste periode van de uitwerkingsfase (maart - juni 2008) sprake moest zijn van een zogenaamde radiostilte. Er kon tot de prijsuitreiking niet met betrokken partijen worden gesproken over wie de uiteindelijke winnaar zou gaan worden. Wel had deze zwijgperiode benut kunnen worden om betrokken partijen in de streek op de hoogte te stellen van hetgeen er stond te gebeuren op de prijsuitreiking in juni 2007 en hoe het globale vervolgtraject (de uitvoeringsfase) eruit zou komen te zien.

Rond de prijsuitreiking van de uitwerkingsfase is de commu-

nicatie over het winnende plan van de Grontmij uitgemond in een verkeerde beeldvorming. Van een *uitvoeringsgericht ontwerp* - op hoofdlijnen - werd het Grontmij-ontwerp voor De Kleine Beerze tot een concreet *uitvoeringsgereed plan* gebombardeerd.

Faalfactor 2: Ondanks aanvankelijk helder gearticuleerd meervoudig professioneel opdrachtgeverschap ontstonden in de loop van het traject onduidelijkheden over het opdrachtgeverschap

Voor de EO Wijers Stichting was een goed gearticuleerd professioneel meervoudig opdrachtgeverschap op regionaal niveau wellicht de belangrijkste voorwaarde waaraan prijsvraagkandidaten moesten voldoen. In de voorbereidende fase is daaraan dan ook veel aandacht besteed. De reconstructiecommissie Beerze Reusel bleek een goede meervoudige professionele opdrachtgever te zijn voor het regionale niveau (zie onder succesfactor 1). Maar op twee momenten in het vervolgtraject zijn onduidelijkheden ontstaan over het opdrachtgeverschap en de beslissingsbevoegdheid van de betrokken partijen.

Faalfactor 2a: Het opdrachtgeverschap voor het REV-niveau is niet voor iedereen even helder geweest

Met de geografische afbakening tot de gehele REV, in

plaats van tot het werkgebied van de reconstructiecommissie Beerze Reusel, in de ideeënfase is er onduidelijkheid ontstaan of dit ook zou moeten leiden tot een verbreding van het bijbehorende opdrachtgeverschap. De Bestuurlijke Werkgroep de Beerze was aanvankelijk een subcommissie van de reconstructiecommissie Beerze Reusel. Aan deze Bestuurlijke Werkgroep zijn in de ideeënfase de andere REV-gemeenten uit het Beerze-dal toegevoegd. Maar dat is pas gebeurd nádat het besluit tot deelname aan de EO Wijersprijsvraag was genomen, nádat was besloten het prijsvraaggebied te verbreden tot de gehele REV en nádat de prijsvraagopdracht was geformuleerd; de overige Beerze-gemeenten waren als opdrachtgever daardoor minder actief betrokken bij het voortraject van de prijsvraag. Belangrijker echter nog is het feit dat deze verbrede Bestuurlijke Werkgroep in de praktijk slechts op een aantal momenten is betrokken. Na de verkiezing van het gebied Beerze Reusel is er voor gekozen om de prijsvraag in eerste instantie in dat gebied plaats te laten vinden, omdat daar het meervoudig opdrachtgeverschap speelde en omdat de projecten in de Meierij en de Pielis al in een verder gevorderd stadium waren. Deze keuze is niet door iedereen even goed herkend. De feitelijke aansturing en coördinatie van het prijsvraagtraject en de borging van de ruimtelijke opdrachten voor het REV-gebied verschoof daardoor in de

richting van de projectgroep en de streekjury. De streekjury bestond overwegend uit personen en organisaties die georiënteerd waren op het werkgebied van reconstructiecommissie Beerze Reusel. De streekjury is niet verbreed met vertegenwoordigers uit andere gemeenten (zie verder faalfactor 4 en §4.4).

Faalfactor 2b: In de uitwerkingsfase en de sprong naar de uitvoering was er onduidelijkheid over het meervoudig professionele opdrachtgeverschap op regionaal niveau

Met name op het eind van het prijsvraagtraject is onduidelijkheid ontstaan over de vraag wie de ‘opdrachtgever’ was en waarvan deze partij dan precies opdrachtgever was: wie beslist over welke onderwerpen? In dit kader is van het belang te constateren dat er in het prijsvraagtraject verschillende soorten ‘opdrachtgevers’ zijn te onderscheiden.

De prijsvraag-opdrachtgever. In de voorbereidings- en ideeënfase was de EO Wijers Stichting de opdrachtgever voor de prijsvraag; dit was de partij die de prijsvraag uitschreef en het proces coördineerde. In de uitwerkingsfase trad de provincie Noord-Brabant op als ‘opdrachtgever’ van de prijsvraag. De EO Wijers Stichting ondersteunde de provincie daarin.

De meervoudig professionele opdrachtgever op regionaal niveau. Dit zijn de partijen die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de realisatie van een bepaalde ruimtelijke opgave op regionaal niveau.

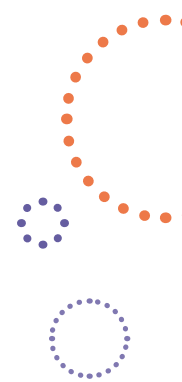
Aanvankelijk was deze rol weggelegd voor de reconstructiecommissie Beerze Reusel. In de reconstructiecommissie werden de discussies gevoerd over het wel of niet deelnemen aan de prijsvraag, de condities waaronder dat moest plaatsvinden en over de invulling van de prijsvraagopdracht. De Bestuurlijke Werkgroep fungeerde daarbij als platform waarbinnen de discussie voorbereid werden; de werkgroep was feitelijk een sub-commissie van de reconstructiecommissie. Voor alle betrokkenen was duidelijk dat de reconstructiecommissie dé meervoudige opdrachtgever op regionaal niveau was.

Met de verbreding van de opgave tot de gehele REV is dat meervoudig opdrachtgeverschap verbreed door de Bestuurlijke Werkgroep De Beerze uit te breiden met de andere REV-gemeenten. Er ontstond zo in potentie een spanning tussen het opdrachtgeverschap op REV-niveau en dat op het niveau van het werkgebied van de reconstructiecommissie Beerze Reusel. Omdat de verbrede bestuurlijke werkgroep niet optimaal functioneerde en de overige REV-gemeenten zich nauwelijks bij de prijsvraag betrokken voelden, leidde dit in de praktijk niet tot problemen; het zwaartepunt bleef

in reconstructiegebied Beerze Reusel liggen. Bij de overgang naar de uitvoeringsfase, waarbij de provincie opdrachtgever werd voor de *prijsvraag*, is onduidelijkheid ontstaan over het opdrachtgeverschap voor de *regionale ruimtelijke opgave*. Volgens ondermeer Schoenmakers en Van der Steen was het regionale meervoudige opdrachtgeverschap feitelijk als volgt georganiseerd: de provincie Noord-Brabant was opdrachtgever van de uitwerkingsfase; gedelegeerd opdrachtgever was de reconstructiecommissie, die op haar beurt de verantwoordelijkheden had neergelegd in de Bestuurlijke Werkgroep. Met andere woorden: de provincie was in de uitwerkingsfase niet alleen de opdrachtgever voor de prijsvraag geworden, maar ook de opdrachtgever / eindverantwoordelijke voor het realiseren van de regionale ruimtelijke opgave. Uit de interviewgesprekken ontstaat het beeld dat deze vrij fundamentele verschuiving in de rollen, eindverantwoordelijkheden en het opdrachtgeverschap voor de regionale ruimtelijke opgave niet door alle betrokkenen is herkend. Het algemene beeld dat uit de interviews naar voren komt is dat de reconstructiecommissie Beerze Reusel ook in de uitvoeringsfase de meervoudige opdrachtgever was voor de regionale ruimtelijke opgave, of dat zou moeten zijn.

Door onvoldoende communicatie (zie faalfactor 1) zijn zowel de Bestuurlijke Werkgroep als de Reconstructiecommissie met name op het eind van de uitwerkingsfase op afstand van de prijsvraag komen te staan. Dat betekent dat de streekjury en het projectteam in de praktijk de (gedelegeerde) rol van opdrachtgever grotendeels hebben overgenomen. Dat blijkt ondermeer uit:

- De aanbevelingen voor de uitvoering en de uitvoeringsorganisatie zijn opgesteld door de streekjury. Het projectteam heeft de aanbevelingen van de streekjury overgenomen (en grotendeels uitgevoerd) nog voordat ze openbaar waren gemaakt. De aanbevelingen zijn niet vastgesteld door de reconstructiecommissie.
- Het juryrapport is voor publicatie niet besproken in de reconstructiecommissie. Voor zover bekend heeft de reconstructiecommissie zich rond de prijsuitreiking niet beraad op de ontstane situatie. De reconstructiecommissie heeft geen besluit genomen over de vraag of ze als opdrachtgever inderdaad met het winnende ontwerp verder wil of dat ze de voorkeur geeft aan het oorspronkelijke waterschapsplan voor de Kleine Beerze. Ook heeft de reconstructiecommissie als opdrachtgever niet besloten wat de status was van het Grontmij-ontwerp, hoe het vervolgtraject er uit zou zien en wat dat voor de presentatie van het winnende ontwerp zou moeten betekenen.

- Het oordeel van de streekjury is rechtstreeks door een beperkt aantal partijen omgezet in een intentieverklaring voor de uitvoering van het sleutelproject. De intentieverklaring werd ondertekend door het waterschap, de twee gemeenten, de provincie en Sjef Jonkers (dit zijn de bestuurlijke partijen die in de streekjury zitting hadden).
- Lastig in het traject was de wisselende rol van Sjef Jonkers. Aanvankelijk was Jonkers als voorzitter van de reconstructiecommissie het (bestuurlijke) gezicht van de meervoudige opdrachtgever én lid van het projectteam. Later is hij voorzitter van de streekjury geworden (waarbij hij zijn rol als reconstructievoorzitter tijdelijk opgaf), om na het prijsvraagtraject weer reconstructievoorzitter te worden, en in die hoedanigheid de intentieverklaring te ondertekenen.

Een belangrijk 'hiaat' in het procesontwerp was dat er in de uitwerkingsfase aanvankelijk geen bestuurlijke accordering was opgenomen. Zo'n bestuurlijk besluit over de vraag wat de status van het winnende ontwerp was en hoe er met dat ontwerp verder zou worden gegaan, lag wel voor de hand. Er was immers een intentie uitgesproken om – bij voldoende kwaliteit – tot uitvoering over te gaan. In de praktijk heeft de streekjury met haar eindrapport als het ware het besluit

(c.q. het voorstel gedaan) genomen om met het Grontmij-ontwerp verder te gaan en daarvoor een vaandeldrager, uitvoerder en extra geld te organiseren, wat door de projectgroep daadkrachtig is opgepakt. De streekjury bestond weliswaar uit de vijf belangrijkste opdrachtgevers met uitvoeringskracht (provincie, waterschap en de gemeenten Eersel, Oirschot en Bladel), maar dekte niet het gehele palet van betrokken partijen uit de bestuurlijke werkgroep, die optrad als (gedelegeerd) opdrachtgever. Dit 'hiaat' is gedeeltelijk gerepareerd doordat streekjuryvoorzitter Jonkers ook handelde vanuit het perspectief van de reconstructiecommissie. Maar belangrijker was dat de betrokken uitvoerende partijen uit de streekjury voorafgaand aan de prijsuitreiking hadden toegewerkt naar een intentieverklaring. Zo is toch een bestuurlijk besluit georganiseerd. Maar partijen als ZLTO en Brabants Landschap, die wél in de reconstructiecommissie en de bestuurlijke werkgroep zitting hadden, hebben hierdoor het gevoel gekregen niet voldoende in de uiteindelijke besluitvorming gekend te zijn.

Faalfactor 3: Verschuiving in de rol en verantwoordelijkheid van de provincie

Hoewel provincie aanvankelijk geen direct betrokken partij was (en zeker geen opdrachtgever), is ze via het projectteam, de streekjury en de ambtelijke klankbordgroepen

nauw betrokken geraakt bij de prijsvraag. De provincie heeft veel geld en personeel vrijgemaakt om het prijsvraagtraject te ondersteunen. De rol van de provincie was aanvankelijk faciliterend. Het belangrijkste doel voor de provinciale organisatie was om Brabant qua ontwerp op de kaart te zetten en de ontwerpende benadering binnen de provincie en de reconstructie onder de aandacht te brengen.

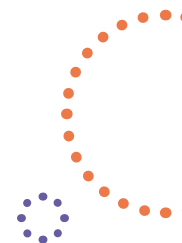
In de uitwerkingsfase is de provincie 'opdrachtgever' geworden van de prijsvraag; voor de voorbereidings- en ideeënfase was de EO Wijers Stichting de opdrachtgever. In de uitwerkingsfase is vervolgens onduidelijkheid ontstaan over de vraag of de provincie daarmee ook de eindverantwoordelijke c.q. opdrachtgever was geworden voor het realiseren van de REV-opgave, of dat de reconstructiecommissie (c.q. de bestuurlijke werkgroep) de meervoudige professionele opdrachtgever bleef (zie faalfactor 2b). In de periode tussen het inleveren van de inzendingen (maart 2007) en de uiteindelijke prijsuitreiking (juni 2007) hadden projectgroep en streekjury noodgedwongen te maken met hun geheimhoudingsplicht én de wens het ijzer te smeden toen het heet was, zodat zo snel mogelijk gestart kon worden met de voorbereidingen voor de verdere uitwerking en uitvoering. Dit heeft geresulteerd in:

- De ondertekening van een intentieverklaring door

provincie, waterschap en beide betrokken Kleine-Beerzegemeenten (en door Sjef Jonkers, als voorzitter van de reconstructiecommissie);

- De toezegging van gedeputeerde Paul Rüpp om vaandeldrager te zijn voor de uitvoering van het Grontmij-ontwerp voor de Kleine-Beerze, om extra geld beschikbaar te stellen voor de uitvoering en om als provincie de projectleiding voor de uitvoering op zich te nemen.

Met name met die laatste stap is de rol van de provincie veel prominenter geworden. De provincie heeft zich bestuurlijk, beleidsmatig en financieel aan het project gecommitteerd, en is zo, ook voor de verdere uitwerking en uitvoering een belangrijke – zo niet de belangrijkste - opdrachtgever geworden. Van faciliterende partij is de provincie in de loop van het traject veranderd in (gedeeld) opdrachtgever, financier en uitvoerder/projectleider. Daarnaast speelt de provincie uiteraard ook een rol als plantoetsers (via de sectorale afdelingen en via het kwaliteitsteam). De rol van projectleider / verantwoordelijk uitvoerder is opmerkelijk te noemen. Vanuit het oogpunt van de realisatie van de REV zou het meer voor de hand hebben gelegen als het waterschap verantwoordelijk uitvoerder was geworden, onder aansturing van de bestuurlijke werkgroep. Het gebrekkige functioneren van de bestuurlijke werkgroep was

mede de oorzaak van de onduidelijkheid over de vraag wie verantwoordelijk zou moeten zijn voor de uitvoering van de REV (zie verder faalfactor 4). De provincie heeft daardoor stilzwijgend de rol van uitvoerder langzamerhand op zich genomen.

Terugkijkend is de verschuiving van de rol van de provincie bijzonder te noemen. Een prijstraject dat werd gegund mede doordat aan de vereiste van goed georganiseerd meervoudige opdrachtgeverschap werd voldaan, eindigt met een provincie als opdrachtgever en uitvoerder van een taak die in de gangbare praktijk veelal bij het waterschap ligt en waarbij de reconstructiecommissie(s) de (bestuurlijke) regie voeren.

Faalfactor 4: Onduidelijkheid over de trekkersrol voor de uitvoering van de REV

Onduidelijk was wie de uitvoering moest trekken / registreren voor de REV. Voor een belangrijk deel overlapte de REV-doelstelling met die van de gangbare waterschapsdoelen in het beekdal van de Beerze voor natte natuurparels, waterberging, beekherstel, natuurontwikkeling en verdrogingsbestrijding. Daarom was het logisch dat het waterschap in beekherstelprojecten de doelstellingen voor de REV waar mogelijk zou meenemen. Janssen zegt daarover:

“Voor het deel van EVZ en beekherstel stonden wij aan de lat als waterschap, maar de REV-opdracht was zowel qua doelen als gebied groter. Het was onduidelijk wie dat zou moeten trekken. Dat stakte. Toen zijn we in de EO Wijersprijsvraag gestapt.”

Het waterschap zag belangrijke knelpunten rond de extra grondverwerving die voor het realiseren van de REV-doelen nodig was. Daardoor kwam mogelijk ook het realisatietempo van de eerder vastgestelde (gangbare) waterdoelen onder druk te staan, vreesde het waterschap, terwijl daarover in het kader van ILG prestatieafspraken waren gemaakt met de provincie. Janssen: *“Wij vonden die REV prima, als het maar niet de realisatie van onze doelen zou vertragen: beek- en bronherstel moet in 2015 klaar zijn.”*

Toen de EO Wijersprijsvraag in beeld kwam werd niet het waterschap maar de provincie de opdrachtgever (van de tweede fase) van het prijsvraagtraject. Parallel aan de (eerste fase van de) prijsvraag werd de Bestuurlijke Werkgroep de Beerze gereorganiseerd. Deze werkgroep werd uitgebreid met alle betrokken gemeenten die te maken hadden met de REV, aangestuurd door DLG en onder voorzitterschap van Noud Janssen. Helaas functioneerde deze werkgroep tijdens het prijsvraagtraject niet optimaal, waardoor niet duidelijk werd hoe het trekkerschap voor de uitvoering van de REV zou moeten worden ingericht.

Volgens verschillende respondenten speelt op de achtergrond een zekere competentiestrijd tussen waterschap en provincie over de trekkersrol voor de REV; de afstemming en communicatie tussen beide partijen lijkt (ook op bestuurlijk niveau) niet helemaal optimaal te verlopen. Boland zegt daarover: *“Er is binnen het waterschap een reserve tegenover de ‘inmenging’ van de provincie in het domein van het waterschapswerk. De provincie is nu projectleider, ook voor de uitvoering, terwijl de REV oorspronkelijk het taakveld van het waterschap was. Als waterschap hebben we het idee dat we zelf ook dergelijke projecten zouden kunnen trekken – hoewel we intern ook nog discussiëren over de vraag of brede projecten voor gebiedsontwikkeling wel tot ons taakveld behoren. Zeker nu de provincie de uitvoering lang heeft laten liggen – het duurde meer dan een half jaar voordat er een projectleider was – hebben we als waterschap het idee dat we dergelijke projecten minstens even goed zelf kunnen uitvoeren. De uitvoering van dergelijke projecten is niet echt een natuurlijke taak voor de provincie.”*

Faalfactor 5: Draagvlak voor het prijsvraagontwerp ≠ draagvlak voor de uitvoering

In het Grontmij-ontwerp is veel aandacht besteed aan (nieuwe vormen van) interactieve planvorming gedurende

het prijsvraagtraject. Daarmee is het ontwerp verrijkt en is veel enthousiasme voor het uiteindelijke plan ontstaan. De belangrijkste grondeigenaren (boeren en Brabants Landschap) blijken weinig heil te zien in de uitvoering van het ontwerp. Een verklaring hiervoor is dat ZLTO en Brabants Landschap in het weliswaar betrokken waren, maar in het eindtraject vanuit de bestuurlijke werkgroep op afstand van het prijsvraagtraject hebben gestaan. Individuele boeren, die volgens het ontwerp hun bedrijven zouden moeten verkopen, zijn niet ingelicht. Noud Janssen zegt daarover: *“Er is heel veel aandacht geweest voor communicatie; dat is heel groots en ook goed opgezet; toch zijn daar op het eind van het traject wel missers gemaakt. [...] De Grontmij had in het ontwerpproces wel al gesproken met de mensen in het beekdal, maar niet met de boeren op de flanken, terwijl de maatregelen die ze daar voorstellen ook heel ingrijpend zijn. Daar moeten bedrijven weg die in het reconstructieplan nog gewoon toekomst hadden. Die mensen zagen dus ineens in de krant dat hun bedrijf weg moest.”*

Boland analyseert dat als volgt: *“Met het goede verhaal zijn veel mensen overtuigd. Binnen de provincie bestaat het idee dat daarmee ook veel draagvlak is gecreëerd. Voor het ontwerp op zich wel, maar voor de uitvoering niet, juist niet. De grondeigenaren hebben er juist tegen*

geprotesteerd. De tevredenheid van de provincie geldt voor het deel waar ze direct vat op hebben.”

Theo Coppens: *“Het probleem is dat de kaders voor de uitvoering niet helder zijn. Als boeren de hakken in het zand zetten kan ik dat wel begrijpen. Als boeren moeten verkassen omdat er een maatschappelijk doel gerealiseerd moeten worden, horen ze daar een andere locatie voor aangeboden te krijgen waar ze op dezelfde manier het bedrijf kunnen voortzetten. Maar bij overheden ontbreekt de creativiteit om dit goed te organiseren. Gevolg is dat de boeren, geheel terecht, blijven zitten waar ze zitten.”*

Of dit probleem tijdelijk of meer structureel van aard is, valt vanuit deze evaluatie niet te zeggen. De respondenten erkennen de draagvlakproblemen allemaal, maar schatten de ernst daarvan verschillend in. Van de Loo zegt bijvoorbeeld: *“Het is een valse start. Boeren voelen zich nu niet gehoord. Er is veel commotie, die nog wel te repareren valt; maar het had wel beter gekund.”* Rien van den Berg beoordeelt de situatie anders: *“Het zou niet goed zijn als je je alleen laat leiden door de belangen van boeren. Misschien heeft het ontwerp de boeren aan het denken gezet: dat is ook goed.”*

Faalfactor 6: Realistische grondverwerving niet als randvoorwaarde meegegeven

Bij aanvang van de prijsvraag werd als één van de belangrijkste problemen voor de realisatie van de REV de extra ruimteclaim genoemd, bovenop de al bestaande ruimteclaims voor waterberging, beekherstel en natuurontwikkeling.

Voor het waterschap (en de reconstructiecommissie) was die constatering een belangrijke reden om mee te doen aan de prijsvraag. Er was de hoop dat een aansprekend ontwerp oude belangentegenstellingen zou kunnen overwinnen en betrokkenen zou kunnen enthousiasmeren om daadwerkelijk aan de uitvoering van ambitieuze plannen te werken. Door te werken aan gebiedsontwikkeling zouden de problemen met grondverwerving mogelijk opgelost kunnen worden. In de opdracht voor de tweede prijsvraagronde is die achtergrond wel meegegeven, maar ‘realistische grondverwerving’ is niet als expliciete opdracht of randvoorwaarde geformuleerd. Het ‘probleem’ is door de bestuurlijke werkgroep geoperationaliseerd door van de ontwerpteams een interactieve benadering te vragen die tot draagvlak in de streek moest leiden. Er is door het Grontmij-team wel gezocht naar breed draagvlak, maar niet specifiek naar draagvlak voor grondverwerving bij grondeigenaren. Het Grontmij-ontwerp legt nog meer claims op landbouwgrond

dan de bredere REV-opdracht al bevatte (wat bij grondeigenaren niet gepolst is).

Een groot verschil met de gangbare planvorming voor beekherstelprojecten is dat het ontwerp en de grondverwerving in het Grontmij-ontwerp zijn losgekoppeld, terwijl beide aspecten in gangbare projecten juist hand in hand gaan. Ine van Gaarden karakteriseert die gangbare aanpak als volgt: *“Het plan dat er lag [de oude visie – red.] was een traditioneel plan, zoals dat overal gemaakt werd, met niet zo heel veel toeters en bellen. [...] De kracht van die aanpak is: grijp je kans, kijk naar de kenmerken van het terrein en kijk naar welke boeren wel en niet willen meewerken. Op basis daarvan maak je een ontwerp.”*

4.4 Uitstraling en doorwerking

Beoordeling of de kernelementen (ontwerpde, integrale benadering, betrokkenheid streek, competitie) tot meer bekendheid en draagvlak in de streek hebben geleid en vinden ze elders navolging?

4.4.1 Uitgangspunten

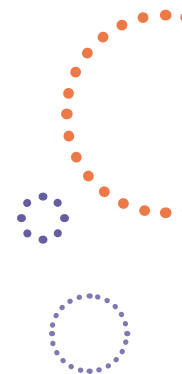
De aanpak voor de Beerze staat niet alleen voor het sleutelproject Kleine Beerze, maar voor de gehele REV De Beerze.

Dilemma: Ontwerpvrijheid versus uitvoerbaarheid

Een bijna klassiek ‘dilemma’ bij de vormgeving van integrale gebiedsgerichte projecten is dat van de spanning tussen sectorale – vaak generieke – beleidskaders en wetgeving enerzijds en de specifieke omstandigheden, belangen en afwegingen die spelen op gebiedsniveau anderzijds. In een ontwerpwedstrijd, die expliciet uitgaat van (landschappelijke) samenhang en ruimtelijke kwaliteit, ligt het voor de hand om de grenzen van die regelgeving op te zoeken. Voor bijna alle respondenten zit hem de meerwaarde van de prijsvraag ook in dat verkennen van de grenzen (het vrijdenken).

Ook in de ontwerprijvraag voor de Beerze komt dit dilemma terug. In het juryrapport stelt de streekjury dat ‘de winst van het interactieve proces [van de Grontmij] is dat de uitwerking een flinke draai aan het vigerende beleid geeft, zonder dat dit bij de provincie, het waterschap of betrokken gemeente tot ernstige fricties heeft geleid.’

Hoewel alle respondenten zich van dit dilemma bewust waren – bij de start van de uitwerkingsfase van de prijsvraag was er zelfs een ‘botsing’ tussen de reconstructiecommissie en de directeur van de Grontmij, die ontwerpruimte claimde – stellen verschillende betrokkenen dat zij bij een volgende prijsvraag de opdracht nauwer zouden begrenzen, juist vanwege de beoogde uitvoerbaarheid.

Bovendien zou de provincie graag zien dat de aanpak uit de prijsvraag ook voor andere gebieden en voor andere medewerkers binnen de betrokken organisaties een voorbeeld is. Onder de aanpak wordt dan ondermeer verstaan: de ontwerpende benadering (geënt op de analyse van het landschapssysteem), integrale gebiedsontwikkeling, de betrokkenheid van de streek, competitie. In de prijsvraag is de 'doorwerking' op verschillende manieren vormgegeven:

- Visieontwikkeling voor het stroomgebied van de REV (ideeënfase);
- Oprichten van c.q. aanhaken bij Bestuurlijke Werkgroep de Beerze;
- Binnen de provinciale organisatie brede aandacht voor c.q. betrokkenheid bij de uitwerkingsfase (vanuit de provincie zijn veel medewerkers geïnformeerd over c.q. betrokken geweest bij het traject via interne presentaties, actieve betrokkenheid, spiegelddag en workshops);
- Extern brede aandacht voor de prijsvraag (op landelijk niveau via bekendheid van EO Wijersprijsvraag; ook veel aandacht op provinciaal en regionaal niveau; vakbladen, exposities, presentaties, folders, kranten. pers etc.). In de uitwerkingsfase van de prijsvraag heeft de Grontmij ook veel bijgedragen door de (enthousiaste) presentatie van haar ideeën.

Naast de beoogde doorwerking / voorbeeldfunctie had de grote aandacht voor de presentatie van de prijsvraag ook tot doel om meer bekendheid en enthousiasme voor het gebied / het ontwerp te genereren (zowel bestuurlijk als in de streek), wat zich zou moeten vertalen in een hogere uitvoeringspotentie: (bestuurlijk) draagvlak, geld, trots etc (zie daarvoor §4.3).

Opmerking vooraf

In het projectvoorstel was de optie opgenomen om aanvullend enkele personen te spreken die buiten de directe invloedssfeer van de prijsvraag stonden, zoals medewerkers natuur en water bij de provincie, gedeputeerden en/of bestuurders en eventueel andere betrokkenen rond de REV. Juist deze personen zouden antwoord kunnen geven op de vraag of ze de resultaten van de prijsvraag kennen en wat dat voor hun werk betekent. In overleg met de opdrachtgever is van deze optie is afgezien. De hier gepresenteerde resultaten betreffen dus vooral de visie van de direct betrokkenen op doorwerking. Een aantal respondenten heeft aangegeven geen zicht te hebben op de doorwerking.

4.4.2 Bevindingen

1. Door publicitaire aandacht en interactieve planvorming is De Kleine Beerze meer gaan leven

Door de publicitaire aandacht en de creatieve en enthousiasmerende vormen van interactieve planvorming (van met name het Grontmij-team) is De Kleine Beerze meer gaan leven bij de bewoners van het gebied. Tal van factoren hebben daaraan bijgedragen. Door de interactieve planvorming zijn meer mensen betrokken geraakt bij het denken over het gebied dan de 'traditionele' (belangen)organisaties die vaak al betrokken zijn bij planvormingsprocessen in het landelijk gebied (denk aan de samenstelling van de streekjury, met vijf 'Begeesterde Beerzenaren'). De onconventionele en intensieve manieren van het organiseren van burgerparticipatie (zoals zondagmiddagwandelingen en avondbijeenkomsten) van het Grontmij-team hebben in de periode november 2006 – februari 2007 tot veel enthousiasme geleid, én tot hoge verwachtingen.

Ook in publicitair opzicht is er in de streek veel gebeurd. De communicatie rond de prijsvraag is 'groots' opgepakt, met name op lokaal en regionaal niveau. Rond de twee prijsuitreikingen waren er tentoonstellingen, er zijn brochures uitgebracht met de resultaten en in de lokale en regionale pers is uitgebreid stilgestaan bij het winnende plan

van de Grontmij. Ook het bestuurlijke commitment van Rupp en Jonkers heeft bijgedragen aan de bekendheid van het project. Na de prijsuitreiking in juni 2007 is de Grontmij op eigen initiatief 'op tournee gegaan' langs gemeenteraden in het gebied. Boland omschrijft dat als volgt: *"Er was veel energie, bestuurlijke aandacht en ook aandacht vanuit de pers. Het ging om iets prestigieus."*

Het algemene beeld is dat De Kleine Beerze daardoor in de streek meer is gaan leven en dat de prijsvraag (en het uiteindelijke ontwerp) breed onder de aandacht is gekomen. 'De Beerze' is van een technische opgave (voor het realiseren van een REV) geworden tot een (potentiële) identiteit van de streek.

Voor REV de Beerze en buiten het directe gebied rond het sleutelproject De Kleine Beerze lijkt de publieke aandacht veel minder groot te zijn geweest.

Ook op landelijk niveau heeft het project aandacht getrokken, met name onder 'vakgenoten' (ontwerpers, landschap-sarchitecten, RO, de 'waterwereld'). Belangrijk hierin was uiteraard het 'gewicht' van de gerenommeerde EO Wijers-prijsvraag. Vooral in vakbladen is aandacht besteed aan de prijsvraag. Tineke Klitsie vond dat de EO Wijers Stichting op landelijk niveau meer had kunnen doen rond publiciteit, zodat de bekendheid en de spin off van het project groter hadden kunnen zijn: *"Ik vind nazorg en publiciteit een*

taak van de EO Wijers Stichting. Die hebben ze laten liggen. Het project zou zo goed gepresenteerd moeten worden dat minister Cramer zegt: 'Daar moet ik heen, dat wil ik zien.' Het zou veel meer effect hebben kunnen sorteren."

2. De indruk bestaat dat resultaten langzaam doorsijpelen in de gangbare praktijk

Binnen het kader van dit onderzoek is moeilijk aan te geven in hoeverre de resultaten van de prijsvraag doorwerken binnen de gangbare werkpraktijk van de verschillende organisaties. Ine van der Gaarden zegt weinig van de prijsvraagpak in de dagelijkse praktijk terug te zien, maar beseft ook dat zoiets veel tijd kost: *"Treinen lopen nu eenmaal langzaam."*

De gemeente Oirschot en Waterschap De Dommel geven aan dat de ideeën van de Grontmij gedeeltelijk doorwerken in hun eigen organisatie. Wethouder Van de Loo zegt: *"In onze gemeente heeft het wel doorwerking. Voor een vergelijkbaar project hebben we de Grontmij gevraagd of ze op dezelfde manier te werk willen gaan. In essentie gaat het dan om twee dingen: de manier waarop ze het gebied erbij betrekken, en om het idee dat ieder gebied zijn eigen broek moet ophouden."*

Ook binnen het waterschap is er aandacht en steun voor de

nieuwe benadering, waarbij volgens Janssen vooral de algemene principes van belang zijn: gebiedsontwikkeling, het optimaal vasthouden van water en participatie. Boland stelt daarnaast dat er binnen het waterschap ook mensen zijn die minder enthousiast zijn over het plan en de verschuiving richting gebiedsontwikkeling. Boland: *"Dat heeft te maken met de breedte van de opgave: hoe breder, hoe trager. Het waterschap moet dan met veel partijen samenwerken, terwijl ze van de provincie de opdracht heeft gekregen om binnen een bepaalde periode bepaalde waterdoelen te realiseren. Dat kan botsen."*

Respondenten zeggen geen zicht te hebben op de mate waarin de REV-visie en het gedachtegoed van de prijsvraag binnen de werkwijze van de (ambtelijke) provinciale organisatie heeft doorgewerkt.

3. Risico bestaat dat de aandacht voor het concrete ontwerp voor De Kleine Beerze de algemene ontwerpprincipes 'overschaduw'

In de communicatie en de interactieve, enthousiasmerende manier van planvorming van het Grontmij-team is veel aandacht uitgegaan naar het 'tastbare' resultaat van de prijsvraag, het concrete ontwerp voor De Kleine Beerze. Ondermeer Boland stelt dat daardoor – zeker bij mensen die op enige afstand van het project hebben gestaan – onte-

recht het beeld is ontstaan dat de essentie van het Grontmij-ontwerp niet de ontwerpprincipes zijn (gebiedsontwikkeling, participatie, vasthouden van water), maar het resultaat daarvan: het aanleggen van afvoerloze laagtes en een moeras in het Molenbroek.

4. Visie voor de gehele REV wordt niet (h)erkend

De EO Wijersprijsvraag was niet alleen gericht op de uitwerking van een ontwerp voor een concreet sleutelproject (De Kleine Beerze) maar in eerste instantie vooral op de visieontwikkeling voor de gehele REV binnen de grenzen van het stroomgebied van de Beerze. Met name vanuit de EO Wijers Stichting en de provincie (i.c. de begeleidingsgroep) wordt gewezen op de totale REV-visie, als belangrijk resultaat van de prijsvraag. De uitwerking van het sleutelproject De Kleine Beerze was vooral bedoeld als ondersteuning en praktijkuitwerking van die visie en de ontwerpprincipes. Zoals hierboven al gesteld heeft de uitwerking van het sleutelproject De Kleine Beerze veel meer de aandacht opgeëist dan de ontwerpprincipes. De stroomgebiedsvisie voor de REV is voor een belangrijk deel uit beeld verdwenen. Dit blijkt ondermeer uit de volgende zaken:

- De uitvoeringsvoorbereidingen die aan het eind van het prijsvraagtraject zijn getroffen (intentieverklaring, vaandeldrager, extra geld), hebben alleen betrekking op de

uitvoering van het sleutelproject De Kleine Beerze;

- In het voorjaar van 2008 zijn de provincie en DLG gestart met het opstellen van een toekomstperspectief voor de REV van Belgische grens tot aan de monding in de Dommel, waarin de resultaten van de ontwerprijsvraag worden meegenomen. Met andere woorden: de Grontmij-visie voor het gehele stroomgebied van de Beerze, die in de ideeënfase is ontwikkeld en die in de uitwerkingsfase voor De Kleine Beerze is doorgewerkt in een uitvoeringsgericht ontwerp, wordt op stroomgebiedsniveau niet als zodanig erkend. Wethouder Ted van de Loo zegt daarover: *“Inderdaad was het de bedoeling dat de visie voor de hele REV zou gaan gelden. Of dat ook wordt opgepakt weet ik niet. Door het waterschap wel. Door andere gemeenten niet. Het is natuurlijk ook niet zo vreemd dat het niet leeft in een gemeente als Vught. Die hebben niks met het sleutelproject te maken.”*

In de interviews blijft het REV-deel van de prijsvraag nagevoel buiten beeld; voor de betrokkenen is het onduidelijk wat er met de REV-visie van de Grontmij gebeurt en is er onduidelijkheid over het geografische taakveld van de recentelijk opgezette uitvoeringsorganisatie. Hans Schep en in mindere mate ook Noud Janssen en Theo Coppens geven aan dat een uitvoeringsstrategie (en

een bijbehorende bestuurlijke trekker) voor de gehele REV voornamelijk ontbreekt – terwijl dat juist nodig is om deelprojecten – zoals De Kleine Beerze - te kunnen uitvoeren. Hans Schep: *“Als je de ideeën van de Grontmij wilt realiseren heb je een strategie nodig voor de hele REV: wat kunnen we nu al doen, waar moeten we beginnen? Hoe kunnen we lopende projecten zo vormgeven dat ze later passen binnen de visie? Dat ontbreekt nu helemaal. Nu is de provincie vaandeldrager voor een geïsoleerd project in het midden van het stroomgebied [...] Maar om de REV in zijn geheel te realiseren zou het het beste zijn om een bestuurlijke REV-stuurgroep in het leven te roepen.”*

Janssen: *“Aan het begin van het proces was al onduidelijk wie de opdrachtgever of verantwoordelijke voor de hele REV was. Als je het over de implementatie van de visie hebt, moet je redeneren vanuit het hele systeem en de maatregelen en projecten uitvoeren waar dat kan. Er is een uitvoeringsstrategie nodig voor de hele REV. Wat daarvoor nodig is, is een bestuurlijke stuurgroep met een onafhankelijke voorzitter. In die stuurgroep moeten alle betrokkenen zitten: alle gemeenten, waterschap, Brabants Landschap en de landbouw; en natuurlijk de provincie. [...] Het is goed dat Jan Buys is aangesteld, maar er had daarbij ook meteen naar een bestuurlijke invulling gezocht moeten worden.”*

4.4.3 Succes- en faalfactoren

Succesfactoren

Succesfactor 1: Communicatie heeft effect gesorteerd

De ‘grootse’ aanpak van de communicatie over de (tussen) resultaten, de persaandacht door het aanzien van de EO Wijers Stichting en de creatieve en verfrissende communicatieve aanpak van de Grontmij als uitvoerder tijdens de uitwerkingsfase hebben sterk bijgedragen aan het meer laten leven van De Kleine Beerze bij de inwoners van het gebied (lokaal-regionaal).

Faalfactoren

Faalfactor 1: In de communicatie is (te) veel aandacht besteed aan het uiteindelijke ontwerp voor en de uitvoering van het Kleine Beerze project

Bij de oplevering van de tweede fase is (te) veel aandacht uitgegaan naar de uitvoeringspotentie van het Grontmij-ontwerp. Er is zelfs een beeld ontstaan dat het ontwerpresultaat van de tweede fase van de prijsvraag een uitvoeringsgereed plan betrof. Daardoor zijn de algemene ontwerpprincipes en de ontwikkelde visie voor de REV als geheel uit beeld verdwenen.

Faalfactor 2: Het opdrachtgeverschap voor de gehele REV is in het prijsvraagtraject maar ten dele gearticuleerd

In de voorbereidingsfase van de prijsvraag is besloten de ontwerpopdracht geografisch uit te breiden tot de REV binnen de grenzen van het stroomgebied van de Beerze (aanvankelijk was het idee een ontwerpopdracht te vinden binnen het werkgebied van de reconstructiecommissie Beerze Reusel).

Het meervoudige professionele opdrachtgeverschap lag tot dan toe bij de reconstructiecommissie Beerze Reusel, die daarin ondersteund werd door de Bestuurlijke Werkgroep De Beerze, die feitelijk een sub-commissie van de reconstructiecommissie was. Aan deze Bestuurlijke Werkgroep zijn in de ideeënfase de andere REV-gemeenten uit het Beerze-dal toegevoegd. Maar dat is pas gebeurd nádat het besluit tot deelname aan de EO Wijersprijsvraag was genomen, nádat was besloten het prijsvraaggebied te verbreden tot de gehele REV en nádat de prijsvraagopdracht was geformuleerd; de overige Beerze-gemeenten waren als opdrachtgever daardoor minder actief betrokken bij het voortraject van de prijsvraag. Belangrijker echter nog is het feit dat deze verbrede Bestuurlijke Werkgroep in de praktijk onvoldoende bleek te functioneren. De reorganisatie van deze werkgroep duurde lang en de ondersteuning door DLG was gebrekkig. Daardoor was de communicatie tijdens

de prijsvraag over de stand van zaken richting de andere Beerze-gemeenten (en andere reconstructiecommissies) noodgedwongen erg beperkt.

A decorative graphic featuring two hands, one at the top left and one at the bottom right, rendered in a textured orange-brown color. A white dotted line arches between the hands, connecting them. The background is a solid blue color.

5

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Terugkijkend op de zevende EO Wijersprijsvraag voor de Beerze kan geconstateerd worden dat de verwachtingen ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit en integraliteit zijn gehaald: het winnende ontwerp is integraler en breder van opzet en biedt veel kwaliteit. De betrokken partijen zijn over het algemeen positief over het prijsvraagontwerp voor het sleutelproject De Kleine Beerze en over de wijze waarop alle partijen in het gebied daarbij zijn betrokken. Wat betreft de uitvoerbaarheid bestaat een tweeledig beeld. Enerzijds is de potentie voor uitvoering vergroot door vanaf het begin af aan het meervoudig professioneel opdrachtgeverschap voorop te stellen, door het feit dat er een bestuurlijke vaandeldrager is (Rüpp), door de beschikbaarheid van extra middelen én (geld voor) een duo projectleider voor de uitvoering. Anderzijds heeft de onduidelijke informatie voor en na de prijsuitreiking over de uitvoering van het sleutelproject en hoe deze zich verhoudt tot de (nog op te stellen) provinciale visie op de gehele REV tot veel onzekerheid en vragen geleid bij de (betrokken) gebiedspartijen. De gehanteerde onderzoeks aanpak, een focus op een beperkt aantal interviews met direct betrokkenen, heeft tot gevolg gehad dat er over de 'uitstraling' van de prijsvraag naar de gangbare werkpraktijk minder duidelijke conclusies zijn te trekken. Het prestige van de EO Wijers prijsvraag en de gevolgde aanpak van de Grontmij

heeft De Kleine Beerze in ieder geval doen leven bij de mensen in het gebied.

In §5.1 worden per criterium de overall conclusies weer gegeven. Deze conclusies vergroten het inzicht in de (beoogde) meerwaarde van de gevolgde aanpak voor het realiseren van uitvoerbare plannen. In §5.2 zijn aanbevelingen geformuleerd.

5.1 Conclusies

5.1.1 Ruimtelijke kwaliteit

De geïnterviewde betrokken partijen zijn over het algemeen positief over het prijsvraagontwerp voor het sleutelproject De Kleine Beerze en over de wijze waarop alle partijen in het gebied bij het tot stand komen daarvan zijn betrokken. Vanuit dit perspectief zijn de verwachtingen ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit gehaald.

1. Niet de ontwerpende benadering of de gedegen landschappelijke analyse, maar de gerealiseerde ruimte voor vrijdenken en ruimte voor een inhoudelijke en geografische verbreding van de opgave blijkt van doorslaggevende betekenis voor de waardering van de kwaliteit van het eindresultaat.

-
2. De bewust gezochte interactie met de streek, de professionele en creatieve organisatie van die interactie en het betrekken van alle relevante partijen heeft gezorgd voor een groot gevoel van eigendom van het ontwerp. Men waardeert de ruimtelijke kwaliteit (want het is 'onze' kwaliteit) daarmee ook hoog.

5.1.2 Integraliteit

Inhoudelijk

De reconstructiecommissie, het projectteam prijsvraag Beerze Reusel en de EO Wijers Stichting zijn erin geslaagd de REV-opgave op te tillen naar een integrale opgave voor gebiedsontwikkeling.

-
1. Dit is een resultaat van de steeds verder uitkristalliserende opdrachtformulering in de competitieve aanloop naar de prijsvraagnominatie (de voorbereidingsfase).
 2. Het enthousiasme en de creativiteit van het Grontmij-team zijn doorslaggevend geweest om op gebiedsniveau bij veel partijen 'vastgeroeste' kaders los te waken. In de gekozen oplossingsrichting zijn de grenzen van de sectorale beleidskaders vergaand verkend en is een inhoudelijke en geografische verbreding gerealiseerd.

Organisatorisch

In de aanloop van deze uitvoeringsgerichte prijsvraag is aan de prijsvraagvoorwaarde van voorbeeldig professioneel opdrachtgeverschap goed invulling gegeven. Deze helderheid is echter in de tweede fase van het proces verdwenen met het verschuiven van het opdrachtgeverschap. Ook ontstond er onduidelijkheid over de organisatie van de aanpak van het vervolg na de prijsuitreiking. Kortom de organisatorische integraliteit laat vooral voor de overgang van de uitwerkingsfase van de prijsvraag naar de uitvoering te wensen over. De volgende factoren verklaren waarom het proces toch nog behoorlijk is verlopen.

1. Naast de goed op elkaar ingespeelde gebiedspartijen, het brede bestuurlijke netwerk en de doorpakkende reconstructiecommissie die al een breed gedragen uitvoeringsorganisatie op de been had (streekhuis), lijkt ook het reeds bestaande enthousiasme in de streek voor het eigen gebied van groot belang te zijn voor het geboekte resultaat.
2. De Grontmij heeft laten zien dat een uitvoerder die in de huid van de streek kan kruipen, van wezenlijk belang is om bestaande tegenstellingen bij elkaar te brengen in plaats van uit te vergroten.
3. Er is gebleken dat de juiste personen (o.m. Frank van der Steen als provinciaal projectleider, Sjef Jonkers als

het 'gezicht' van de reconstructie en Bas Verbruggen als onafhankelijk procesbegeleider) op de juiste plaats en de tijd die ze gelegitimeerd konden vrijmaken van grote betekenis is geweest voor het goed verlopen van het proces.

5.1.3 Uitvoerbaarheid

Het prijsvraagtraject heeft bestuurlijk draagvlak, beleidsmatige borging en extra financiering opgeleverd en op die manier de uitvoeringspotentie vergroot. Toch is er na de prijsvraaguitreiking ook veel onrust ontstaan over het 'hoe en wat' van de daadwerkelijke uitvoering. Iets dat de uitvoering belemmert of op zijn minst vertraagt.

1. Na de prijsuitreiking van de uitwerkingsfase was onduidelijk welke partijen welke taken en verantwoordelijkheden hadden. Vooral de onduidelijkheid over de rol en verantwoordelijkheid van de provincie en de reconstructiecommissie bij de uitvoering van het sleutelproject De Kleine Beerze en de REV als geheel valt daarbij op.
2. Na de prijsuitreiking van de tweede fase ontstond onduidelijkheid over de status van het Grontmij-ontwerp en over de Grontmijvisie op de REV als geheel.
3. De relatief lange radiostilte rond de beoordelingsfase, die onlosmakelijk verbonden is met de prijsvraagvorm, had een bevreemdend effect.

Er is veel aandacht geweest voor het creëren van draagvlak voor het ontwerp van het sleutelproject. Dit heeft niet alleen voor grote betrokkenheid geleid, maar ook hoge verwachtingen bij betrokkenen geschapen.

1. De inschatting dat draagvlak voor het ontwerp ook draagvlak voor de uitvoering betekent is echter een verkeerde geweest. De vraag is of op voorhand niet enthousiaste belanghebbenden voldoende zijn gemobiliseerd. Veel voorkomend scenario is dat vooral die partijen enthousiast zijn die al vanaf het begin hebben opengestaan voor nieuwe ideeën (dit is hier overigens niet onderzocht).
2. Het eindontwerp is door tijdgebrek en het competitieve karakter van de prijsvraag niet meer voorgelegd aan alle relevante partijen en naar de uitvoeringsfase verschoven.
3. Door de communicatie over het Grontmij ontwerp na de prijsuitreiking is een beeld ontstaan dat het een zo goed als uitvoeringsgereed plan betrof. Dit is vooral bij die partijen (boeren) met gronden binnen de contouren van het ontwerp verkeerd gevallen.

5.1.4 Uitstraling

Binnen de beperkingen van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de publicitaire aandacht door de prestigieuze EO Wijersprijsvraag en de in het prijsvraag traject gezochte interactie met de streek het plan voor De Kleine Beerze meer is gaan leven.

1. Het lijkt erop dat de aandacht voor gebiedsontwikkeling als opgave in de gangbare praktijk aan het doorsijpelen is. In de communicatie over het prijsvraagtraject is echter de gekozen oplossingsrichting voor het sleutelproject centraal komen te staan. Communicatie en publicatie over de eerste fase van de prijsvraag ontbrak. Ook de EO Wijers Stichting nam deze rol niet op zich. Hierdoor worden de visie en de onderliggende ontwerpprincipes voor de gehele REV, in feite de kern van de Grontmij-aanpak uit de eerste fase van de prijsvraag, op stroomgebiedniveau niet herkend.
 2. Bij een prijsvraag gericht op uitvoering is het zaak vanaf het begin die partijen erbij te betrekken die probleemhouder zijn. Het feit dat gekozen is voor het geografisch oprekken van de opgave buiten de invloedssfeer van de reconstructiecommissie Beerze Reusel, de opdrachtgever van de prijsvraag, heeft op zijn minst voor onbegrip gezorgd bij andere partijen in het gebied binnen de invloedssfeer van de hele REV-opgave.
-

5.2 Aanbevelingen

Met de zevende EO Wijersprijsvraag heeft de provincie Noord-Brabant ingezet op vernieuwing, het overstijgen van sectorale belangen, het losweken van vastgeroeste denkpatronen en het realiseren van een ontwerp met uitvoeringspotentie. Hiermee heeft de provincie zichzelf in een zowel uitdagende als lastige positie gemanoeuvreerd.

Biedt de gevolgde prijsvraag aanpak voor De Beerze handvatten voor de provincie Noord-Brabant voor het omgaan met complexe, integrale, ruimtelijke vraagstukken elders in het landelijk gebied? Welke meerwaarde biedt het competitief ingerichte integrale planvormingsproces van de zevende EO Wijersprijsvraag voor De Beerze ten opzichte van een meer traditionele aanpak van beekherstel?

5.2.1 Complexe, integrale, ruimtelijke vraagstukken

De prijsvraag aanpak waarbij vooral de ideevorming voorop staat, zoals die van de eerste fase van zevende EO Wijersprijsvraag heeft in het geval van Beerze-Reuzel bijgedragen aan een verbreding van de REV opgave tot een integrale gebiedsopgave met vernieuwende oplossingen voor het vasthouden van water.

Aanbeveling

Overweeg deelname aan een prijsvraag als de EO Wijers-prijsvraag om de opgave voor het gebied scherp te krijgen. De competitie tussen regio's die meedingen voor de prijsvraag nominatie is behulpzaam gebleken om tot een breed gedragen scherpe formulering van de opgave te komen.

Aanbeveling

Overweeg het inzetten van een ideeën prijsvraag wanneer partijen in het gebied losgeweekt moeten worden uit hun vastgeroeste denkpatronen. Een frisse blik van buitenstaanders en vooral de beleidsruimte om over grenzen heen te kijken kunnen helpen om tot meer integrale oplossingen te komen.

Met het formuleren van de wens voor een integrale gebiedsontwikkeling in de opdracht en vrijheid bij het invullen daarvan is een eerste stap gezet naar een integrale visie (vernieuwing). Als opdrachtgever blijf je echter afhankelijk van de kwaliteit van de partijen die meedingen in de prijsvraag.

Aanbeveling

Verleidt met de opdrachtformulering die partijen deel te nemen die de creativiteit en het enthousiasme hebben om de gewenste ambities mogelijk te maken.

Aanbeveling

Bewaak als opdrachtgever tot in de fase van uitvoering (als het er van komt) de essenties van de visie. Houdt de gevonden integrale oplossingen overeind in de 'sectorale oorlog' van de uitvoering.

De Provincie Noord-Brabant en de EO Wijers Stichting zien in de prijsvraagaanpak vooral het voordeel van het nadenken over een gebiedsopgave op meerdere schaalniveaus tegelijk. Naast een inhoudelijke en geografische verbreding van de opgave leidt dat in potentie tot meer samenhangende plannen. Dit wil nog niet zeggen dat de prijsvraagaanpak de enige manier is om van complexe inrichtingsopgaven tot samenhangende plannen te komen.

Aanbeveling

Vergelijk de prijsvraagaanpak met praktijkervaringen van andere aanpakken. De korte verkenning van het gangbare beekherstel traject voor De Kleine Beerze van Waterschap de Dommel laat zien dat daar naast interactie met belang-

hebbenden ook verbreding van de opgave is gerealiseerd. Naast water en natuur bevatte de visie ook doelstellingen en randvoorwaarden op het gebied van wonen, werken en recreatief medegebruik, landschap, archeologie en cultuurhistorie en landbouw. Deze visie is door verschillende geïnterviewde partijen als realistisch, acceptabel en technisch haalbaar gekwalificeerd.

‘Vrijdenken’ en de inbreng van ontwerpende disciplines en externe expertises - de elementen die door de respondenten als essentieel voor de gerealiseerde kwaliteit van de prijsvraagontwerpen werden aangemerkt - kan ook op andere manieren worden georganiseerd, bijvoorbeeld via ontwerpateliers, kleinschaliger (besloten) competities of het inschakelen van een creatief ontwerp bureau. Daarbij is steeds van belang om de beoogde doelen en verwachtingen af te wegen tegen de kosten, inspanningen, doorlooptijd en (organisatorische) risico's. Een prijsvraag – zeker een prestigieuze prijsvraag als de EO Wijersprijsvraag – biedt veel kansen (communicatie, uitstraling, niveau van de inzendingen), maar vraagt ook veel (personele) inzet.

5.2.2 Organisatorische integraliteit als uitgangspunt

Een prijsvraag goed organiseren kost tijd en geld. Wel is gebleken is dat om mee te kunnen dingen voor de prijsvraagnominatie een stevige basis voor het meervoudig

professioneel opdrachtgeverschap helpt. Ook het aanwezig zijn van een concrete opgave en bij voorkeur het afwezig zijn van recente planvormingstrajecten vergroten de kansen op succes. Veel externe moeilijk te beïnvloeden omstandigheden blijken van belang geweest voor het beleefde succes van het prijsvraagtraject. De juiste mensen op de juiste plek, hun betrokkenheid en de beschikbaar (gestelde) tijd, de trots op de eigen streek bij de inwoners, de creativiteit en het enthousiasme van de uitvoerder blijken (bijna onmogelijke op voorhand te organiseren) voorwaarden voor een goed procesverloop.

Aanbeveling

Zorg voor een voortdurende herijking en heldere afstemming met betrokken opdrachtgevende partijen tijdens het prijsvraagproces. Een tijdige en heldere informatievoorziening naar alle betrokkenen (bestuurders, ambtenaren, inwoners en grondeigenaren) gedurende het proces is van groot belang als de uitvoeringsambities groot zijn.

Aanbeveling

Zorg voor continuïteit in de samenstelling van de opdrachtgeversgroep die de kar trekt en helderheid over wie welke rol heeft.

- Maak inzichtelijk wie en waarom in welke fase van de prijsvraag het opdrachtgeverschap heeft;
- Beschrijf de taak en verantwoordelijkheid van de (streek)jury;
- Zorg voor een verantwoordelijke bestuurlijke trekker / vaandeldrager voor het geheel;
- Maak de positie van de provincie als beleidsontwikkelaar en eindverantwoordelijke voor uitvoering van projecten in het landelijk gebied heel duidelijk.

5.2.3 Uitvoerbaarheid als doel

De prijsvraagpak zoals die van de zevende EO Wijers-prijsvraag, waarbij naast ideevorming ook een uitvoeringsgericht ontwerp wordt gerealiseerd, biedt perspectief voor het vasthouden van de (vernieuwende) ideeën naar een mogelijke uitvoering toe. De media-aandacht die een prestigieuze prijsvraag als de EO Wijers genereert maakt het ook aantrekkelijk voor bestuurders om zich eraan te verbinden. Een prijsvraag met uitvoeringsambitie dwingt de prijsvraagdeelnemers naast het vrij denken ook om partijen op één lijn te krijgen. Een uitvoeringsgericht ontwerp is echter niet hetzelfde als een uitvoeringsgereed plan.

Aanbeveling

Wanneer de uitvoeringsambities in het prijsvraagtraject voorop staan dan is het zaak alle relevante gebiedspartijen alsmede de bestaande (sectorale) beleidskaders bij het proces te betrekken. Dit kan botsen met het prijsvraagkarakter, waar vrijdenken, inspireren en het overstijgen van sectorale belangen voorop staat.

Aanbeveling

Bedenk van tevoren goed hoe je gaat communiceren over het resultaat van het prijsvraagtraject. Belangrijk kenmerk van een prijsvraag is dat je als opdrachtgever beperkte invloed op het eindresultaat hebt. Maak van tevoren bijvoorbeeld duidelijk dat de winnende prijsvraaginzending vooral een inspiratiebron is voor verder planvorming. Maak ook duidelijk wie en wanneer besluiten neemt over de betekenis van het winnende prijsvraagontwerp voor de verdere planvorming.

In reguliere projecten, zoals het beekherstelproject voor De Kleine Beerze, gaat planvorming gelijk op met de grondverwerving voor de uitvoering. Belangrijk voordeel is dat wanneer de uitvoering in zicht komt al snel eerste concrete stappen gezet kunnen worden. Binnen de prijsvraag waarbij juist over de sectorale belangen heen is gewerkt blijkt

grondaankoop een lastig dilemma. Het beoordelen van het winnende uitvoeringsgerichte prijsvraagontwerp als richtsnoer voor daadwerkelijke uitvoering kan pas achteraf.

Aanbeveling

Een uitvoeringsgericht ontwerp staat sterker als ook de kaders voor uitvoering daarvan geschetst worden. De creativiteit en ruimte om vrij te denken die nodig is geweest voor het maken van het integrale ontwerp zal ook gemobiliseerd moeten worden om tot een uitvoerbaar plan te komen. Dit zou eigenlijk een expliciet onderdeel moeten zijn van de uitvoeringsfase.

Participatie ten behoeve van planverrijking en/of ten behoeve van draagvlak

Het is goed te beseffen dat er een potentieel verschil bestaat tussen de manier waarop ontwerpers en de manier waarop bestuurders kijken naar participatie. Ontwerpers zien participatie vooral als middel om een betere/mooiere visie te krijgen (nadruk op verrijking). Bestuurders zien echter participatie vooral als middel voor het vergroten van de uitvoerbaarheid (nadruk op draagvlak). Dit leidt mogelijk tot andere keuzes over wie je wel/niet bij het proces betreft. In de eerste visie vooral de mensen met leuke ideeën, in de tweede visie vooral de mensen met macht/invloed die je nodig hebt om het plan uit te voeren of die hindermacht kunnen mobiliseren om plannen tegen te houden.

Een dergelijk onderscheid is ook terug te vinden in de reacties die we kregen van onze respondenten. Er blijkt een onderscheid te maken in de manier waarop respondenten naar het prijsvraagtraject kijken. De gehanteerde referentiekaders (ofwel discoursen) zijn van invloed geweest op wat de respondenten over het proces verteld hebben c.q. welke onderdelen zij daarin belangrijk vonden.

De prijsvraag als uniek creatief project

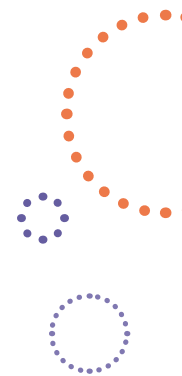
Deze respondenten zijn vanaf het begin nauw betrokken geweest bij de vormgeving van de prijsvraag. In de gesprekken is er veel

aandacht voor de voorbereidingsfase, waarin de articulatie van het opdrachtgeverschap en de opdracht belangrijke aspecten zijn, alsmede het zoeken naar een werkbare vorm voor de prijsvraag. De 'uitvinding van de prijsvraagformule' is – naast het concrete ontwerpresultaat - een belangrijk resultaat van het prijsvraagtraject. Deze respondenten benadrukken ook de succesvolle afronding van het project in een intentieverklaring, opname in Mooi Brabant en een bestuurlijke vaandeldrager. In deze visie is het opdrachtgeverschap en de samenwerking tijdens het project gegroeid en verstevigd.

De prijsvraag als onderdeel van c.q. alternatief voor lopende planvormingsprocessen

Deze respondenten zijn over het algemeen pas later actief geworden in het prijsvraagtraject, bijvoorbeeld omdat ze werden uitgenodigd als lid van de streekjury (en/of omdat ze een vertrekkende betrokkene opvolgden). De voorbereidingsfase is bij hen grotendeels buiten beeld gebleven; het proces start voor hen eigenlijk pas goed als de 13 inzendingen binnen zijn. Deze mensen zijn in meerderheid ook al langer bij lopende (REV-)projecten in het gebied betrokken. Het zoeken naar een goede prijsvraagformule wordt in deze gesprekken niet genoemd als resultaat; het wordt meer gezien als gegeven. De prijsvraag wordt door hen in eerste instantie als instrument gezien om tot een goed uitvoeringsgericht plan te komen en om eens een keer op een andere, frisse manier

naar het gebied te kijken; als alternatief voor de gangbare planvorming. In deze gesprekken wordt bijvoorbeeld vaak gerefereerd aan het eerdere ontwerp voor De Kleine Beerze. Deze respondenten beoordelen de prijsvraag meer op uitvoerbaarheid, uitvoeringsorganisatie, passend in het beleid etc. In de gesprekken gaat het met name over de inhoud en de procesmatige aanpak van het Grontmij-ontwerp. Extreem gesteld: de prijsvraag is het Grontmij-ontwerp voor De Kleine Beerze.

5.2.4 Ruimtelijke kwaliteit als streven

Niet de ontwerpende benadering of de gedegen landschappelijke analyse, maar de gerealiseerde ruimte voor vrijdenken en de ruimte voor een inhoudelijke en geografische verbreding van de opgave blijkt van doorslaggevende betekenis voor de waardering van de kwaliteit van het eindresultaat. De bewust gezochte interactie met de streek, de professionele en creatieve organisatie van die interactie en het betrekken van alle relevante partijen heeft gezorgd voor een groot gevoel van eigendom van het ontwerp. Men waardeert de ruimtelijke kwaliteit (want het is onze kwaliteit) daarmee ook hoog. Wat kan provincie in een eventueel volgend geval doen om de juiste condities hiervoor te creëren.

Aanbeveling

Ruimtelijke kwaliteit is niet iets dat je op voorhand kunt aanwijzen of benoemen. Zorg ervoor dat je alle relevantie partijen meeneemt in het proces. En neem de inbreng van al die partijen zeer serieus.

Als je ruimtelijke kwaliteit wilt realiseren door vernieuwing dan biedt de prijsvraagpak waarbij competitie en ruimte creëren voor vrij denken centraal staat goede perspectieven. Een prijsvraagpak is echter niet de enige

benadering om ruimtelijke kwaliteit te genereren. Wanneer je ruimtelijke kwaliteit beschouwt als beleefd door de deelnemers aan het planproces dan biedt een zorgvuldig interactief planvormingstraject zonder competitie element en binnen de bestaande beleidskaders ook zeer goede kansen voor het realiseren van ruimtelijke kwaliteit. Na het reguliere planproces voor beekherstel in De Kleine Beerze van Waterschap de Dommel, waar ook veel aandacht was voor interactie met de streek, was men zeer te spreken over het uiteindelijke plan.

Aanbeveling

Bedenk op voorhand goed wat je wilt bereiken met de prijsvraag. Wanneer ruimtelijke kwaliteit en bijvoorbeeld niet vernieuwing het hoogste doel is, is het zaak nog eens goed te overwegen of de prijsvraag de juiste werkwijze is om dat doel te bereiken.

5.2.5 Uitstraling van het gebied vergroten

Het aanzien, de status en de persaandacht door de betrokkenheid van een prijsvraagorganisator als de EO Wijers Stichting helpen de bekendheid op regionaal en landelijk niveau te vergroten. Het stellen van de voorwaarde voor vergaande interactie met de streek om tot een ontwerp te komen heeft zeker bijdragen aan het lokaal en regionaal

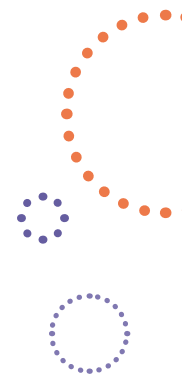
op de kaart zetten van het prijsvraaggebied. De overgang van prijsvraag naar regulier plantraject waarbij de daadwerkelijke uitvoering vorm moet krijgen blijkt lastig. Wat ga je nu als resultaat beschouwen voor je opvolgende reguliere plantraject?

Aanbeveling

Het is zaak heel helder te communiceren over wat de essentie is van de winnende prijsvraaginzending die je wilt meenemen in het maken van uitvoeringsgerichte plannen. Dat kan namelijk variëren van ontwerpprincipes (inhoudelijk en procesmatig) tot fysiek-ruimtelijke ontwerpoplossingen.

De Groote Beerze in het Westelbeers Broek (foto: Karel Tomei)

BRONNEN

Zevende EO Wijers Prijsvraag REV De Beerze

Voor de beschrijving en analyse van het zevende EO Wijersprijsvraag voor de Robuuste Ecologische Verbinding de Beerze is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

Begeleidingsgroep Evaluatie EO Wijersprijsvraag De Beerze. Schriftelijke aanvullingen op eerste en tweede concept van evaluatierapport (Uitwerkingsrichting; 20 maart 2008 en Notitie en commentaar van 10 juli 2008). Zie bijlage 1 voor samenstelling Begeleidingsgroep.

EO Wijers Stichting (2005), De EO Wijers Stichting Prijsvraag 2006. Een nieuwe richting. Prijsvraagkrant. Utrecht.

EO Wijers Stichting (2006), ...Tegen de stroom in en met de stroom mee... Juryrapport IJmeer | Beerze Reusel. De eerste fase van de zevende prijsvraag van de EO Wijers Stichting. Utrecht.

EO Wijers Stichting (2006), Aanbevelingen en keuzes voor de EO Wijers Stichting / Zonder Belangen – Evaluatie 7e EO Wijersprijsvraag fase 1. Interne (niet gepubliceerde) evaluatie van de 1e fase van de 7e EO Wijers Prijsvraag. Opgesteld door het Bureau van de EO Wijers Stichting. November 2006.

EO Wijers Stichting & Provincie Noord-Brabant (2007), Prijsvraag resulteert in contrastrijk landschap met veenmoeras in Brabant. Gezamenlijk persbericht, september 2007.

Hagens, J. (2008), Evaluatie ontwerpende rol provincie Noord-Brabant, casus Beerze. Buiten, bureau voor economie en omgeving. Versie 15 februari 2008.

Intentieverklaring 'De Kleine Beerze', 13 juni 2007. Ondertekend door de gemeenten Eersel en Oirschot, waterschap De Dommel, de provincie Noord-Brabant en Sjef Jonkers.

Bleumink, H. en J. Kruit (2008), Interviews Evaluatie EO Wijersprijsvraag De Beerze, januari - februari 2008. (zie bijlage 1)

Lodewijks, R. (2007), 'Groot durven denken bij beheer Brabants landschap'. Jubilerend Brabants landschap speelt in op verandering platteland. Interview met Jan Baan, directeur van Brabants Landschap. In: Brabants Dagblad, 1 november 2007.

Ozinga, H., M. Blijerveld & B. van Overmeeren (2007), Prijsvragen - Een effectief beleidsinstrument? Symbio6, Voorburg, 44 pag.

Provincie Noord-Brabant (2007), In stroomversnelling! Juryrapport Beerze Reusel. De tweede fase van de zevende prijsvraag van de EO Wijers Stichting. Den Bosch.

Provincie Noord-Brabant (2007), De toekomst van het Beerzedal. Inzendingen voor de zevende EO Wijers Prijsvraag. Expositieboekje 2007. Den Bosch.

Reconstructiecommissie Beerze Reusel (2005), Ideeënprijsvraag Beerze Reusel. Robuuste ecologische verbinding langs de Beerze. EO Wijersprijsvraag 2006. In samenwerking met Streekhuis Beerze Reusel, Provincie Noord-Brabant en de EO Wijers Stichting. Dit document bevat de prijsvraagopgave voor de 1e fase van de prijsvraag (ideeënprijsvraag).

Spanjers, K. (2008), 'Provincie vertelt niks over de Kleine Beerze'. In: **Brabant Dagblad**, 14 februari 2008.

Steen, F. van der. (2007), Opdrachtgevers Beerze Reusel winnen de zevende. Impressie van de ontwikkeling van de 'prijsvraagwaardigheid' van de regio Beerze Reusel. In: **EO Wijers Stichting, 2007. Verslag 4e Werkconferentie 10 december 2007** (ten behoeve van de voorbereiding van de achtste EO Wijersprijsvraag).

Streekhuis Beerze Reusel (2006), Nieuwsbrief Special. EO Wijers Stichting Prijsvraag levert briljantjes voor Beerzedal. Nieuwsbrief november 2006. Hilvarenbeek.

Gangbare aanpak beekherstel Kleine Beerze

Voor de beschrijving van de gangbare waterschapsaanpak voor beekherstel in de Kleine Beerze is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

Boland, D. (2005), Beekherstel Kleine Beerze; projectopdracht. Boxtel: Waterschap de Dommel.

Boland, D. (2008), Interview januari 2008. Projectleider waterschap De Dommel / Kleine Beerze.

Jacobs, M. (2005), Belevingsonderzoek Kleine Beerze - voorlopig tussenrapport. 25 september 2005. Alterra, Wageningen.

Jacobs, M en J. Donders (2007), Leerrapport WaterTekens, Casus Kleine Beerze. Verslag van belevingsonderzoek en planproces. Februari 2007. Alterra, Wageningen.

Olthof, J. en D. Besselink (2006), Een Robuuste Kleine Beerze, Deel 1: Visie. DHV Adviesgroep Water, Natuur en Ruimte, Amersfoort. Rapportnr. MD-WR20050811. In opdracht van Waterschap De Dommel.

Geraadpleegde websites

www.debeerze.nl
www.dommel.nl
www.eowijers.nl
www.ontwerpwedstrijden.nl
www.streekhuis.nl
www.watertekens.nl/resultaten (gedateerd 20 juni 2006).

BIJLAGE I

Respondenten en begeleidingsgroep

Respondenten

Theo Coppens (geïnterviewd op 080208)
Paardenhouder (ex-varkensboer).

Sjef Jonkers (geïnterviewd op 080308)
Voorzitter Reconstructiecommissie Beerze Reusel

Annelies Schoenmakers (geïnterviewd op 080308)
Secretaris Reconstructiecommissie Beerze Reusel
Gebiedscoördinator Beerze Reusel.

Noud Janssen (geïnterviewd op 080131)
Voorzitter Bestuurlijke Werkgroep de Beerze
Lid Dagelijks Bestuur Waterschap De Dommel

Hans Schep (geïnterviewd op 080131)
Districtsbeheerder west & midden, Brabants Landschap

Tineke Klitsie (geïnterviewd op 080130)
Directielid directie ROH, provincie Noord-Brabant

Ted van de Loo (geïnterviewd op 080128)
Wethouder Gemeente Oirschot

Karin Bakker (geïnterviewd op 080128)
Gemeente Oirschot
SRE

Ine van der Gaarden (geïnterviewd op 080125)
Vrijwilliger IVN Eindhoven – Vessem

Dick Boland (geïnterviewd op 080115)
Projectleider Grote en Kleine Beerze, Waterschap De Dommel

Rien van den Berg (geïnterviewd op 080129)
Het Bureau, EO Wijers Stichting

Dienke van der Werf (geïnterviewd op 080129)
Het Bureau, EO Wijers Stichting

Begeleidingsgroep

Dienke van der Werf
Het Bureau, EO Wijers Stichting

Annelies Schoenmakers
Secretaris Reconstructiecommissie Beerze Reusel
Gebiedscoördinator Beerze Reusel

Frank van der Steen
Projectleider prijsvraag Beerze Reusel, provincie Noord-Brabant

Marion Greidanus
Adviseur ontwerpen & landschap, provincie Noord-Brabant

BIJLAGE II

Gespreksthema's interviews

Opmerking vooraf

Onderstaande vragenlijst is als voorbereiding en checklist gebruikt bij het afnemen van de interviews. In de praktijk zijn in de interviews niet alle vragen stuk voor stuk gesteld; dat is bij open interviews niet mogelijk noch wenselijk, ook gezien de beschikbare tijd. In sommige interviews is veel aandacht besteed aan het planproces (§2); in andere interviews is meer aandacht besteed aan de meerwaarde (§3) en/of de succes- en faalfactoren (§4). Gemiddeld gesproken lag de nadruk in de interviews op §3 en §4. Enkele interviews zijn opgenomen. Van alle interviews is conform de projectbeschrijving een beknopt interviewverslag gemaakt, dat ter controle is voorgelegd aan de respondenten (circa 5 pagina's per interview).

1. Functie en betrokkenheid bij project

Aanscherpen referentiekader voor onszelf over de geïnterviewde.

- Vanuit welke achtergrond en op welke wijze was u betrokken bij het prijsvraagtraject?
- Bent u naast het prijsvraagtraject ook bij het voorafgaande reguliere traject betrokken geweest en/of bij andere beekherstelprojecten?

2. Kort terugkijken op het planproces (2004-2007)

- Wat is volgens u de essentie van de aanpak / het proces geweest?

Beoogde kernelementen: (ontwerpende, integrale benadering, betrokkenheid streek, competitie).

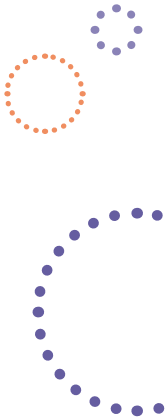
- Wat zijn de belangrijkste verschillen met 'gangbare' aanpak voor REV / beekherstel?
- Wat waren cruciale momenten in het planproces?

3. Meerwaarde

a. Ruimtelijke kwaliteit

Beweegreden om mee te dingen voor de prijsvraag was de verwachting dat de aanpak zou leiden tot extra ruimtelijke kwaliteit (plan/uitvoering).

- Meer ruimte om *vrij te denken* en de inbreng van ontwerpers vroeg in het proces zou moeten leiden tot creatievere oplossingen.
- Een *verbreding* van de vraag (inhoudelijk, geografisch) zou nieuwe en integrale (ontwerp)oplossingen moeten genereren.
- De verwachting was dat *integraler werken* en uitgaan van één samenhangend landschapssysteem leidt tot andere afwegingen en een ontwerp met meer kwaliteit.

BIJLAGE II -vervolg-

- Wat vind je van het uiteindelijke plan, hoe het eruit ziet? Probeer dat zo concreet mogelijk onder woorden te brengen.
- Waar komt dat nu door?
 - Is dat toe te schrijven aan de betrokkenheid/creativiteit van ontwerpers?
 - Is er veel ruimte geweest om vrij te denken?
 - Heeft deze ruimte om vrij te denken ook geleid tot creatieve oplossingen?
- Komt dat doordat de opgave zowel inhoudelijk als geografisch breder is geformuleerd?
 - Is er daardoor integraler gedacht? En zo ja, waarin uit zich dat dan?

Zijn er bijvoorbeeld meer belangen / sectoren (landbouw, landschap, natuur, recreatie, beleving, woningbouw, wateropgave, etc.) in samenhang behartigt dan normaal?

- Zijn er nieuwe (ontwerp)oplossingen gevonden?
- Zijn er ook kansen blijven liggen?
- Waar lagen knelpunten?
- Is er daadwerkelijk integraler gewerkt?
 - En is een samenhangend landschapssysteem leidend geweest voor het zoeken naar oplossingsrichtingen?

b. Bestuurlijk-organisatorische en inhoudelijke samenhang (integraliteit)

De EO Wijers Stichting stelde integraliteit op bestuurlijk organisatorisch vlak, vertaald in 'meervoudig professioneel opdrachtgeverschap', als belangrijke voorwaarde. De verwachting was dat de meervoudigheid van het opdrachtgeverschap zou leiden tot een betere bestuurlijke en ambtelijke afstemming (integraliteit) en dat daarmee de uitvoeringspotentie wordt vergroot.

- Hoe is het meervoudig opdrachtgeverschap vormgegeven?
 - Wat hield dat in de praktijk in?
 - Waren de partijen gelijkwaardig aan elkaar of was een partij dominant in het uitzetten van de lijnen?
 - Waren de juiste partijen vertegenwoordigd?
 - Was het uiteindelijk een goede selectie?
 - Hoe is de selectie tot stand gekomen?
 - En konden de partijen zich daar allemaal in vinden? *(En zo niet, is daar werk van gemaakt en waarom is daar niets mee gedaan?)*
 - Hoe werd de terugkoppeling naar ieders eigen achterban georganiseerd?
- Heeft dit meervoudige opdrachtgeverschap nu ook daadwerkelijk bijgedragen de uitvoeringspotentie?

c. Uitvoerbaarheid

Belangrijke aanleiding voor het project was de constatering dat er voor het eerdere ontwerp van het waterschap weinig draagvlak leek te zijn (in ieder geval wat betreft de grondverwerving). Ook in de prijsvraagopdracht heeft de EO Wijers Stichting sterk de nadruk gelegd op uitvoerbaarheid en uitvoeringskracht van het ontwerp.

Er is tijdens het prijsvraagtraject veel (publicitaire en bestuurlijke) aandacht geweest. Een belangrijke verwachting was dat de een prijsvraagtraject (en alle daarmee gepaard gaande tijd en aandacht) tot meer enthousiasme zou leiden (op bestuurlijk niveau en bij betrokkenen in de streek) en dat enthousiasme voor het plan zich zal vertalen in een hogere uitvoeringspotentie van het plan.

- Zijn de grondeigenaren in het plangebied nu bereid mee te werken aan de uitvoering?
 - o Of is het oude plan beter?
 - o Zijn er knelpunten mbt de uitvoering aan te wijzen?
 - o Zijn deze knelpunten vergelijkbaar met die van reguliere projecten?
 - o Zijn er knelpunten die specifiek te maken hebben met de gekozen aanpak (en die in een eventueel nieuw traject opgelost kunnen worden)?

- Is er bij de grondeigenaren duidelijkheid over de trekker van de uitvoering?
 - o Wie is er verantwoordelijk voor de uitvoering?
 - o Wordt deze partij geaccepteerd?
 - o Wanneer wordt het uitgevoerd?
- Zijn er voldoende middelen om het plan ook uit te voeren?
- Zijn er innovatieve manieren gekozen om mensen (anders dan in een regulier traject) te betrekken bij het plan?
 - o Zijn de mensen (niet-grondeigenaren) in de streek enthousiast over het plan?
 - o In hoeverre is dat van belang (gebleken of zal dat zijn) voor de uitvoerbaarheid van het plan?

d. Uitstraling en doorwerking

De aanpak voor de Beerze staat niet alleen voor het sleutelproject Kleine Beerze, maar voor de gehele REV De Beerze. Bovendien zou de provincie graag zien dat de aanpak uit de prijsvraag ook voor andere gebieden een voorbeeld is.

Beoogde kernelementen: (ontwerpde, integrale benadering, betrokkenheid streek, competitie).

BIJLAGE II -vervolg-

- Was het duidelijk dat dit prijsvraagtraject (en dan specifiek het Kleine Beerze deel) leidraad was voor de inrichting van het hele Robuuste Ecologische Verbindingszone?
- Zijn er ook aanwijzingen dat de goede elementen (wat dat ook moge zijn, zie ook 2 essentie van de aanpak) van het ontwikkelingstraject rond De Kleine Beerze elders (andere plantrajecten al of niet rond beekherstel) worden overgenomen?
- Of zijn er juist aanwijzingen voor weerstand tegen de aanpak of het project?

4. Succes- en faalfactoren / aanbevelingen

- Kunt u nu alles overziend aangeven waar zijn de geboekte resultaten (positief of negatief) aan toe te schrijven zijn?
 - o In hoeverre kan het (vernieuwende) prijsvraagtraject daarvoor verantwoordelijk worden gehouden?
 - o Op welke wijze is de rol van de provincie van betekenis geweest?
 - o Waar liggen kansen voor verbeteringen?

- Verdient het aanbeveling om het instrument 'prijsvraag' vaker in te zetten voor gebiedsontwikkeling?
 - o c.q. welke lessen of onderdelen kan de provincie benutten voor integrale gebiedsontwikkeling elders? Onder welke voorwaarden?

BIJLAGE III

Organisatie rond de prijsvraag en de REV

In de loop van de tijd zijn er veel mensen betrokken in wisselende samenstelling waarbij taken en rollen zijn verschoven. Deze lijst is zo zorgvuldig mogelijk samengesteld, echter er kunnen fouten ingeslopen zijn. De motivatie voor het weergeven van het hele overzicht, ondanks de vele doublures, ligt in het laten zien van de complexiteit van de organisatie.

1. Voorbereidingsfase

Reconstructiecommissie Beerze Reusel

- Sjf Jonkers (voorzitter)
- De gemeenten Oirschot, Eersel, Bladel, Reusel-de Mierden, Hilvarenbeek, Goirle en Oisterwijk
- Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO)
- Brabantse Milieufederatie (BMF)
- Natuurbeherende instanties
- Provincie Noord-Brabant
- Waterschap De Dommel
- Brabants Bureau voor Toerisme inmiddels TOP Brabant
- Midden Klein Bedrijf (MKB)
- Leader+

Bestuurlijke Werkgroep de Beerze

Riekje Stilma	gemeente Eersel
Theo Hendriks	gemeente Eersel
Frits Pijnenburg	gemeente Bladel
Toon van den Oord	gemeente Oirschot
Carel van Dijk	gemeente Oirschot
Hans Schep	Brabants Landschap
Jaap van der Schroef	Brabantse Milieufederatie
Ben van Dinther	Brabantse Milieufederatie
Hans Huijbers	Zuid Nederlandse Tuin- en Landbouworganisatie
Herman Heuver	Zuid Nederlandse Tuin- en Landbouworganisatie
Jan van Rijen	Waterschap de Dommel
Lonneke Schilte	Waterschap de Dommel
Noud Janssen	Waterschap de Dommel (voorzitter)
Annelies Schoemakers	provincie Noord-Brabant

Projectteam prijsvraag Beerze Reusel

Anne Jansen	provincie Brabant (projectleider)
Frank van der Steen	provincie Noord-Brabant
Bas Verbruggen	BügelHajema Adviseurs Amersfoort
Jan van Rijen	Waterschap de Dommel
Rien van den Berg	Het Bureau van de EO Wijers Stichting
Sjf Jonkers	voorzitter Reconstructiecommissie Beerze Reusel (agendalid)

BIJLAGE III -vervolg-

Vakjury EO Wijers Stichting

Dirk Sijmons	Rijksadviseur voor het landschap (voorzitter)
Paul Boers	Rijkswaterstaat/RIZA
Marc Calon	provincie Groningen
Maarten Hajer	Universiteit van Amsterdam
Peter Ruigrok	AM Wonen
Albert van Hattum	Boer en Croon
Ada Wildekamp	Berenschot Osborne
Anita Wouters	Ministerie van Verkeer en Waterstaat

EO Wijers Stichting –Dagelijks Bestuur-

Hans Leeftang	Ministerie van Binnenlandse Zaken (voorzitter)
Paul Langeweg	ANWB
Ronald Löhr	DHV Milieu & Infrastructuur (secretaris)
Emmy Bolsius	Ministerie van VROM
Guus van de Hoef	Guus van de Hoef bv
Corné Paris	Provincie Utrecht

EO Wijers Stichting –Algemeen Bestuur-

Jannemarie de Jonge	Alterra
Ab van Luin	Habiforum
Henry Meijdam	provincie Noord-Holland
Carel de Reus	Johan Matser BV

Wies Sanders	Urban Unlimited
Fred Schoorl	NIROV
Marcel Tankink	KAW Architecten

EO Wijers Stichting –Het Bureau-

Rien van den Berg
Jos Lambrechtsen
Fans de Nooij
Dienke van der Werf
Jenneke Berends

2. Ideeënfase

Bestuurlijke Werkgroep de Beerze

Roeland van Hooff	gemeente Eersel
Theo Hendriks	gemeente Eersel
Jos Duis	gemeente Bladel
Marijn Aben	gemeente Bladel
Ted van de Loo	gemeente Oirschot
Carel van Dijck	gemeente Oirschot
Joop Engelen	gemeente Boxtel
Carla Buijsman	gemeente Sint-Michelsgestel
Peter van Oers	gemeente Boxtel
Jos Gulden	gemeente Vught

Chantal van Hemert	gemeente Haaren
Sandra Borremans	SRE
Hans Schep	Brabants Landschap
Frans van Erve	Brabants Landschap
Ben van Dinther	Brabantse Milieufederatie
Emiel Ansems	Zuid Nederlandse Tuin- en Landbouworganisatie
Hans Huijbers	Zuid Nederlandse Tuin- en Landbouworganisatie
Lonneke Schilte	Waterschap de Dommel
Noud Janssen	Waterschap de Dommel (voorzitter)
Harry Kars	provincie Noord-Brabant
Har Kuijpers	provincie Noord-Brabant
Annelies Schoenmakers	provincie Noord-Brabant
Rick van den Berg	provincie Noord-Brabant

Projectteam prijsvraag Beerze Reusel

Frank van der Steen	provincie Noord-Brabant (projectleider)
Bas Verbruggen	BügelHajema Adviseurs Amersfoort
Dick Boland	Waterschap de Dommel
Rien van den Berg	Het Bureau van de EO Wijers Stichting
Sjef Jonkers	voorzitter Reconstructiecommissie Beerze Reusel (agendalid)
Annelies Schoenmakers	provincie Noord-Brabant (agendalid)

Vakjury EO Wijers Stichting

Dirk Sijmons	Rijksadviseur voor het landschap (voorzitter)
Henk van Blerck	Schokland (secretaris)
Paul Boers	Rijkswaterstaat/RIZA
Maarten Hajer	Universiteit van Amsterdam
Albert van Hattum	Drijver & Van Hattum Management BV
Thijs Kramer	provincie Zeeland
Peter Ruigrok	voormalig lid Raad van Bestuur AM Wonen
Ada Wildekamp	zelfstandig adviseur

Begeleiding prijsvraagproces EO Wijers Stichting

Hans Leeftang	EO Wijers Stichting
Ronald Lohr	EO Wijers Stichting
Monique Denters	EO Wijers Stichting
Rien van den Berg	Het Bureau van de EO Wijers Stichting
Jos Lambrechtsen	Het Bureau van de EO Wijers Stichting
Fans de Nooij	Het Bureau van de EO Wijers Stichting
Dienke van der Werf	Het Bureau van de EO Wijers Stichting
Jenneke Berends	Het Bureau van de EO Wijers Stichting
Hans Faassen	Het Bureau van de EO Wijers Stichting

BIJLAGE III -vervolg-

Streekjury Beerze Reusel

Sjef Jonkers	Reconstructiecommissie Beerze Reusel (voorzitter)
Frank van der Steen	provincie Noord-Brabant (secretaris)
Ad van de Akker	landbouw
Theo Coppens	verbrede plattelandseconomie
Jac Duijf	sociaal culturele aspecten
Jos Duis	gemeente Bladel
Emile van Esch	cultuurhistorie en landschap
Ine van de Gaarden	natuur
Peter Glas	Waterschap de Dommel
Roeland van Hooff	gemeente Eersel
Ted van de Loo	gemeente Oirschot
Joep Thönissen	provincie Noord-Brabant

3. Uitwerkingsfase

Bestuurlijke Werkgroep de Beerze

Roeland van Hooff	gemeente Eersel
Theo Hendriks	gemeente Eersel
Harry Goossens	gemeente Bladel
Marijn Aben	gemeente Bladel
Ted van de Loo	gemeente Oirschot
Carel van Dijck	gemeente Oirschot

Joop Engelen	gemeente Boxtel
Carla Buijsman	gemeente Sint-Michelsgestel
Peter van Oers	gemeente Boxtel
Jos Gulden	gemeente Vught
Chantal van Hemert	gemeente Haaren
Sandra Borremans	SRE
Hans Schep	Brabants Landschap
Frans van Erve	Brabants Landschap
Ben van Dinther	Brabantse Milieufederatie
Emiel Ansems	Zuid Nederlandse Tuin- en Landbouwor- ganisatie
Hans Huijbers	Zuid Nederlandse Tuin- en Landbouwor- ganisatie
Lonneke Schilte	Waterschap de Dommel
Noud Janssen	Waterschap de Dommel (voorzitter)
Harry Kars	provincie Noord-Brabant
Har Kuijpers	provincie Noord-Brabant
Annelies Schoenmakers	provincie Noord-Brabant
Rick van den Berg	provincie Noord-Brabant

Projectteam prijsvraag Beerze Reusel

Frank van der Steen	provincie Noord-Brabant (projectleider)
Bas Verbruggen	BügelHajema Adviseurs Amersfoort
Dick Boland	Waterschap de Dommel
Rien van den Berg	Het Bureau van de EO Wijers Stichting

Marion Greidanus provincie Noord-Brabant
Sjef Jonkers voorzitter Reconstructiecommissie Beerze Reusel (agendalid)

Annelies Schoenmakers provincie Noord-Brabant (agendalid)

Vakjury EO Wijers Stichting

Dirk Sijmons Rijksadviseur voor het landschap (voorzitter)

Henk van Blerck Schokland (secretaris)

Jan Ekkers provincie Utrecht

Kees Lever ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Renske Peters ministerie Verkeer en Waterstaat

Peter Ruigrok directeur Giesbers Groep

Hans Leeflang EO Wijers Stichting

Streekjury Beerze Reusel

Sjef Jonkers Reconstructiecommissie Beerze Reusel (voorzitter)

Frank van der Steen provincie Noord-Brabant (secretaris)

Ad van de Akker landbouw

Theo Coppens verbrede plattelandseconomie

Jac Duijf sociaal culturele aspecten

Emile van Esch cultuurhistorie en landschap

Ine van de Gaarden natuur

Harry Goossens gemeente Bladel

Roeland van Hooff gemeente Eersel

Noud Janssen Waterschap de Dommel

Tineke Klitsie provincie Noord-Brabant

Ted van de Loo gemeente Oirschot

Begeleidingsteam Streekjury Beerze Reusel

Bas Verbruggen BügelHajema Adviseurs Amersfoort

Rien van den Berg EO Wijers Stichting

Marion Greidanus provincie Noord-Brabant

Dick Boland Waterschap de Dommel

Carel van Dijk gemeente Oirschot

Theo Hendricks gemeente Eersel

Annelies Schoenmakers provincie Noord-Brabant

Expertteam Streekjury Beerze Reusel

Jolanda Bauwens provincie Noord-Brabant

Rien van den Berg EO Wijers Stichting

Michelle Berg Waterschap de Dommel

Dick Boland Waterschap de Dommel

Bert Flinterman provincie Noord-Brabant

Marion Greidanus provincie Noord-Brabant

Joep van Kasteren Dienst Landelijk Gebied

Har Kuijpers provincie Noord-Brabant

BIJLAGE III -vervolg-

Herman Litjens

Zuid Nederlandse Tuin- en Landbouworganisatie

Heine van Maar

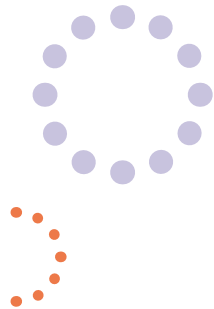
provincie Noord-Brabant

Bas Verbruggen

BügelHajema Adviseurs Amersfoort

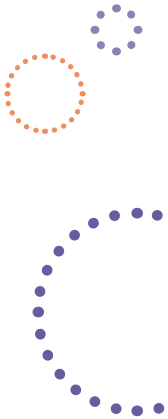
Judith Zengers

provincie Noord-Brabant

AFKORTINGEN

BL	Brabants Landschap
BMF	Brabantse Milieufederatie
DLG	Dienst Landelijk Gebied
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EU	Europese Unie
EVZ	Ecologische Verbindingszone
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
OCW	Ministerie van Onderwijs Cultuur Wetenschappen.
REV	Robuuste Ecologische Verbindingszone
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieu
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening
ZLTO	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie

RAPPORTEN IN DEZE REEK

-
- 1 **Kuindersma, W. en T.A. Selnes (2008), De stille revolutie van het ILG. Een literatuurstudie over verwachtingen, zorgen en discussies vanuit rijk en provincies.** Alterra-rapport 1688, Wageningen.
 - 2 **Kuindersma, W., Boonstra, F.G. en D. Brunt (2008), Naar effectieve uitvoeringsarrangementen in gebiedsgericht beleid. Het gebied Utrecht-Midden Noord.** Alterra-rapport 1689, Wageningen.
 - 3 **Kamphorst, D.A. (2008), Sturen op afstand: Lessen uit de stedelijke vernieuwing voor het landelijk gebied.** Alterra-rapport 1690, Wageningen.
 - 4 **Boonstra, F.G. en W. Kuindersma, (2008), Leren van de evaluatie reconstructie zandgebieden: methode, proces en politiek-bestuurlijke inbedding.** Alterra-rapport 1691, Wageningen.
 - 5 **Jeroen Kruit (Alterra), Hans Bleumink (Overland) (2008), Tegen de stroom in. Evaluatie van de zevende EO Wijersprijsvraag voor de Robuuste Ecologische Verbinding de Beerze.** Alterra-rapport 1779, Wageningen.

Deze rapporten zijn digitaal beschikbaar op www.alterra.wur.nl, onder 'Alterra-rapporten'.

COLOFON

Dit rapport is digitaal beschikbaar via www.alterra.wur.nl, onder 'Alterra-rapporten', zoeken op rapportnummer 1779.

In opdracht van het ministerie van LNV, directie Regionale Zaken en het beleidsondersteunend onderzoek van het Cluster Vitaal Landelijk Gebied, thema ILG en regionale vraagstukken (BO-01-008).

Fotografie

Karel Tomei, Eindhoven
Verbeeld, Tilburg
Olaf Smit, Den Bosch

Vormgeving

Van Betuw Grafisch Ontwerp, Renkum

Druk

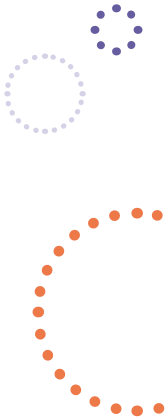
Digigrafi, Wageningen

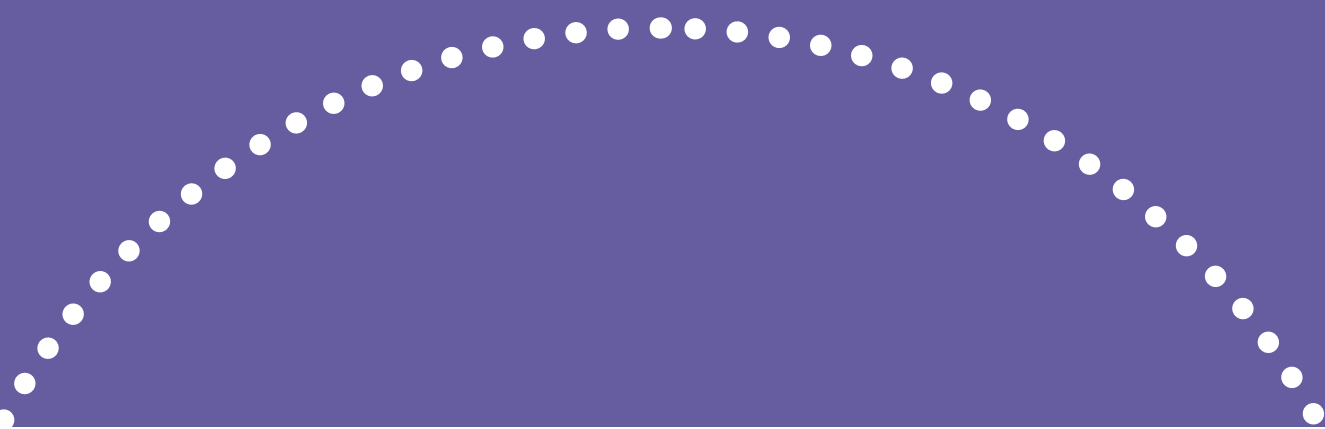
© 2008, Alterra

Postbus 47
6700 AA Wageningen
Tel 0317 47 47 00
Fax 0317 41 90 00
email info.alterra@wur.nl

ALTERRA
WAGENINGEN **UR**

In 2007 is de uitvoeringsgerichte EO-Wijersprijsvraag voor de Robuuste Verbinding De Beerze afgerond. De vraag rees of een dergelijke vernieuwende prijsvraag ook in andere gebieden bij kan dragen aan de aanpak van complexe ruimtelijke opgaven. Dit boekje zet hiertoe de proceservaringen uiteen, houdt de resultaten tegen het licht, benoemt succes- en faalfactoren en doet aanbevelingen. Veel aandacht voor de organisatie van de uitvoering en de communicatie daarover blijkt noodzakelijk om van een uitvoeringsgericht ontwerp tot een uitvoeringsgereed plan te komen.

